

**ÜNVER ORAL'IN KARAGÖZ METİNLERİNDEKİ
KÜLTÜREL VE EĞİTSEL UNSURLAR**

SERHAT MENEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK**

2011

(Her Hakkı Saklıdır)

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**ÜNVER ORAL'IN KARAGÖZ METİNLERİNDEKİ
KÜLTÜREL VE EĞİTSEL UNSURLAR**

(Cultural and Educational Elements in Unver Oral's Karagoz Texts)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serhat MENEK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

**ERZURUM
Mart, 2011**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç.Dr. Tacettin ŞİMŞEK danışmanlığında, Serhat MENEK tarafından hazırlanan bu çalışma 01 / 03 / 2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ünver Oral’ın Karagöz Metinlerindeki Kültürel ve Eğitsel Unsurlar” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

01 / 03 / 2011

İmza

Ad Soyad: Serhat MENEK

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ÜNVER ORAL'IN KARAGÖZ METİNLERİNDEKİ
KÜLTÜREL VE EĞİTSEL UNSURLAR****Serhat MENEK****2011, 160+XV sayfa**

Bu çalışma, geleneksel seyirlik sanatlarımızdan Karagöz oyunu ve Karagöz – Hacivat söyleşmeleri türünde güncel metinler yazan Ünver Oral'ın Karagöz metinlerindeki eğitsel ve kültürel iletileri tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın evrenini Ünver Oral'ın kaleme aldığı Karagöz metinlerinden oluşan on dokuz kitap oluşturmaktadır. Örnekleme ise bu kitaplarda, Oral'a ait olan Karagöz metinlerinden müteşekkildir.

Metinlerdeki eğitsel iletileri tespit etmek için Karagöz metinleri okunmuş, alan araştırması yöntemine göre, doküman analizi tekniğine uygun bir şekilde incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen iletiler ana ve alt başlıklar oluşturularak gruplandırılmıştır. Bu başlıklar harf ve numaralandırmaya tabi tutulmuştur.

Çalışma sonucunda tespit edilen iletilerden üç ana başlık ve dokuz ara başlık altında toparlanmıştır. Sevgi, saygı, fedakârlık, çalışkanlık, okuma sevgisi, hayvan ve doğa sevgisi, aile sevgisi, gelenek ve göreneklere bağlılık, çevreye duyarlılık, misafirperverlik gibi pek çok eğitsel ve kültürel ileti Oral'ın Karagöz metinlerinde tespit edilmiştir. Metinlerin ilköğretim seviyesi öğrencilere hitap ettiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ünver Oral, Karagöz metinleri, Karagöz ve Hacivat, eğitsel ve kültürel mesajlar.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****CULTURAL AND EDUCATIONAL ELEMENTS IN UNVER ORAL'S
KARAGOZ TEXTS****Serhat MENEK****2011, 160+XV page**

This study was carried out with the aim of determining cultural and educational transmissions in Karagoz texts of Unver Oral writing actual texts in the field of Karagoz play and Hacivat speeches from our traditional watching arts.

The context of the study consists of nineteen books containing Karagoz texts written by Unver Oral. The sampling consists of Karagoz texts in these books belonging to Unver Oral.

In order to detect educational transmissions in the text, the texts of Karagoz have been read one by one, and examined according to document analysis technique. The transmissions obtained from as a result of the examining have been grouped one by one, by forming the topics. Main topics and subtopics have been numbered.

In the end of the study, three main and nine subtopics have been formed. A number of cultural and educational transmissions such as loving, respect, self – sacrifice, assiduity, love of reading, love of nature, love of animal, love of family, dependency to traditions – customs, hospitality, had been detected in the Karagoz texts of Oral. It has been detected that the texts addressed to the level of primary school students.

Key Words: Unver Oral, Karagoz texts, Karagöz and Hacivat, cultural and educational messages.

ÖN SÖZ

Geleceğinin sağlam, nitelikli nesiller tarafından şekillendirilmesini isteyen toplumlar, çocuğa ve çocuğun yetişmesinde çok büyük katkılar sağlayabilecek olan çocuk edebiyatına büyük önem vermektedir.

Gelecek nesillerin donanımlı olarak inşası ve kültürümüzün onlarda şehbal açması adına çocuk edebiyatı, eğitim sistemimiz içinde de çok önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar gölge oyunu doğaçlama metinlerden teşekkül etmiş olsa da günümüzde ciddi boyutta yazılı bir edebî birikim hâline gelmiştir. Aslında bu noktada gerek gölge oyunu gerekse de bu oyunlar için matbu hâle getirilmiş olan edebî eserler, çocuk eğitiminde ziyadesiyle fayda sağlayacak bir tarzda kullanılabilir. Tam da bu noktada Ünver Oral'ın Karagöz oyunları dikkate alınması gereken önemli bir yer tutmaktadır.

Bir Karagöz hayranı olan Oral, çocukların Karagöz'e olan ilgisini fark etmiş, bunun eğitim ve kültür aktarımında faydalı olacağına kanaat getirmiştir. Bu doğrultuda kalemini kullanarak ortaya eğitsel ve kültürel değeri bulunan eserler koymuştur. Bunu yaparken de Karagöz'ü, asırlar öncesinden günümüze taşımış, onu bazen dondurmacı, bazen belediye memuru, bazen de bir okul önünde çocukları yolun karşısına geçiren gönüllü bir trafik polisi olarak bize sunmuştur.

Bu çalışma ile amacımız Ünver Oral'ın kaleme aldığı metinlerle çocuk eğitimi ve kültür aktarımında nasıl bir öneme sahip olduğunu ortaya koyup, takipçilerine ilham verebilmektir. Zira günümüzde bu alanda çok büyük bir boşluk vardır ve bu boşluğu büyük oranda, farklı içerikteki çizgi filmler doldurmaktadır. Çizgi film kanallarının günden güne artması da sanırım tespitimizin isabetini göstermektedir. Bu çizgi filmlerin ise çocuklarımız için eğitsellik kaygısı taşıması bir yana, onları birtakım yanlış yollara sürükleyebilme ihtimali yüksektir. Hatta kendini “Pokemon” çizgi filmi kahramanlarından birisi olarak gören bir çocuğun ikinci kattan aşağı atlaması trajik ve üzerinde düşünülmesi gereken bir olaydır. Oysa Karagöz, bu boşluğu doldurabilecek önemli bir yere sahiptir. Edebî metin, gölge oyunu, çizgi film gibi geniş bir uygulama alanına sahip olan Karagöz, nesillerin eğitiminde üzerine düşeni sanırım en iyi şekilde yapacaktır. Yeter ki ona bu özgürlük verilip önü açılsın. Gelecek nesillerin daha eğitilmiş ve kültürüne bağlı olacağı görülecektir.

Tez çalışmasında, tüm bu beklentiler ve kaygılar dikkate alınarak Ünver Oral'ın Karagöz oyunlarındaki ana dili eğitiminden özbakım becerilerine, sanat eğitiminden karakter oluşumuna, kültür aktarımından sosyal yaşantıya geniş bir yelpazede tespitler sunulmaktadır.

Çalışmamızda muhakkak ki kusurlar mevcuttur. Kusurlar bize aittir, güzellikler ise ustalarımız ve kıymetli hocalarımızdır. Çalışmamız boyunca desteğini bir an bile üzerimizden eksik etmeyen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK'e, kıymetli hocalarımıza, her daim yanımda olan sevgili eşim Ayşe'ye, sürekli olarak manevi desteklerini yanı başımda hissettiğim annem Zehra Menek, babam Dursunali Menek'e ve adına yer veremediğim, emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Yıktık perdeyi eyledik viran, / Varsa sahibi haber edelim heman!

Sürç-i lisan ettikse affola, / Ömrünüz sağlık-saadet dola!

Erzurum – 2011

Serhat MENEK

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	III
TEZ ETİK VE BİLDİRİM FORMU	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
ÖN SÖZ	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XIV

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	4
1.2. Problem	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sınırlılıklar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Ünver Oral'ın Hayatı ve Eserleri.....	8
2.1.1. Ünver Oral'ın Hayatı	8
2.1.2. Ünver Oral'ın Eserleri	9
2.2. Karagöz Oyunlarıyla İlgili Genel Bilgiler	12
2.2.1. Karagöz Nedir?	12
2.2.2. Karagöz Oyununun Tarihçesi	13
2.2.3. Karagöz ve Gölge Oyunu	15
2.2.4. Karagöz Oyununun Bölümleri ve Oynanışı	16
2.2.4.1. Giriş.....	17
2.2.4.2. Söyleşme (Muhavere)	17
2.2.4.3. Asıl Oyun (Konulu Fasıl)	18

2.3. Ünver Oral'ın Karagöz Oyunlarındaki Eğitsel Unsurlar.....	18
2.3.1. Eğitsellik Nedir?	18
2.3.2. Davranış Eğitimi	19
2.3.2.1. Zararlı Alışkanlıklardan Uzak Durma	19
2.3.2.2. Bilinçsiz Harcama Yapma	21
2.3.2.3. Eleştiriden Önce Öz Eleştiri.....	22
2.3.2.4. Ortak Kullanım Alanlarının Kullanımı	24
2.3.2.5. Hırsızlıktan Uzaklaştırma	26
2.3.2.6. Vatandaşlık Bilinci Oluşturma.....	27
2.3.3. Değerler Eğitimi	27
2.3.3.1. Vatan Sevgisi	28
2.3.3.2. Dil Sevgisi.....	29
2.3.3.3. Öğretmene Duyulan Saygı	29
2.3.4. Ana Dili Becerisini Geliştirme	30
2.3.4.1. Ana Dili Nedir?.....	30
2.3.4.2. Ana Dili Becerisi Kazandırmaya Yönelik Eğitsel Öğeler	30
2.3.4.3. Sözcük, Terim ve Kavram Öğretimi.....	31
2.3.4.4. Deyimler	35
2.3.4.5. Atasözleri	40
2.3.4.6. Mecazlı Söyleyişler.....	40
2.3.4.7. Şiir.....	42
2.3.4.8. Şarkı - Türkü - Gazel	48
2.3.4.9. Ağız Şive	53
2.3.4.10. Mani ve Ninni	53
2.3.4.11. Seslenmeler ve Ünlemler	55
2.3.4.12. Tekerleme ve Bilmeceler	55
2.3.4.13. İkilemeler ve Pekiştirmeler	57
2.3.4.14. Yansımalar	57
2.3.4.15. Soyut Düşünce	58
2.3.4.16. Kitap Okuma ve Dil Bilgisi ile İlgili İfadeler	58
2.3.5. Özbakım Becerileri.....	59
2.3.5.1. Sabah Temizliği (El Yüz Yıkama).....	60

2.3.5.2. Yiyip İçebilme	61
2.3.5.3. Diş Fırçalama	61
2.3.5.4. Giyinme.....	63
2.3.5.5. Tırnak Kesme.....	64
2.3.6. Diğer Eğitsel Unsurlar	65
2.3.6.1. Karagöz Oynatma Eğitimi	65
2.3.6.2. Okul Eğitimi ve Eğitim Verme	66
2.3.6.3. Trafik Eğitimi.....	68
2.3.6.4. İyiye Güzele Yönlendirme (Öğüt)	73
2.3.6.5. Bakış Açısı (Ufuk) Kazandırma.....	75
2.3.6.6. İletişim	76
2.3.6.7. Mesleki Bilgilendirme	78
2.3.6.8. Kişilik Kazandırma	80
2.3.6.8.1. Çalışkanlık.....	80
2.3.6.8.2. Dürüstlük ve Yalan Söylememe.....	81
2.3.6.8.3. Nezaket.....	82
2.3.6.8.4. İdealist olma	83
2.3.6.8.5. Vefalı olma	84
2.3.6.8.6. Cömertlik.....	85
2.3.6.8.7. Duyarlılık	86
2.3.6.8.8. Fedakârlık.....	90
2.3.6.9. Cehaletin Kötülüğü	91
2.3.6.10. Genel Bilgilendirme.....	93
2.3.6.10.1. Gülmenin Faydaları.....	93
2.3.6.10.2. Dengeli Beslenme	94
2.3.6.10.3. Uçak Yolculuğu.....	95
2.3.6.10.4. Fen Bilgisi	95
2.3.6.10.5. Coğrafya Bilgisi	96
2.3.6.10.6. Sinema İzleyicisinin Yapması Gerekenler	96
2.3.6.10.7. Mektup Yazma	96
2.3.6.10.8. Alfabe Öğretimi	97
2.3.6.10.9. Şiir Bilgisi	98

2.4. Ünver Oral'ın Karagöz Oyunlarındaki Kültürel Unsurlar	99
2.4.1. Kültür Nedir?	99
2.4.2. Görgü Kuralları.....	100
2.4.2.1. El Öpme Adabı	101
2.4.2.2. Misafir Ağırılama Adabı	102
2.4.2.3. Misafirlik Adabı.....	103
2.4.2.4. Yemek Yeme Adabı.....	105
2.4.2.5. Selamlaşma Adabı	106
2.4.2.6. Vedalaşma Adabı	108
2.4.2.7. Konuşma Adabı	108
2.4.2.8. Özür Dileme Adabı	110
2.4.2.9. Arkadaşlık ve Adabı	112
2.4.2.10. Diğer Görgü Kuralları.....	114
2.4.3. Gelenek ve Görenekler	116
2.4.3.1. Misafirperverlik	116
2.4.3.2. Komşuluk.....	117
2.4.3.3. Bayramlaşma.....	118
2.4.3.4. Yardımlaşma	119
2.4.3.5. Yemek Kültürü.....	120
2.4.4. Sanat	122
2.4.4.1. Şiir.....	123
2.4.4.2. Müzik	124
2.4.4.3. Folklor.....	125
2.4.5. Din	126
2.4.5.1. Dinî İnanış.....	126
2.4.5.2. Namaz	127
2.4.5.3. Oruç.....	127
2.4.5.4. Dinî Bayramlar.....	127
2.4.5.4.1. Ramazan ve Ramazan Bayramı.....	128
2.4.5.4.2. Kurban Bayramı	130
2.4.5.5. Dua ve İyi Dilek.....	130
2.4.5.6. Diğer Dinî Unsurlar	132

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	135
3.1. Araştırma Modeli	135
3.2. Evren ve Örneklem.....	135
3.3. Verilerin Toplanması.....	136
3.4. Verilerin Çözümü ve Yorumu	136

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR	138
4.1. İleti Dizini.....	138
4.2. İleti Dizininde Yer Alan Ana ve Ara Başlıklar	139

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	147
5.1. Sonuç	147
5.2. Öneriler.....	149

KAYNAKLAR	151
------------------------	------------

EKLER.....	154
-------------------	------------

EK 1: Ünver Oral'a Ait Kitaplardan Bazılarının Kapakları.....	154
---	-----

EK 2: Ünver Oral'ın Bir Fotoğrafı.....	159
--	-----

ÖZ GEÇMİŞ.....	160
-----------------------	------------

KISALTMALAR

- Age. : Adı geçen eser
- Agy. : Adı geçen yayın
- Ags. : Adı geçen site
- bk. : Bakınız
- ÇKH : Çocuklara Karagöz ile Hacivat
- hzl. : Hazırlayan
- İGKG : İbiş Geldi Karagöz Geldi
- İvK : İbiş ve Karagöz
- K : Karagözname
- KBM : Karagöz Belediye Memuru
- KD : Karagöz'ün Dondurmacılığı
- KH : Karagöz'den Hikâyeler
- KHS : Karagöz ile Hacivat Söyleşmeleri
- KiH : Karagöz ile Hacivat
- KO : Karagöz Oyunları
- KO-1 : Karagöz Oyunları 1 – Kâr-ı Kadim
- KO-2 : Karagöz Oyunları 2 – Nev-İcâd
- KO-3 : Karagöz Oyunları 3 –Yeni
- KPB : Karagöz Park Bekçisi
- KPG : Karagöz Perde Gazelleri
- KT : Karagöz Televizyonda
- KvPT : Karagöz ve Plastik Tekniği
- KvT : Karagöz ve Trafik
- s. : Sayfa

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

TFA : Türk Folklor Araştırmaları Dergisi

TvTK : Tanıtım ve Turizmde Karagöz

Yay. : Yayınları

vs. : Vesaire

vb. : Ve benzerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Her toplum, gelecek neslin, değerlerine bağlı, gelişime açık ve eğitilmiş olmasını ister. Zira ülkelerinin akıbeti, kültürlerinin bekası bunlara bağlıdır. Buna mukabil her şeyin çok hızlı akıp geçtiği ve sürekli bir koşuşturmanın hâkim olduğu hem maddi hem de manevi olarak birçok tahribatın yaşandığı bir zaman diliminde yaşamaktayız. Bu sebeptendir ki yeni nesillere kültürümüzü aktarırken, onları eğitirken çağın gereklerine dikkat etmek gerekir.

Maddi ve manevi değerlerimizin yüksek bir ilmi seviyeyle birlikte öğrencilerimize aktarılabilmesi adına elimizdeki materyalleri en iyi şekilde kullanmanın yanı sıra bu materyalleri çağın şartlarına uygun hâle getirmek de gereklidir.

Karagöz metinlerini bu açıdan ele alırsak çocuklara hitap ederken çokça işimize yarayacak bir materyal olarak nitelendirebiliriz. Çünkü oyunun kahramanları Karagöz ve Hacivat verilmek istenen mesajları, bilgileri okuyucuya ulaştırma adına çok başarılı olmuş iki karakterdir. Devrin şartlarına uyarlanan Karagöz metinleriyle, günümüz çocuklarına maddi manevi değerler en iyi şekilde aktarılabilmesi gibi bu çocuklara birçok gerekli bilgi kazandırılabilir ve onların yetenekleri geliştirilebilir.

Bu fikri altyapıyı eserlerine mihenk taşı yapan Ünver Oral, bir yandan yazdığı kitaplarla Karagöz oyunlarını en sade hâliyle yeni nesillere aktarmaya çalışmış, diğer yandan da Karagöz'ün bambaşka bir yönünü keşfetmiştir. O, Karagöz'ün eğitim ve öğretimde değerlendirilebileceğine inanmış ve onun aracılığıyla trafik kurallarını öğretmiş, Hacivat'la müzik makamlarını öğretmiş, dondurmacılığı göstermiş vs.

Ünver Oral'ın bu yaklaşımı eğer yerinde değerlendirilebilirse hem kültürümüzün önemli bir sanat ögesi olan Karagöz yaşatılabilir hem de Karagöz metinleri aracılığı ile çocuklara arzu edilen eğitsel, kültürel unsurlar verilebilir. Oral, bunu Denge dergisinde yayımlanan bir görüşmede Sedat Parlaöz'e şöyle ifade etmektedir: "...sanatla ilgili

olarak da öğretici bir yanı vardır. Bir musiki meselesi vardır örneğin. Hacivat Karagöz’e makamları biliyor musun diye sorar, Karagöz de biliyormuş gibi atıp tutar. Bilmeyen biri Hacivat’ın cevaplarıyla musikimizin makamlarını da öğrenir” (Oral, 2005: 56).

Karagöz oyunları, edebiyat, sanat, müzik vb. gibi konuları ihtiva ettiği gibi güncel meselelerin eğitsel yönden işlenişine de elverişli bir yapıya sahiptir. Karagöz zaten birçok unsuru içinde barındırmaktadır. Bize düşen bunu güzel bir şekilde işleyerek Karagöz’ü eğitsel bir materyale dönüştürebilmektir. Oral: “Karagöz’ün uygulama aşamalarında Türkçe dersi vardır. Elişi, edebiyat, mizah, musiki, şiir, resim, karikatür vardır. Çocuk Karagöz’le ilgilenirken bu çalışmaların tümünü gerçekleştirir. Karagöz oynatan bir çocuğun konuşması gelişir, Türkçesi akıcı hâle gelir.” (Oral, 2005: 59) diyerek bunu izah etmektedir.

Emin Şenyer aynı konuyu şöyle izah etmektedir:

“Osmanlı İmparatorluğu genişledikçe Rum, Çerkez, Ermeni, Acem, Yahudi gibi tipler de zamanla perdedeki yerlerini almışlar” (Şenyer, 2003: 14).

Emin Şenyer, Karagöz’ün bugüne de pekâlâ uyarlanabileceğini, hatta yurtdışında da farklı etnik kökenlere sahip karakterlerin oyundaki yerlerini alabileceğini belirtmektedir. Sonra şöyle devam etmektedir:

“Bu bir pop şarkıcısı, futbolcu, politikacı olabilir. Shakespeare’e bir sözcük dahi ekleyemezsiniz, Karagöz’e ise diyaloglar, tipler katılabilir. Karagöz son derece açık bir tarz, Batı tiyatrosundan üstünlüğü de burada” (Şenyer, 2003: 14).

Tacettin Diker de Karagöz’ün eğiticiliği üzerinde durmuş ve şöyle demiştir: “Diğer yandan Karagöz’ün eğitici bir sanat kolu olduğu da söylenebilir. ‘Okumamış bir insan kimi, nasıl eğitir?’ demeyin. Karagöz, yaşadığı olaylar, edindiğini gözlemlediğimiz deneyimleriyle biçimlendirir insanı. Cebinde on parası yoktur, karnı açtır, ‘Al şu parayı da falancanın işini bitir’ derler ama yapmaz. O kadar sağduyulu ve insancıl bir adamdır. Örneğin ‘Ters Evlenme’ oyununda sarhoşu içkiden vazgeçirmeye uğraşır ya da ‘Kanlı Nigar’daki kadınları doğru yola yönlendirmek için çaba gösterir. Hep bir mesajı vardır Karagöz’ün” (Diker, 1998: 11).

Ünver Oral, bu anlatılanları eserlerinin tamamına yerleştirmiştir. O, düşüncesi doğrultusunda bir ufuk çizmiştir. Çizilen bu ufku yakalamak, hatta ötesine geçerek

nesilleri eğitmek ve onlarda kültür devamlılığını sağlamaya çalışmak ise çok büyük bir önem taşımaktadır.

Karagöz'ü güncel bir yapıya sokarak yeni nesillere sunmanın önemi üzerinde duran Diker, bunu şöyle ifade etmektedir: “Ama diğer yandan da yeni nesillere sunabilmek için Karagöz'ü hem günümüze adapte etmek hem de oyunlarda gençlerin anlayabileceği bir dil kullanmak gerekir. Ben işe perde gazelini Türkçeleştirmekle, ‘Perde kurdum ışık yaktım, açıldı Bursa’da bahtım’ diyerek başladım. Yavaş yavaş güncel konuları kullanmak için de çaba gösteriyorum. Örneğin perdeye kale kurdum, Karagöz'ü topçu gibi giydirdim. Sanırım başarılı da oldu. Zaten Karagöz oyununun içinde anakronizm vardır. Tarih öncesinden bir adamı getirip bugünün insanının yanına koysanız bile garip durmaz” (Diker, 1998: 11).

Halit Fahri Ozansoy da buna şöyle değinmiştir: “Teknik, modern tiyatro tekniği; ruh, tamamiyle Türk fakat bu mâlum Karagöz oyunlarının içinde dolaşacak olan tipler birer sembol hâlinde bugünkü zevkimize göre ayarlanacak hatta dünya çapında hadiselere kadar hicvini genişletebilecektir” (Ozansoy, 1963).

Metinlerde kullanılan dili güncelleştirirken bir yandan da dilin o en güzel hâlini de muhafaza etmek gerekir. Popüler ifadelerden ziyade temiz bir Türkçe kullanılmalıdır. Tacettin Diker, kendisiyle yapılan bir röportajda “Eski İstanbul’da kimse ‘efendim’ siz söze başlamazdı ve en mükemmel, Karagöz oyununda gerçek İstanbul Türkçesi konuşulurdu. Ustalarımız İstanbul Türkçesinin hakkını vermeyene perdeyi bırakmazlardı; çünkü Karagöz’ün İstanbul dilini konuşan bir sanat olduğunu bilirlerdi.” (Diker, 1998: 11) ifadesini kullanmaktadır.

Çağdaş eğitimde, Oral gibi ustaların fikirlerinden ilham alınmaya başlandığına ilişkin örneklerle karşılaşılmaktadır. Örneğin ilköğretim öğrencilerine okuma yazmayı sevdirmek ve öğretmek için “Hacivat Karagöz’e okuma yazma öğretiyor.” adlı CD’ler hazırlanmaktadır.

Karagöz’ün ana dili becerisi kazandırmada ehemmiyetini fark eden yayınevleri, bunu proje olarak ortaya koymaktadır

Karagöz oyunlarımıza hak ettiği değeri verebilirsek bu bir yol açacaktır. Bugün Karagöz okuma yazmayı öğretir, yarın Hacivat görgü kurallarını öğretir ve bir de bakmışız ki Nasrettin Hoca özbakım becerilerini kazandırıyor, Keloğlan yüklemi

öğretiyor. Hem bu sayede çocukların ilgisi de kendisine zarar veren değişik çizgi filmlerden öz varlığı olan kahramanlara kayar. Şu an ne yazık ki çocuklarımızın havsalasında bu kahramanlarımız çok yer tutmamaktadır. Emin Şenyer bunu ifade ederken: “Ve de bizim güzelim Nasreddin Hocamız, Keloğlanımız ve Karagözümüz, Pokemonlara, Digimonlara yenik düşmüştür” (Şenyer, 2002) demektedir.

“Oysa Karagöz oyunları, çocuklara doğru mesajlar verildiği takdirde pek çok kötü alışkanlıklardan (parmak emme, tırnak yeme vs.) vazgeçirebildiği gibi yeni alışkanlıkların kazanılmasında etkili olmaktadır. Yalan söylememe, çevreyi temiz tutma, hayvan sevgisi, arkadaşlığın değeri, yardımseverlik, temizlik alışkanlıklarının kazanılması gibi mesajlar çocuklar tarafından hemen algılanıp hayata geçirilmektedir” (Şenyer, 2002).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Karagöz oyunlarının günümüzde ki yazarlarından Ünver Oral’ın kaleme aldığı Karagöz oyunlarında yer alan eğitsel ve kültürel iletileri tespit etmek ve bu iletilerin çocuk eğitimi ile kültür aktarımındaki katkı ve etkilerini ortaya koymaktır.

Amaç istenilen davranışların yeni nesillere kazandırılması ve bu kazanımların kalıcı olmasıdır. Ayrıca kültürel ve eğitsel unsurların yetişen nesillere en iyi şekilde aktarılmasıdır. Amacın neticeye ulaşabilmesi, bu alanda ortaya konmuş ve konulacak kaynakların niteliği ile irtibatlıdır.

Günümüz toplumlarında, eğitim ve öğretimin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu öneme binaen çok büyük harcamalar yapılmaktadır. Toplumun gelişmişlik seviyesi arttıkça bu harcama miktarları da artmaktadır. Eğitim öğretim sürecinde değişik materyaller kullanılabilir. Karagöz oyunları da bu materyallerden biridir.

Çocuklara eğitsel mesajlar vermek, kültür aktarımında yardımcı olmak için seçilecek eserlerin, sosyal gelişim, bilişsel gelişim, duygusal gelişim ve dil gelişimine önemli katkılar sağlaması gerekmektedir. Karagöz oyunları bu tarz katkıları sağlayabilme potansiyeline sahiptir. Eğer yazılan eserler bu kaygıları taşırsa belirttiğimiz amaçlara hizmet edecektir.

Bu araştırmada yukarıda belirtilmiş olan genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt problemlerin cevabı aranmıştır:

1. Ünver Oral kimdir? Yazdığı Karagöz metinleri ne tür özellikler taşır?
2. Karagöz oyunları ve eğitim arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Karagöz oyunları kullanılarak kültür aktarımı nasıl sağlanabilir?
4. Kazandırılmak istenen davranışlar için ne tür metinler ortaya konulmalıdır?

1.2. Problem

Karagöz oyunları okul öncesi dönem ve ilköğretim döneminde önemli bir yer tutmaktadır. Güncel Karagöz metinleri ise ayrı bir öneme sahiptir. Bu önem güncel metinlerin eğitsel ve kültürel iletileri işleyiş, aktarış ve muhtevastaki şuurlluk özelliklerine bağılıdır.

Çalışmada Ünver Oral'a ait on dokuz Karagöz oyunu kitabı incelenmiş ayrıca Karagöz oyunu, eğitsellik ve kültür kavramları üzerinde de durulmuştur.

“Ünver Oral'ın Karagöz metinlerindeki eğitsel ve kültürel iletiler nelerdir ve bu iletilerin eğitsellik, davranış kazandırma ve kültür aktarımı üzerindeki etkileri neler olabilir ve neler yapılarak bu metinler daha faydalı hâle getirilebilir?” sorusu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Karagöz oyunları; izleme, dinleme, okuma sayesinde birçok duyuya hitap edebilmektedir. Bu yüzden dinleme, anlama ve temsil yeteneğı gibi becerilerin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Çocuğun Karagöz oyunlarına karşı ilgisi ne kadar fazla olursa bu becerilerin gelişmesi daha hızlı olmakta ve iletiler muhatabında daha tesirli olmaktadır.

Bu çalışmada Ünver Oral'ın yazdığı Karagöz metinlerindeki kültürel ve eğitsel iletiler ele alınmış ve incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Temsil ve tiyatronun çocuk gelişiminde çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Verilmek istenen mesajları canlandırarak yahut zihninde canlandırabileceğı metinlerle çocuğa ulaştırmak, etkili ve başarılı bir yoldur.

Karagöz oyunları geçmişten günümüze tiyatro ihtiyacını karşılamaktadır. Her zaman eğitici bir yanı da bulunan Karagöz oyunları günümüzde bu amaca matuf bir kullanıma kavuşturulabilir.

Bu tez çalışması, Karagöz oyunlarının günümüz yazarlarından Oral'ın kaleme aldığı metinlerde, kazandırılmak istenen davranışların nasıl kazandırıldığı, iletilerin nasıl işlendiği, iletilerin gerçekçilik ve eğitselliği, yine bu iletilerin aktarılış biçimi ve bu metinlerin çocuklar üzerinde ne gibi etkilerinin olacağını belirtmesi, çocuk eğitiminin yanı sıra kültür aktarımındaki katkılarının vurgulanması yönünden önem taşımaktadır.

“Oral, Karagöz metinlerinde iletileri doğrudan, kuru bir anlatımla mı dikkatlere sunmuştur yoksa dolaylı ve eğlenceli yollar mı denemiştir?” sorusunun cevabının da aranacağı bu çalışma yeni yazarlara da ilham kaynağı olması açısından önem taşımaktadır.

Toplumların gelişmişlikleriyle kişi başına düşen kitap okuma oranları arasında doğru orantı bulunmaktadır. Okuyan birey daha başarılı, okuyan toplum ise daha gelişmiş olarak görülmektedir. Bu alışkanlığın kazandırılmasında, çocuklara daha küçük yaşlarda zevkle dinleyebilecekleri ve okuyabilecekleri eğlenceli metinler sunmak gerektiği ortadadır. Bu tip eğlenceli ve dolaylı ifadelerle aktarılan iletilerle çocuk daha etkin bir şekilde eğitilir.

Karagöz oyunları ve eğiticilik üzerine ayrı ayrı pek çok makale ve kitap yazıldığı muhakkaktır. Ancak Karagöz oyunlarının ve metinlerinin eğitici öğretici ve aktarıcı yönü üzerinde pek durulmamıştır.

Bu araştırmada Oral'ın Karagöz metinleri, eğitsel ve kültürel iletiler bakımından incelenmiş ve bu iletilerin, çocuk eğitimi ile kültür aktarımı açısından katkıları vurgulanmıştır.

Yukarıdaki sebeplerden ötürü, bu tez çalışması; anne babalara, öğretmenler ile bu konuda araştırma ve inceleme yapacak olan araştırmacılara yardımcı olabileceği düşüncesiyle önemli görülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

“Ünver Oral'ın Karagöz metinlerindeki kültürel ve eğitsel unsurlar” adlı tezde, Oral'a ait on dokuz Karagöz kitabı incelenmiş ve bu eserlerdeki eğitsel, kültürel iletiler tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmada Oral'ın kaleme aldığı bu Karagöz kitapları içinde yer alan ve tamamen orta oyunu üzerine yazılmış metinlerle diğer Karagöz yazarlarının kaleme aldığı metinlerin de yer aldığı oyunlar kapsam dışı bırakılmıştır. Diğer yazarlara ait

metinler, derleme özelliği gösteren ve üç kitaptan oluşan Karagöz Oyunları: Kâr-ı Kadim, Nev-İcâd ve Yeni isimli kitaplarda yer almaktadır.

Ünver Oral'ın ortaya koyduğu metinler sadece “davranış kazandırma”, “eğitsel ve kültürel iletiler” yönünden ele alınmıştır. Kitaplar, biçim yönünden ve anılan başlıklar dışında diğer içerik özellikleri bakımından incelenmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ünver Oral'ın Hayatı ve Eserleri

2.1.1. Ünver Oral'ın Hayatı

1937 yılında İstanbul'da doğan Ünver Oral, küçük yaşlardan itibaren kukla ve Karagöz'e karşı ilgi duymaya başladı. Karagöz'e duyduğu ilgi, onu bu konuda okumaya ve araştırmaya yöneltti. İrfan Açıkgöz ve Mazhar Gençkurt başta olmak üzere dönemin Karagöz ustalarını tanıdı. Sanat ve edebiyatın çeşitli dallarıyla ilgilendi. Başta tiyatro olmak üzere, senaryo, resim ve şiir dallarında eserleri vardır.

1961'de İstanbul Karagözcüler, Kuklacılar ve Hokkabazlar Derneği'nce açılan Karagöz Oynatım Kursu'na katıldı. Bu tarihten sonra Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosu çalışmalarına başladı. 1975 yılında UNIMA (Dünya Kukla ve Gölge Oyunu Birliği) temsilciliğine seçildi. UNIMA - Türkiye Milli Merkezi'nin kurucu üyesidir.

Karagöz ve kukla konularında araştırma ve inceleme yazıları kaleme aldı; konferanslar verdi ve kurslar düzenledi. Karagöz'ü geniş kitlelere ulaştırabilmek için radyo ve televizyon programları hazırladı. Karagöz, Orta Oyunu ve Kukla gibi birçok konuda başarılı çalışmaları ve hizmetleriyle Ünver Oral çeşitli ödüllere layık görülmüştür.

1983'te emekli olmasıyla gösterilerine hız veren Ünver Oral, Karagöz'de farklı bir tarz ortaya koymuştur. Oral, deriden tasvir yapımını bilmesine rağmen, tasvirlerini plastikten yapmıştır. Çok parçalı tasvirler iki yana da hareketlidir. Karagöz perdesinde jenerik uygulama, oyunlarda genel dekor kullanma, gösteriyi farklı ışıklarla süsleme, Karagöz'e getirdiği yenilikler arasındadır. Ayrıca Karagöz kitaplarının bir kısmında

gölge oyunu için gerekli olan materyallerin nasıl yapılabileceğini de okuyucusuna aktarmaktadır.

Oral, Karagöz ve kukla oyununda yaptığı yeniliklerle Bursa Karagöz ve Kukla Festivali, Kültür Bakanlığı festivalleri başta olmak üzere, gösterilerini yurtdışı ve yurt dışında sürdürmektedir.

Uzun yıllardır İstanbul Beykoz'da ikamet eden sanatçı atölye, konferans, araştırma, yazı ve kurs çalışmaları ile gösterilerine devam etmektedir.

2.1.2. Ünver Oral'ın Eserleri

Ünver Oral, Karagöz ve kukla konularında araştırma ve inceleme yazıları yazmıştır. Konferanslar vermiş, kurslar düzenlemiştir. Oral, çalışmalarını radyo ve televizyon programları hazırlayarak devam ettirmiştir.

Ünver Oral, geleneksel tiyatro konusunda yaptığı araştırmaların yanı sıra oyunlar yazdı. Yaptığı araştırma ve derlemeler Kültür Bakanlığı, MEB, İş Bankası ve Kitabevi'nin de aralarında bulunduğu çeşitli yayınevleri tarafından yayımlanmıştır.

Osmanlı Ansiklopedisi'nin "Osmanlı Tiyatrosu" maddesini kaleme alan Oral, Halk Tiyatrosu Dergisi'ni (1975) yayımlamıştır. Bir "Karagöz Çocuk Dergisi" yayımlama çabası içerisinde.

Ünver Oral'ın Yayınlanmış Eserleri

UNIMA - Türkiye Milli Merkezi:

Madalyalı Kuklacımız Talat Dumanlı

Kültür Bakanlığı Yayınları:

Cin İkizler

Küçük Kuklacılar

Prenses İle Çoban (Çevre konulu ve ödüllü / Tiyatro)

Karagöz Perde Gazelleri (Araştırma)

Çocuklara Karagöz ve Kukla Şiirleri

Ah Şu İnsanlar (Çevre konulu ve kuklalı çocuk tiyatrosu)

Börekçi Güzeli (Meddah hikâyesi)

Çocuklara Karagöz – Hacivat Söyleşmeleri,

Karagöz – İbiş (Çocuklara – Gençlere 10 kitaplık dizi)

MEB Yayınları:

Kuklacı Kardeşler

Çocuklara Karagöz Hikâyeleri

Çocuklara Karagöz Şiirleri

Barış Korkusu (Radyo Tiyatrosu)

Kıracı (Öğretmenler günü için tiyatro) (3. Baskı Nar Yayınları)

100 Çocuklu Anne (Bir öğretmenin romanı)

Karagöz Park Bekçisi (Çevre konulu ve ödüllü / Tiyatro)

Kavuklu İş Buldu (Ödüllü / Tiyatro)

Karanlığın Kolları (Senaryo / Ödüllü)

Baba Ocağı – Ana Kucağı (Tiyatro)

Karagöz ve Plastik Tekniği,

Kitabevi Yayınları:

Günümüzden Karagöz – Hacivat Söyleşmeleri

İbiş’li Kukla Oyunlarımız

Karagöz Oyunları

Meddah Kitabı

Kukla Kitabı

Kukla ve Kuklacılık

Nar Yayınları:

Çocuklara Karagöz ile Hacivat (3.Baskı)

100 Çocuklu Anne (Bir öğretmenin romanı)

Karagöz Belediye Memuru

Karagöz'den Hikâyeler

Karagöz Amca Dizisi (12 kitap)

Bilgecan Yayınları:

Karagöz ile Hacivat

İbiş Geldi Karagöz Geldi

Karagöz Televizyonda

İbiş ve Karagöz

Karagöz'ün Dondurmacılığı

İbiş'in Akıl Dışı

Karagöz ile Hacivat Söyleşmeleri

İbiş'in Bakkallığı

İbiş Yeni Evde

İş Bankası Yayınları:

Karagöznâme

Diğerleri:

Loirel – Hardi İstanbul'da

Öp Hacivat'ın Elini

Karagöz Belediye Başkanı (Canlı Karagöz / Ödüllü)

Karayazılılar (Roman)

Tabut (Şiir ve hikâyeler)

Karagöz Amca (Hikâye dizisi: 12 kitap)

Karagöz Boyama (4 kitap)

Karagöz Oyun Kartları

Karagöz Kartpostalları

Karagöz Oynatım Takımı

Yayınlanacak Eserleri:

Canlı Karagöz

Dünya Kuklaları (Albüm)

Karagöz ve Karikatür

Karagöz ve Televizyon

Okullarımız için Gelenek Tiyatrosu

Tanıtım ve Turizmde Karagöz

Yunan Gölge Tiyatrosu

Tulûat ve Tiyatrosu

Karagöz Oyun Metni Nasıl Yazılır?

2.2. Karagöz Oyunlarıyla İlgili Genel Bilgiler

2.2.1. Karagöz Nedir?

Değişik rivayetlerle günümüze kadar gelmiş olan Karagöz, Türk gölge tiyatrosunun genel adıdır. Kökeni eskilere dayanan gölge oyunlarının en meşhurlarından biri ve hatta en meşhuru Karagöz oyunlarıdır. Bu yüzden olsa gerek, birçok millet Karagöz oynatmış ve hatta onu sahiplenmeye çalışmıştır.

Karagöz, asırlar boyunca sahnelerini kurmuş, mesajını yüklenmiş, eğlenceyle yoğrulmuş olan bir hayal âlemdir. Tasavvufî derinliği olan, saray terbiyesi görmüş, halkın yüreğine yerleşmiş çok buutlu bir âlem-i harikanümâdır. Yıllar yılı her yaştan hayranını güldürmüş, eğlendirmiş, öğretmiş ve eğitmiştir. Karagöz, kendisini çok geriden takip eden batılı anlamda tiyatroya bir mukaddime olmuş, asırlar öncesinden günümüze neşe saçmıştır. “Karagöz ilk çizgi film yapanların örnek ve ilham aldığı bir sanattır” (Oral, 2008: 16).

2.2.2. Karagöz Oyununun Tarihçesi

Gölge oyununun geçmişi çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. “Türk toplumunda ne zaman başladığı da kesin olarak bilinmiyor. Çinlilerden Moğollara, onlardan da Türklere, Türk akınlarıyla da Batı'ya geçtiği düşünülüyor” (Şenyer, 2003: 14).

Türk gölge oyunu her ne kadar öncesi olan bir sanatsa da yıllar içinde unutulmaya yüz tutmuştur. Böyle bir dönemde perdeye Karagöz oyunları gelmiştir.

“Sinema, tiyatro ve televizyon gibi eğlence araçlarının olmadığı çağlarda toplumumuzun yegâne eğlenme aracı olan Geleneksel Gölge oyunumuz Karagöz (bazı rivayetlere göre) yaklaşık altı yüz yıldır toplumu hem eğlendirme hem de bilgilendirme görevini başarıyla yerine getirmiştir” (Şenyer, 2002).

Karagöz oyunu deyince akla öncelikle iki karakter gelmektedir. Bunlar oyuna da adını veren Karagöz ve onun en yakın arkadaşı Hacivat Çelebi'dir. Bu ikilinin hikâyesiyle ilgili değişik rivayetler mevcuttur. "Türkiye'deki Karagöz oynatanların (hâyalilerin) rivayetine göre, hayâl oyunu XIV. asırda Şuştar (veya Küşter) şehrinden (İran'dan) Bursa'ya muhaceret eden Şeyh Muhammed Kuştâri tarafından icat edilmiştir. Bursa Camii'nin inşasında çalışan iki işçi meşhur Hacivat ile Karagöz'ün nükteli sohbetleri ile diğer işçileri işten alıkoydukları için, Sultan Orhan'ın gazabına uğramış ve Sultanın emriyle öldürülmüşler. Şeyh Kuştâri, az bir müddet sonra pişman olan sultanı, ikisini de tasvir hâlinde perdede diriltmek suretiyle teselliye çalışmış. Şeyh Küşteri hakiki yaşamış bir zattır. Bursa'da medfundur. Hayal oyunlarının cereyan ettiği meydan (perde) “Şeyh Küşteri Meydanı” diye anılır. Ve birçok perde gazellerinde şeyhin ismi oyunun mucidi olarak geçer" (Hınçer, 1959: 1931).

“İkinci rivayet ise Evliya Çelebi'ye dayanmaktadır. Selim Nüzhet Gerçek, Evliya Çelebi'den şu iktibası yapmaktadır: Karagöz İstanbul tekfuru Kostantin'in saisi idi. Edirne kurbündeki Kırkkiliseden bir miri sahip kelam, ayyarı cihan kıptî idi. Adına Sofyozlu Karagöz Balî Çelebi derlerdi. Tekfur Konstantin yılda bir kere Alaaddin Selçuki'ye gönderdikte Hacivat ile Karagöz'ün birbiri ile mubahase ve mücadelelerini o zamanın pehlivanları hayalî zıll'a koyup oynatırlardı. Hacivat ki Bursalı Hacı İvaz'dır. Selçukîler zamanında Yorkça Halil ismi ile müsemma peyki Resulullah idi. Efeoğulları namı ile ecdatları şöhret bulmuştu” (Hınçer, 1959: 1931 - 1932).

“Metin And'a göre, gölge oyunu, 1517'de Mısır'ı fetheden Yavuz Sultan Selim'in Memlük sultanı Tumanbay'ı Roda adasında asılışını perdede canlandıran bir sanatçıyı, oğlu (Kanuni Sultan Süleyman)'ın da görmesi için İstanbul'a getirmesiyle Anadolu'ya girer” (Şenyer, 2003: 14).

“Karagöz oyunları hakkındaki rivayetler 2. Osmanlı padişahı Sultan Orhan devrini başlangıç olarak gösterir ancak ilk kesin belgeye Şehzade Mehmet'in sünnet düğünü şölenini anlatan 1582 tarihli Surname-i Humayun'da rastlanır” (Şenyer, 2002).

Bu iki kahramanın ne zaman ortaya çıktıkları tam olarak bilinmese de nasıl kimseler oldukları yediden yetmişe herkesin malumudur. Abdülbaki Gölpınarlı onları şu cümlelerle bize tanıtmaktadır:

“Karagöz oyununda başlıca iki şahsiyet vardır: Hacivat Çelebi, Karagöz. Hacivat yarı bilgindir, bir yarı aydındır. Söylediği sözler, “mustalah” tır, zamanının münevver dilidir. Fakat bütün sözleri kulaktan dolmadır. Tam bir eyyam adamı olan Çelebi, nabza göre şifa vermesini bilir, kimseyi kırmaz. Candan bağdaştığı Karagöz'ü bile, yeri gelince karşındakilere hoş görünmek için yermekten, kınamaktan çekinmez.

Karagöz'e gelince; O tam bir halk adamıdır, halktır. Halk, nasıl “kazıyye”yi “kazayağı” yapmış, “kazın ayağı öyle değil” sözünü bulmuşsa, halk nasıl divan şairlerine acaip, kırık dökük beyitler söyletmişse, halk nasıl “ay mehtabı” terkihiyle uydurma dili, şuur altı alay konusu yapmış, “Bab-ı Âli kapısı” diye şuur üstü alay etmişse Karagöz de durmadan Hacivat Çelebi'nin çitkırıldım sözleriyle alay eder” (Gölpınarlı, 1959: 1924 - 1925).

İhsan Hınçer de Karagöz ve Hacivat'ı şu ifadelerle tanıtmaktadır:

“Anadolu ve Türk tiplerinin en popüler şekilde temsilcisi olan Karagöz ve Hacivat iki ayrı şahsiyeti temsil eder. Karagöz, pervasız, sade, açık kalpli olan halkın temsilcisidir. Hacivat tahsil görmüş, merasim ve teşrifata tabi, dalkavuk ruhlu, işinin çıkarına bakan bir tiptir” (Hınçer, 1959: 1932).

“Halk, hiçbir şeyden çekinmeyen, gözü kara, cesur ve gözünü budaktan sakınmayan halk temsilcisine Kara göz(lü), okuryazar, Arapça ve Farsça'ya vâkıf olana da Hacivat (Hacı Evhat) adını vermiştir” (Hınçer, 1959: 1932).

2.2.3. Karagöz ve Gölge Oyunu

Karagöz daha önce de söylediğimiz gibi Türk gölge oyununun genel adıdır. Bu oyunlar sayesinde yüzlerce yıl gerek havâssın gerekse de avamın sanat duygusu tatmin edilmiş, yerine göre bir eğlence unsuru yerine göre mesaj yüklü bir sanat faaliyeti, yerine göre de dinsel bir aktarım aracı olarak yerini almıştır. Hususiyle Şeyh Küşteri hakkında gelen rivayet de dikkate alındığında, dinî bir kökeni olan Karagöz oyununu yine en çok değerlendirenler de tasavvuf çevreleri olmuştur. Bu hakikati İhsan Hınçer şöyle dile getirmektedir: “Karagöz’ün bir de tasavvuf tarafı vardır. Hayal oyunları Osmanlılar zamanında zıll-î hayal adı altında oynatılmış, daha sonra halk arasında Karagöz oyunu hâline inkılap etmiştir. Mutasavvıflarca bütün yaşayanlar ve eşya birer gölgedir, tanrının kudretli eli onları idare eder. Hepsi gelip geçicidir. Bu hususa perde gazelleri de daima temas etmiştir” (Hınçer, 1959: 1932).

Ahmet Kutsi Tecer ise bir makalesinde bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Bu gerçek, fakat iptidai gölge oyununun renkli suretlerin oynatılması tarzına çevrilmesi ise büyük bir inkılâp olmuştur. Bu inkılâbı herkesten çok anlayan ve onu kendi gayeleri için kullanmak teşebbüsünde bulunanlar da hiç şüphesiz tasavvufçu tarikat adamlarıdır. Hayal oyunu bu suretle ilkin tekkelere, daha sonra da saraylara kadar nüfuz edebilmiştir. On altıncı yüzyılın başlarında, mesela Kanuni zamanında Hayal oyunu henüz aristokrat bir eğlencedir. Ebussuut Efendi'nin fetvaları bunun şahididir” (Tecer, 1959: 1920).

Gerçekten de Ebussuut Efendi verdiği fetvalarda ibret gözüyle izlendikten sonra gölge oyunlarının değil yasak belki bir irşat ve tebliğ gereci olarak görülebileceğini ilan etmiştir. Şu fetva sanırız bizi haklı çıkaracaktır:

“Rayetu hayâl al-zılli ekbera ibrâtın

Limen huva fi ilmîl-hakikatı râkı

Şuhusun ve eşbahun temerru ve tankadî

Vatefna serian vel-muhariku bakî.

(Gerçek biliminde yükselmek isteyenler için gölge oyununda büyük ibretler olduğunu gördüm. Kişiler, kalıplar gölge gibi gelip geçiyor ve çabucak yok oluyor, onları oynatan ise durucu kalıyor.) demiştir” (Nutku, 1975).

“16. yüzyılda gölge oyununun Osmanlılarda başlıca eğlence sanatlarından olduğunu gösteren Şeyhülislâm Ebussuut'un (1490-1574) gölge oyununu ibret gözüyle seyretmenin cezayı gerektirmeyeceği yolundaki fetvası gibi pek çok belge bulunuyor. 17. yüzyılda Evliya Çelebi ve Naima'nın eserleriyle İstanbul'da bulunmuş Avrupalıların gezi kitapları ramazan, düğün, doğum ve sünnet dolayısıyla saray, konak ve kahvelerde Karagöz oynatıldığını doğruluyor. 19. yüzyıla gelince; 2. Mahmut, şehzadelerin sünnetinde on bir ayrı yerde Karagöz oynattırılmış. Karagözcülere ilk sansür ve ceza Abdülaziz döneminde getirilirken, 2. Abdülhamit döneminde Karagözcüler Mızıkayı Hümayun himayesine alınmış. Bu dönemin Karagözcülerinin kimisi tekkelerden (Şeyh Fehmi, Müştak Baba), medreseden (Darphaneli Hafız, Hafız Mehmet), Enderundan (Enderunlu Hakkı ve Tevfik Efendi), kâtiplikten (Kâtip Salih), cerrahlıktan (Cerrah Salih), çoğu da esnaflıktan (Yorgancı Abdullah, Çilingir Ohannes) gelmiş” (Şenyer, 2003: 14).

2.2.4. Karagöz Oyununun Bölümleri ve Oynanışı

Her ne kadar çıkışı ile ilgili kesin bir bilgimiz olmasa da Karagöz oyunları yıllar içinde kendine bir kalıp bulmuş, bu kalıp içinde kendini kabul ettirilmiştir.

“Biliyoruz ki bir Karagöz oyununda üç ayrı bölüm vardır: Mukaddime, yani giriş veya öndeyiş, muhavere yani söyleşme ve fasıl yani oyunun kendisi ve olaylar dizisi. Genel olarak Muhavere Karagöz oyununun iki başkişisi olan Karagöz ile Hacivat arasında geçer. Genel olarak diyorum çünkü daha aşağıda göreceğimiz gibi ara muhaveresinde iki kişiden daha çok kişiler bulunmaktadır. Muhaverelerin fasıldan ayrılığı, birincinin salt söze, olan olaylar dizisinden sıyrılmış, soyutlaştırılmış oluşuna dayanır. Bunların görevi Karagöz ve Hacivat gibi iki başkişinin kişiliklerini özelliklerini, gerek ses, gerek yaratılış ve yetişiş bakımından birbirlerine karşıt düşen özelliklerini tanıtmaktır. Bu bakımdan orta oyununda Pişekâr ile Kavuklu arasındaki tekerleme ile aynı görevdedir” (And, 1965: 3678).

Karagöz oyunları genellikle üç ana kısımdan meydana gelir. Bu kısımlar sıralanacak olursa:

- 1) Giriş
- 2) Söyleşme (Muhavere)

3) Asıl oyun (Konulu Fasil)

Bunlara dördüncü madde olarak bitişi ekleyebiliriz. Ünver Oral'a göre Karagöz oyunlarının asıl oyun bölümünün son kısmı bitiş olarak ayrı bir bölüm niteliği taşımaktadır.

2.2.4.1. Giriş

Bu kısım müzikle başlar. Müzik aleti olarak def kullanılır. “Bundan sonra perdeye def’in tartımına uygun Hacivat gelir, bir semai okur. Bunu kimi kez bir ara semaisinin izlediği olur. Bu semailer Dügâh, Ferahnak, İsfahan, Tahir Puselik, Yegâh, Rast, Nihavend, Beyati, Uşşak, Segâh, Eviç gibi makamlarda olur. Bu şarkıların çoğu Haşim mecmuası, Gülzâr-ı musiki, Nevzad-ı musiki gibi şarkı derlemelerinden alınmıştır. Burada Hacivat müziğin tartımına uydurarak başını hafifçe sallar. Semai bitince Hacivat “Off... Hay hak” diyerek perde gazeline başlar. Perde gazelleri çoğu kez oyunun bir öğrenek oyunu olduğunu ve tasavvuf anlamını belirtir. Bunların içinde Sadık, Mukbil, Latif, Raşit Ali Efendi, Kemteri, hayali, İbn-i İsa Akhisârî, Bektaşî Ali Hilmi Dede, Birri gibi şair ve şair mahlaslarına rastlanır” (And, 1968: 508).

“Bundan sonra Hacivat secili bir biçimde yakarır:

Huzur-u hazıran, cemiyet-i irfan, vakt-i sefa-yı yâran! Lâindir, dinsizdir, münafıktır, bi-edepdir şeytan! Şeytana lânet, rahmanın birliğine hamd-i bigayet! Ol Cenab-ı Rabbülenam, şevketlü, kudretlü, kemal-ü mehabetlû Padişahımız Efendimiz Hazretlerini ilâ yövmilkıyam erikepira-yı ihtişam buyursun!” (And, 1968: 509 – 510).

2.2.4.2. Söyleşme (Muhavere)

Bu kısım asıl konudan bağımsız olarak ele alınabilir. Konu olarak asıl oyunla bir ilgisi yoktur. Muhavere kısmında Hacivat ve Karagöz bulunur. Bazen Karagöz’ün eşinin sesi de gelir. Karakter olarak sadece Hacivat ve Karagöz’ün yer aldığı bu kısım gerekirse tek başına oynatılabilir. Hatta birçok oyun sadece muhavereden meydana gelmektedir. Buna karşılık muhaveresiz asıl oyun ise oynanamaz. Bu sebepten dolaydır ki birçok muhavere örneği mevcuttur. Yine bu kısmı bizim için değerli kılan bir diğer özellik ise herhangi bir konu kısıtlaması olmamasıdır. Bu da bizim Karagöz oyunlarına yüklemek istediğimiz misyon açısından önemli bir detaydır. Ünver Oral bunu şöyle dile

getirmektedir: “ Muhaverede konu kısıtlaması da yoktur. Diş temizliği, trafik kuralları... gibi birçok yeni muhavere yazılabilir” (Oral, 2008: 32).

2.2.4.3. Asıl Oyun (Konulu Fasil)

“Asıl Oyun” kısmında ise oyuna diğer karakterler dâhil olurlar. Hayaliyi hayli yoran bir bölümdür. Her karakter kendisine uygun bir müzikle perdeye gelir. Bu aynı zamanda izleyicinin müzik zevkini de karşılar. Konu işlendikten sonra bitiş kısmı başlar. “Her gösteri sonunda hareketli müzikle (oyun havası ile) beraber bir folklor bölümü vardır” (Oral, 2008: 30).

“Asıl Oyun” bölümüyle birlikte oyun nihayet bulur.

2.3. Ünver Oral’ın Karagöz Oyunlarındaki Eğitsel Unsurlar

2.3.1. Eğitsellik Nedir?

Bireyin toplumsal yaşantıda yerini almasında gerekli olan bütün bilgiyi, beceriyi ve anlayışı elde etmesidir eğitim. Eğitim alan birey gerek şahsi hayatında gerekse de sosyal hayatta daha yetkin, daha başarılı hale gelir ve becerileri gelişir. Toplumlar eğitime yönelik yatırımlarla her zaman ideal bireylere ulaşmayı hedefler. Doğumla birlikte başlayan eğitim alma, okul öncesi eğitimi ve okul eğitimiyle sistematik hâle getirilir. Eğitim sözcüğü, tüm muhtevasıyla birlikte eğitselliğin temelini oluşturmaktadır.

Eğitimle alakalı bilimsel her türlü çalışma ise eğitim bilimleri kapsamına girmektedir. Türkçe sözlükte: “Öğretim ve eğitimi kurallara bağlayan bilim kolu, pedagoji” (TDK, Türkçe Sözlük: 606) olarak tanımlanan eğitim bilimleri eğitime işini sistematik ve bilinçli bir şekilde dönüştürür. Eğitim bilimleri sayesinde eğitime işi daha kısa sürede ve daha etkili olabilmektedir.

Eğitim ve eğitim bilimleri kavramları birleştirilerek eğitsellik eğitsellik kavramı tanımlanacak olursa, eğitim bilimlerinin, bilimsel yönlerini ortaya koyduğu, eğitimle ilgili her türlü kavramı, bilgiyi ve anlayışı birer unsur olarak kullanmaya eğitsellik denir.

Ünver Oral’ın eserlerindeki eğitsel unsurlar “Davranış Eğitimi”, “Değerler Eğitimi”, “Ana Dili Becerisini Geliştirme”, “Özbakım Becerileri” ve “Diğer Eğitsel Unsurlar” ana başlıkları altında incelenmiştir.

Aşağıda ana ve alt başlıklarıyla tespit edilen eğitsel unsurlar incelenmiştir.

2.3.2. Davranış Eğitimi

İnsan eğitime muhtaç bir varlıktır. Öyle veya böyle hiçbir şekilde eğitilmemiş bir insan, insanlar arasında yerini alamaz. Bunun yanında kendi seciyesi olan insan bu eğitimlerle olumsuz özelliklerini olumluya çevirebilir. Doğru yönlendirme yapılırsa herhangi bir kötü alışkanlığa bulaşmayabilir ya da başkalarına sürekli aşağılayıcı bakmak yerine kendi hatalarını görebilir.

Ünver Oral'ın bazı Karagöz metnilerindeki, bu tip davranış yanlışlıkları ve bunların doğruları ile ilgili belirlediğimiz başlıklar aşağıda incelenmiştir.

2.3.2.1. Zararlı Alışkanlıklardan Uzak Durma

Anne ve babalar, kendileri alışmış olsalar da çocuklarının zararlı alışkanlıklar edinmelerini istemezler. Onları, bu tip kötü ve zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak için çabalarlar. Çünkü bu zararlı alışkanlıklar, çocuklarını pençesine düşürdüğü andan itibaren sürekli törpülemeye başlar. Önce arkadaş çevresi bozulur, eğitim hayatı sarsılır, sağlık yitirilir, maddi kayıplar git gide artar vs. Bu işin bir yönüdür. Bir diğer yönü ise her çocuk sağlıklı bir ortamda yetişmeyi hak eder. Ancak kimi bilinçsiz veliler çocuklarının yüzüne sevgi üfleyeceklerine sigara dumanı üflerler. Bu ise o çocuğun hayatının temeline konmuş bir dinamit gibi olacaktır. İnsanın beden ve ruh sağlığını tehdit eden her türlü alışkanlık bu başlık altında incelenebilir.

Oral yazdığı Karagöz metinleriyle bu konuyla ilgili tespitler yapmıştır.

- Hacivat: (...) Pekâlâ, otobüste neden öksürük oldun?
- Karagöz: Şeyden Hacı Cavcav, dumandan dumandan...
- Hacivat: Allah Allah, yangın mı çıktı?
- Karagöz: Önce ben de öyle zannettim ama, değilmiş... Öh öh... Şey, sigara dumanı, sigara... Öhh öhh...
- Hacivat: Şimdi anladım efendim! Pencere de kapalı, dumandan göz gözü görmüyordu değil mi?
- Karagöz: Hay hay, göz gözü görmüyordu da herkes birbirinin burnunu seyrediyordu. Öh Öh...

Hacivat: Canım yeter öksürdüğün, bana fenalık geldi. Eve gelince ıhlamur falan içmedin mi?

Karagöz: Ilık hamur içince otobüs öksürüğü biraz geçti ama bu sefer de gelen misafirlerin sigara dumanından... Öhö öhö... Yine öksürük oldum. Gözlerimi de açamıyorum.

Hacivat: Gözlerin yanıyor değil mi?

Karagöz: Hay hay, itfaiyeye haber verdim, gelip söndürecekler.

Hacivat: Miden bulanıyor mu?

Karagöz: Pide bulamıyorum da yine ekmek aldım. Öhöö öhööö...

Hacivat: Canım şakayı bırak!.. Bu sigara içenler kendi zevkleri yüzünden başkalarını da hiç düşünmüyorlar Karagöz'üm. Otobüste, trende hatta evlerde hele çocuklarımızın körpecik ciğerleri zehirli dumanla doluyor da hiç oralı olmuyorlar.

Karagöz: Bu duman zehirli mi Hacı Cavcav?

Hacivat: Tabi efendim!..

Karagöz: Annee, dı dı dı... Öhhöö öhö... Öyleyse ben öksüre öksüre çocuklarımı öksüz mü bırakacağım?

Hacivat: Canım içmediğine göre senin bu kadar korkmana lüzum yok ama öyle kapalı yerlerde sigara içenlere karşı çık!

Karagöz: Aman Hacı Cavcav, o minicik yavrular, o kucakta bebekler duman içinde gözlerini ovuşturuyorlardı.

Hacivat: Vah vah vah!...

Karagöz: Ben de içmeye başlasam öksürüğüm geçer mi Hacı Cavcav?

Hacivat: Aman Karagöz'üm ne diyorsun. Sakın ha, bunun şakası bile kötü... Güzel güzel sağlıklı yaşamak varken, kendini yavaş yavaş, sessizce zehirlemek mi istiyorsun?

Karagöz: Köftehor, zaten "İç!" de desen ekmek parası bulamıyorum ki sigara alayım.

Hacivat: Efendim bu öyle kötü alışkanlık ki kazandığın ekmek parasını da sigaraya verirsin!

Karagöz: Sigarayı da geri verir ekmek alırım.

Hacivat: Ah Karagöz'üm sen cahilsin ama iyiyi-kötüyü ayırıyorsun! Bak, dumanından bile öksürüyorsun da, ya zehri içersen ciğerlerin ne hâle gelir?

Karagöz: Bir daha sigara içenin yanında da oturmam...

Hacivat: Bilsen ne kadar çok zararı var? Efendim dişleri sarartır, elleri titretir, sinir yapar.

Karagöz: Hay hay, sihir yapar da orman yangını da çıkartır.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm!... Sonra uykusuzluk yapar. En kötüsü de kanser tehlikesi...

Karagöz: Aman nerede var konser turnikesi?...

Hacivat: Sen yine saçmalamaya başladın. Ben gidiyorum ama unutma çocuklar kötü arkadaş seçerse sigaraya da alışabilir. (Gider.)

Karagöz: Sevgili çocuklar hele kapalı yerlerde sigara içip sizin taze ciğerlerinizi dolduran büyüklerinize sorun "Bizi sevmiyor musunuz, bize neden kötülük yapıyorsunuz!" diye sorun... Ben de gidip odayı havalandırayım. Hoşça kalın!... (Gider.) (KHS, s.73)

2.3.2.2. Bilinçsiz Harcama Yapma

Haberlerde sık sık duyduğumuz bir başlık vardır: "Kredi kartı mağdurları eylem yaptı.". Bu ve benzeri birçok haberin veya daha doğru ifadeyle vakanın temelinde hesabını bilmemek, ayağını yorganına göre uzatmamak ve arzularıyla realitesini birlikte değerlendirmemek vardır, diyebiliriz. Karagöz de gördüğü bir rüya ile dikkat çekmektedir:

- Hacivat: Her neyse... Sen şu işi başından iyice anlat?

Karagöz: Aaaah ah Hacı Cavcav, her şey bugün yemekten sonra başladı. Sonra gidip iş ararım diye köşemde şöyle bir şekerleme yapıyordum.

Hacivat: Eeeee, sonra?...

Karagöz: Kes sesini de dinle! Birden acı acı kapı çalındı. Kapıyı açmamla iki kişinin beni yaka paça dışarı çıkarmaları bir oldu.

Hacivat: Vah vah vah!... Kimse görmedi mi, "Kurtarın!..." diye bağırmadın mı?

Karagöz: Ağzımı da kapattılar. Derken kendimi suratsız bir adamın yanında buldum. "Bana olan borcunu neden vermiyorsun?" diye bağırdı.

Hacivat: Borcun mu varmış?...

Karagöz: Ne bileyim?... “Borcum yok!” dedim. “Oğlun otomobil kredisi aldı, hanımın on tane bilezik kredisi aldı.” dedi.

Hacivat: Sana neden haber vermemişler?

Karagöz: Onları bırak, ben de kendime haber vermeden villa kredisi almışım Hacı Cavcav!

Hacivat: Allah Allah? Adamlar haklı Karagöz’üm neden işin bile yokken böyle kredi alıp yersin? (ÇKHS, s.38)

2.3.2.3. Eleştiriden Önce Öz Eleştiri

Hiçbir insan eksik yönlerinin olmasını istemez. Bununla beraber her insanın bazı eksiklikleri vardır. Ancak kimi insanlar bu eksikliklerini örtmek için başkalarının eksiklerini ortaya çıkarmaya çalışırlar ya da zaten kendi hatalarının farkında bile değillerdir.

Aşağıda Hacivat’ın düştüğü böyle bir durumu görülmektedir.

- Karagöz: Köftehor, bir sürü laf edeceğine, ne istediğini söyleyen! Al bakalım!... (Mektubu verir.)

Hacivat: (Alır.) Hemen açalım...

(...)

Hacivat: Neyse... Efendim, mektubu müdür yollamış...

Karagöz: Yoksa muhtarlık mı yapacağım?

Hacivat: Şimdi muhtarlığı da nereden çıkardın?

Karagöz: Sen okuduğunu anlamıyorsun galiba? “Mektupçu mühür göndermiş!” dedin ya...

Hacivat: Hayır efendim, bu zarfı okulun müdürü sana göndermiş, anladın mı?

(...)

Hacivat: Aman Allah’ım, fenalık geliyor! Efendim, işte o mektubu okuyacağım! Bak ne diyor? “Sayın Veli!”

Karagöz: Hacı Cavcav, bu zarf bana yanlış gelmiş!

Hacivat: Nereden anladın?

Karagöz: Veli'nin mektubunu bana göndermişler, benim zarf da ona gitmiştir.

Hacivat: Karagöz'üm, öğrencilerin anne ve babalarına "Veli" denir. Şimdi, mektubun gerisini dinle! "Oğlunuz çok devamsızdır!"

Karagöz: Bak bunu anladım Hacı Cavcav!

Hacivat: Aferin Karagöz'üm!...

Karagöz: Demek ki benim oğlum çok dermansızmış... Daha çok yemek yesin!

Hacivat: tüh Allah müstahakkını versin! Dermansız değil, devamsız. Yani, okula senden habersiz gitmediği günler oluyormuş... Dahası da var!

Karagöz: Para almayacaklar mı?

Hacivat: Ne parası?...

Karagöz: "Maması da var." dedin ya!...

Hacivat: Maması değil, dahası var... "Gelin görüşelim!" diye yazıyor.

Karagöz: "Gelin dövüşelim!" diyor ama ben öğretmene el kaldıramam. İsterse çocuğu sınıfta bıraksın.

Hacivat: Karagöz'üm baba olarak oğlun okula gidiyor mu, kötü arkadaşları var mı diye niye dikkat etmiyorsun?

Karagöz: Köftehor, oğlum ben uyuklarken gidiyor.

Hacivat: Veli olmak kolay değil efendim!

Karagöz: Haklısın, böyle giderse deli olmak kolay değil...

Hacivat: Öğrencilere sık sık öğüt vermeli...

Karagöz: Hay hay, öğlencilere söğüt vermeli, sabahçılara kavak vermeli...

Hacivat: Vah vah vah... Sen böyle ilgisiz kalırsan senin oğluna yazık olur!

Karagöz: Silgisiz kalırsa söylesin yenisini alırım.

Hacivat: Benim oğlum böyle yapsa... Aaaa aaaa aaaaa!...

Karagöz: Aman Hacı Cavcav, mektup eline mi battı?

Hacivat: Şey, bu mektup bana gelmiş!... Arkadaşımsın, bana verirsin diye sana bırakmışlar. Hemen müdür beyi görmeye gideyim. Yıktın perdeyi eyledin viran, varayım sahibine haber vereyim hemân! (KvT, s.61)

2.3.2.4. Ortak Kullanım Alanlarının Kullanımı

Sosyal hayatın bir gereği olarak insanlar parklar, piknik alanları, banklar, vb. gibi ortak kullanım alanlarını paylaşıp buralarda aynı havayı teneffüs edebilmektedir. Kişiler bu yüzden hassasiyet içinde olmalıdırlar. Bizim yere attığımız bir çöp başkasının bir yerini kırmasına sebep olabilir veya insanların oturması için yapılan banklara ayakbılarımızla basarsak gelecek kişi oraya oturduğu an üzeri kirlenecektir. Bu ve benzeri durumlarla ilgili Oral, bu başlığı kapsayan farklı örnekler kaleme almıştır.

- Deniz: (...) (Arkadan aşır bankın yaslanma yerinde oturup oturma yerine basar.)
Karagöz: (Kızarak) Öyle oturulur mu?
Deniz: Otuyuluy... Abiley de otuyuyo, adamlay da otuyuyo...
Karagöz: Onlar okula gitmemiş de oturuyorlar. Buraya gelirlerse oturtmam!
Deniz: Ben böyye otuymak iştiyoyum!
Karagöz: (Tutup çekerek oturtur) Ben de böyle oturtmak istiyorum!
Deniz: Beni baştığım piş yere otuyttun, pantoyonum piş oldu. (...) (KPB, s.52)
- Deniz: (İnerek ve kendini sıkarak) Annennnee çok sıkıştım, çişim geydiii!
Nine: (Oturarak) Çöplerin içine çişini yap evladım!
Karagöz: (Beklediği yerden seslenerek) Hööyyt olmaz!...
Nine: “Destur!...” de duvarın dibine yap güzelim!
Karagöz: (Yaklaşarak) Hööyyttt, olmaz!...
Deniz: Ama abiley de yapıyor, adamlay da yapıyo ya!...
Karagöz: Köftehor, sen de sabret, büyüünce yaparsın!
Deniz: (Kendini sıkarak) Şimdi akyım eymiyoy ama büyüünce yapmam kii... Yapanyaya da (Eliyle) “Hııı!...” deyim. Piş kokay, şinek oluy...
Karagöz: Aferin, öyleyse ilerde bir tuvalet var! (...) (KPB, s.53)
- (Karagöz mahallede çok pis durumda olan parkı temizledikten ve güzelleştirdikten sonra)
Karagöz: Eh şimdi oturmayı hakkettim! (Banka oturur. Seslenir.) Haydi parka buyurun!... İster konuşun, ister uyuyun! (Esneyip uyuklamaya başlar.) Evin penceresinden uzanan bir el aşağıya çöpleri atar.

Karagöz: (Kafasına boşalan çöplerle uyanıp silkelenir. Kızarak kalkar. Pencereye seslenir.) Hanım utanmıyor musun kafama, aman parka çöp boşaltmaya! Çöplük seyretmeye, pislik koklamaya alışmışsın da evi temizlemekle iş bitiyor mu? Aaaa, senin kocan da pis, suratsız biridir. Hacı Cavcav gelsin de sana para cezası vereyim, görürsün! (...)

(...)

Hacivat: (Birden fark ederek hayretle bakınır.) Aaaaa!... İnanılır gibi değil! Ben yine parkı çöplük gibi, seni de uyuklarken bulacağımı sanıyordum. Aferin Karagöz'üm!.. Ellerine sağlık!...

Karagöz: Sağ olasin Hacı Cavcav!

Hacivat: (Karagöz'ün üstündeki çöp atıklarını görüp temizleyerek) Seni de ben temizleyeyim! (Banka oturarak) Biraz dinleneyim.

Karagöz: (Aklına gelip öfkelenerek) Hacı Cavcav, parkı temizledikten sonra kafama çöp döken bir kadına para cezası verdim.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm! Ben söylerim hemen cezayı uygularlar. Pekâlâ, kadın nerede?

Karagöz: (Göstererek) Şu evde?...

Hacivat: (Gülerek) Aman efendim, orası senin evin Karagöz'üm!

Karagöz: Köftehor, benim ev burada değildi! Evimin yanında çöplük, aman şey park yoktu ki...

Hacivat: Canım biz tiyatro gösterisi yapıyoruz. Yoktu ama şimdi var. Tiyatroda her şey olur.

Karagöz: (Çaresiz) Ne olacak şimdi?...

Hacivat: Bu defalık bağışlarsın da eve gidince bir daha yapmamasını söylersin!

Karagöz: Bağışlarsam yine yapar. Parayı ödesin de akıllansın. Hacı Cavcav!

Hacivat: Karagöz'üm anlayamadın galiba? Parayı senin hanımın ödeyecek!

Karagöz: Ödesin de bir daha yapmasın!

Hacivat: Allah Allah?... Efendim, hanımın bu parayı kimden alacak?

Karagöz: Benden alacak!... Neee, benden mi alacak?

Hacivat: (Sigara paketi çıkarır, sonuncu sigarayı yakarak paketi de buruşturup yere atar. Gülerek) Para cezasını sen ödeyeceksin!

Karagöz: Hah, sana da para cezası verdim Hacı Cavcav! (Dumandan öksürür.)

Hacivat: Şimdi ben ne yaptım? (Karagöz yerdeki paketi gösterince alarak) Şey, alışkanlık işte... Bağışla Karagöz'üm!...

Karagöz: Pataklarım ha, bağışlarsam tekrar yaparsın! Köftehor, hem sen örnek olacaksın, okula gitmiş adamsın!... (Dumanı dağıtır, öksürür.)

Hacivat: Haklısın Karagöz'üm!... Beni de, hanımını da bağışla! Bir daha yapmayız! Zaten senin ceza ödeyecek paran da yok...

Karagöz: (Hacivat'ın ağzından sigarayı alarak çöp variline atar) Artık bu parkta sigara içmek de yok! (Öksürerek) Ciğerim duman doldu!

Hacivat: Efendim burası açık hava!...

Karagöz: Köftehor herkes buraya temiz hava almak için gelecek... Hem çocuklar da oturunca sigara dumanı körpe ciğerlerine gitmeyecek mi?

Hacivat: (Mahcup şekilde sigarayı cebine koyarak kalkar.) Şey, ben gideyim!...

Karagöz: Cezanı ödemeyi unutma Hacı Cavcav! Park temizleme paramı alınca ben de hanımın borcunu öderim. (KPB, s.57)

Bu örnekte umumi mekânların kullanımında yapılan davranışlardaki hataları anlatan Oral, son kısımda Hacivat'a sigara içirmekle büyük bir yanlış yapmıştır. Hacivat'ı ve Karagöz'ü örnek olarak sunduktan sonra onlarda da kötü alışkanlıkların olabileceğini göstererek ya çocukların gözündeki örnek tiplerini kendi eliyle öldürecek ya da çocuklara yanlış bir yol çizebilecektir. Bu kısımda sigarayı içen, Hacivat yerine sıradan bir vatandaş olsaydı ve iki arkadaş birlikte ona doğrusunu gösterseydi sanırsanız daha isabetli bir tercih olurdu. Ayrıca başka metinlerinde her iki arkadaşı da sigaranın zararlarını anlatmak için kullanan Oral'ın bu sefer böyle bir metin oluşturması ise kendi eserleri içinde tezat oluşturmuştur.

2.3.2.5. Hırsızlıktan Uzaklaştırma

Çocuklara hırsızlığın ne denli kötü bir davranış olduğu ve hırsızlığın büyüğünün, küçüğünün olmadığına metinlerinde değinen Oral, bir örnekte ortada sahipsiz gibi görünen bir salıncağı kullanan Nasrettin Hoca, salıncağa binerken çocuklara dönerek "Salıncakçı yok diye para vermeden kaçmak olmaz, değil mi? Salıncakçının içine parayı

bırakayım.” diyerek kimsenin görmese bile vicdanının gördüğünü ve parayı bırakmamanın bir nevi hırsızlık olduğunu anlatmaktadır.

- Nasrettin Hoca: Aman nereye gelmişim?.. Burası Karagöz perdesi... Aaaa, merhaba çocuklar! Beni tanıdınız mı? Teşekkür ederim, ağzınıza sağlık! Efendim İstanbul’a Beykoz’a şöyle bir gezmeye gelmiştim de geçiyordum. Oooo, burada bir de salıncak var. Gelmişken sallanmadan gitmek olmaz... Herkesin içinde bir çocukluk vardır. Salıncakçı da yok, kimse görmeden biraz sallanayım. (Binip sallanır ve iner.) Salıncakçı yok diye para vermeden kaçmak olmaz, değil mi? Salıncağın içine parayı bırakayım. Haydi hoşça kalın çocuklar! Sakın benim fıkralarımı da okumamazlık etmeyin! (Gider.) (İvK, s.17)

2.3.2.6. Vatandaşlık Bilinci Oluşturma

Devletler, vatandaşları adına birçok düzenlemeler yaparlar ve isterler ki her vatandaş haklarını bilsin. Bunun yanında vatandaşlarının da kendilerine yardımcı olmasını ister. Almanya’da bir aile ve çocuklarının bakıcıları herhangi bir görevlinin olmadığı bir yerde araçlarıyla giderken istemeden kırmızı ışıkta geçerler. Bir süre sonra evlerine ceza gelir. Evin erkeği şaşırarak kimsenin ve radarın olmadığı yerde kendisini, kimin ihbar ettiğini merak eder. Bu arada çocuklarının bakıcısı da içerdedir. Ve çok rahat bir şekilde “Ben ihbar ettim.” der. Bakıcı bunu bir vatandaşlık bilinci içinde yapmıştır ancak daha da ilginç ihbar edilen kişi de bunu vatandaşlık vazifesi olarak değerlendirmektedir.

- Nerede hile yapan, eksik tartan bulursam evvela nasihat ederim. Peşini bırakmam... Baktım devam ediyor, belediyeye haber veririm. (KD, s.70)

2.3.3. Değerler Eğitimi

Her toplumun maddi ve manevi değerleri olduğu gibi her bireyin de maddi ve manevi değerleri vardır. Önemli olan bu maddi ve manevi değerleri ortak paydada birleştirerek onları yaşamak ve yaşatmaktır. Nasıl ki değerlerini yitiren bir insan her türlü hatayı yapabilir aynen öyle de değerlerini yitirerek yozlaşan toplumlar da yok olmaya mahkûm hâle gelirler. Ünver Oral’ın Karagöz metinlerinden bu değerlerden bazılarını başlık ve örnekleriyle aşağıda incelenmektedir.

2.3.3.1. Vatan Sevgisi

Bir milletin varlığını devam ettirebilmesinin ve varlığını devam ettirirken ilerleyebilmesinin en önemli şartlarından biri yeni/genç nesillere vatan sevgisini verebilmektir. Vatan sevgisi, bireyi ülkesine hizmet etmek noktasında gayrete getirebilecek bir sevgidir. Bu sevginin kazandırılmasında çocukluk devresi önemli bir yere sahiptir. Bu noktada Karagöz oyunları değerlendirilebilir. Ünver Oral vatan sevgisi temasını kimi yerde memleket yararına iş yaptırarak kimi yerde de vatandaşlık bilinci içinde sahipsiz kalmış işleri sahiplendirerek metinlerine yerleştirmiştir.

- Karagöz: Şey, önce bana söyle bakayım çok paran olursa ne yaparsın.
Hacivat: Efendim hiç düşünmedim ama tabi hem memlekete hem de bana faydalı bir iş yaparım. (KHS, s.17)
- (Adeta çöplüğe dönmüş bir parkı temizleyerek güzelleştiren Karagöz parka çöp atan eşine ve Hacivat'a ceza keser.)
Karagöz: Cezanı ödemeyi unutma Hacı Cavcav! Park temizleme paramı alınca ben de hanımın cezasını öderim.
Hacivat: (Duralayarak) Aman Karagöz'üm, köşende uyuklamak yerine bugün parkta gönüllü olarak çalıştın!
Karagöz: Ben Gönül'le çalışmadım, Keloğlan yardım etti.
Hacivat: Efendim kim yardım ederse etsin, ben sana "Para alacaksın!" demedim ki... Sen de "Para isterim!" demedin!
Karagöz: Köftehor, dediklerimi yapmazsan seni çocukların önünde şakaya getirip pataklarım ha!
Hacivat: Pekâlâ, ne istiyorsun?..
Karagöz: Para istemiyorum! Park çok güzel oldu. Boş kalıp uyumaktansa gelip yine çalışırım.
(...)
T.Bekir: Neyse, diyeceğim şu ki... Mahalleli toplanıp Belediye Başkanımıza gelmişler. Keloğlan ile turistler, Temel Reis falan da gelmiş... Parkı güzelleştiren kişinin ödüllendirilmesini istemişler.
(...)
T.Bekir: Hem de park görevlisi olarak işe alınmasını istemişler.
(...)

Hacivat: (Sevinçle) Aman Karagöz'üm, çalışmanın karşılığını gördün mü?
Bu parkın devamlı görevlisi oluyorsun! Devamlı iş!... (KPB, s.61- 71)

Karagöz bu örnekte bize vatan sevgisinin sadece devlet vazifesi gibi vazifelerle değil yerdeki bir çöpü kaldırmayla bile olabileceğini göstermiştir. Metnin devamında ise Karagöz, karşılık beklemediği park temizliği işinden memnun olan halktan övgü almış ve halkın isteği üzerine belediye başkanı da Karagöz'ü ödüllendirip işe almıştır.

- Hacivat: Efendim demek istiyorum ki, çok okuyup bilgili olun ve ülkemizin değerini bilin, her şeyi sevgide bulun! (İvK, s.4)
- Dost Ömer: Devletin eli her yere yetmez. Vatandaşlar da, çocuklar da yardımcı olmalı değil mi? (KD, s.70)

2.3.3.2. Dil Sevgisi

Mehmet Kaplan Dil ve Kültür kitabında Alman filozofu Heidegger'in "Dil insanın evidir." özlü sözünü naklettikten sonra şunları kaydeder:

"Evin, başlıca özelliği tabiat içinde olmakla beraber, tabiattan ayrı, insan için, insana göre mekân teşkil etmesidir. Evin bütün malzemeleri tabiattan alınmıştır. Fakat yeni bir şekle sokulmuştur" (Kaplan, 2005: 143). Dil bir ferdin, bir ailenin, bir toplumun evi olduğuna göre dilini yitiren fertler, aileler, toplumlar evsiz kalmış olacaktırlar.

Yine dil, gücü ölçüsünde yayılmayı arzular. Binlerce yıllık sağlam bir mazisi olan Türk diline sahip çıkmak ve onu insanlara ulaştırmak, uluslararası bir hâle getirmek ise sanırız bir vazifedir.

- Karagöz: Hacı Cavcav, yazı yazmayı öğrenince dünyanın her yerinden gelenlere de istediğimi yazıp anlatırım.
Hacivat: Efendim onlar Türkçe bilmiyorlar ki senin yazdığımı anlasınlar!
Karagöz: Öyleyse ben de önce Türkçe öğretirim. (ÇKHS, s.64)

2.3.3.3. Öğretmene Duyulan Saygı

Eğitilmiş insanlara Türk milleti tarafından büyük değer verilmiştir. Bunda millî değerler kadar manevî değerler de etkindir. Her ne kadar günümüzde bu saygı kötü örnekler sebebiyle azalmaya başlamışsa da yine de bilinçli halk öğretmene karşı bir edep içindedir. Metinlerde öğretmene el kaldırmamak ve öğretmenlerin ellerini öpmek saygının ifadesi olarak yer alır.

- Hacivat: Maması değil, dahası var... "Gelin görüşelim!" diye yazıyor.

Karagöz: “Gelin dövüşelim!” diyor ama ben öğretmene el kaldıramam. İsterse çocuğu sınıfta bıraksın. (KvT, s.64)

- Hacivat: Efendim ikisi de değil! Bilgi çok değerlidir. Şimdi ben senin öğretmenin sayılıyım. Onun için öp elimi! (KvT, s.41)

2.3.4. Ana Dili Becerisini Geliştirme

2.3.4.1. Ana Dili Nedir?

Ana dili ile ilgili çok farklı tanımlar bulunmaktadır. Zeynep Korkmaz ana dilini “İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına inen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil.” (Korkmaz, 1992: 8) olarak tanımlarken Ahmet Topaloğlu: “Kişinin önce annesinden ve ailesinden, daha sonra da sosyal çevresinden öğrendiği, şuuraltına yerleşen ve onun toplumla kendi arasındaki bağlarını oluşturan dil.” (Topaloğlu, 1989: 24) olarak tanımlamaktadır. Yine Berke Vardar ve Nurettin Koç da ana dili sırasıyla şöyle tarif temektedirler: “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil. Ana dili bilinci dili yabancı öğelere karşı savunur.” (Vardar ve diğerleri, 1988: 20), “Kişinin önce annesinden ve yakın çevresinden, sonra daha geniş çevreden ve ulusal olanaklardan yararlanarak öğrendiği dil. Her Türk için Türkçe anadilidir.” (Koç, 1992: 28)

Görüldüğü gibi ailede başlayıp yakın çevre ve okul eğitimiyle geliştirilen ve ölüme kadar devam eden bir öğrenim sürecinin ete kemiğe bürünmüş hâlidir ana dili. Tabii bu süreç içerisinde birçok faktör etkilidir. Oral’ın Karagöz metinlerinden örneklerle bu faktörleri aktarılacaktır.

2.3.4.2. Ana Dili Becerisi Kazandırmaya Yönelik Eğitsel Öğeler

Karagöz oyunları tabiatı itibariyle birçok dil kazanımını bünyesinde barındırmaktadır. Oral bunu eserlerine farklı bir üslûpla yansıtmış ve birçok ögeyi eserleriyle okuyucusuna sunmuştur. Oral’ın eserlerine baktığımızda deyimlerden atasözlerine, mecazlı söyleyişlerden şiir – şarkı – türkü – gazel gibi işitsel öğelere, yine ağız şive özelliklerinden seslenmelere – ünlemlere, manilerden ninnilere muhtevasında birçok ana dili ögesini bulundurmaktadır.

Bu kısımda ana dili becerisi kazanımına yönelik ögelere Oral'ın eserlerinden örnekler sunulmaktadır, ne gibi faydalar sağlanabileceğini tespit edilecektir.

2.3.4.3. Sözcük, Terim ve Kavram Öğretimi

Ana dili becerisinin kazanılmasında ve oturaklı hâle gelmesinde kavram öğrenimi muhakkak ki en önemli yerlerden birini tutmaktadır. Yeni kelimeler öğrenen birey dilini daha etkili kullanabilecek, cümleleri daha rahat kavrayabilecek ve daha da yüksek bir düşünce kabiliyetine erişebilecektir. Ünver Oral ortaya koyduğu Karagöz metinlerinde gerek sözcük gerekse de deyim anlamlarına sıkça yer vermiştir. Bunu yaparken de kimi zaman Hacivat'ı öğretici kılmış, kimi zaman da dipnotları kullanmıştır.

- *Şekerleme* (KHS, s.4)

Hacivat: Sonra pencere kenarındaki şekerlemen yarım kalıyor.

Karagöz: Şekerleme nerede Hacı Cavcav, ben hepsini yerim?

Hacivat: Canım şekerleme diye otururken uyuklamaya denir. (...)

- *Trafik* (KvT, s.37)

Hacivat: (...) Biliyorsun Karagöz'üm, evimizden çıktuktan sonra sokaklar, yollar, caddeler var.

Karagöz: Hay hay... Caddelerde tüneller, köprüler var.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm ama onlara tüneller, köprüler demezler. Alt geçitler, üst geçitler denir!.

Karagöz: Hay hay, bir de kaldırımlar var.

Hacivat: Efendim, biliyorsun ama bilmediklerin de var! Mesela bütün yollarda insanların ve araçların dolaşmasına trafik denir.

- *Talebe* (KHS, s.33)

Hacivat: Allah Allah, sinirlerim bozulmaya başladı. Dilencilik demedim. Talebe demek istiyorum.

Karagöz: Hangi Talip'e yemek istiyorsun?

Hacivat: Talip değil, talebe... Aman Allah'ım... Yani öğrenci!

- *Çakır göz* (KHS, s.57)

Hacivat: Hani şu çakır gözlü mü?

Karagöz: Çukur gözlü de kim?...

Hacivat: Yani mavi gözlü... (...)

- *Turp gibi olmak* (KHS, s.58)
 Hacivat: Allah Allah, turp gibiydi.
 Karagöz: Âmin, babası havuç, annesi de nohut gibiydi.
 Hacivat: Değil efendim, yani çok sıhhatli görünüyordu. (...)
- *Tüberküloz* (KHS, s. 58)
 Hacivat: Neyse efendim, hastalığı neymiş?...
 Karagöz: Dilim dönmüyor ki söyleyeyim. Tüplü küllü bir şey...
 Hacivat: Vah vah, tüberküloz olmasın Karagöz'üm?
 Karagöz: Hay hay, işte ondan!
 Hacivat: Yani verem olmuş çocukcağız! Akciğerleri yara olmuş... Vah vah vah...
- *Dengeli beslenme* (KHS, s. 59)
 Hacivat: Gördün mü Karagöz'üm, çocuk dengeli beslenmemiş...
 Karagöz: Köftehor nasıl yengeli beslensin, yengesi çok uzakta...
 Hacivat: Efendim yengeli değil, dengeli beslenme! Yani insan her yiyecekten yemezse işte böyle hasta olur.
- *Pasaport* (KH, s.30)
 - Pasaport çıkarmadın mı?
 - O ne o?..
 - Yani, her ülkeye serbestçe girip çıkmak için özel bir defter...
- *Tasvir* (KH, s.66)
 Öğretmen de öğrencisinin saçlarını okşayarak açıklama yaptı:
 - Bu öğrencimin adı Mehmet... Beşinci sınıfın en çalışkanı... Üstelik Karagöz oynatmaya başladı. Çok kabiliyetlidir. Güzel resim yapar, tef çalar, kaval çalar, taklitler yapar. Perdede oynattığı hareketli resimleri de kendisi yapıyor.
 Mehmet gururla ekledi:
 - O resimlere tasvir denilir. Beyaz kartondan yapıyorum. Boyadıktan sonra tavada erimiş mumda kızartıyorum. Deri gibi oluyor.
- *Nâreke* (KBM, s.5)
 Nâreke^{xx} ve tef vuruşları ile iki yana salınarak ve yükselerek, göstermelik perdeden alınır.

^{xx} Karagöz’de kullanılan ve iki boğum arası kamyştan yapılan özel düdük.

Yine değişik Karagöz oyunlarından derlediği Karagöz Oyunları kitabında da anlamı bilinmeyen sözcükleri dipnotlar yardımıyla okuyucusuna öğretmektedir Oral.

- *İstiska-yı batn* (KO-1, s,56)

Hacivat: Pekâlâ, istiska-yı batn * gelir miydi?

* Karında su toplanması hastalığı. E.B. (Sözcüğün geçtiği metin, Arapçadan dilimize Eryılmaz BÜYÜKNAKKAŞ tarafından çevrilmiştir.)

Bu örneklerde görüldüğü gibi, Oral kavram öğretiminde dipnotlara da yer vermiştir.

- *Mikrop* (KvT, s.33)

Hacivat: Yine saçmalamaya başladın! Pasta değil. “Hastalandın mı?” diyorum. Yani mikrop mu almışsın?

Karagöz: Mikrop da kim Hacı Cavcav? Ben kimseden bir şey almadım.

Hacivat: Okula gitmemenin kötülüğünü görüyor musun Karagöz’üm! Bak bizi dinleyen küçük yavrular bile senin cahilliğine gülüyorlar. Kocaman adam olmuşsun sen bilmiyorsun, onlar biliyorlar. Görünmeyen ve hastalık yapan canlılara mikrop denir.

- *Aklını vermek* (KBM, s.18)

Hacivat: Başlıyorum aklını bana ver!

Karagöz: Şimdi tepelerim kerata, aklımı sana verirsem bilmecelerin cevabını nasıl bulacağım?

Hacivat: Efendim, yani beni çok iyi dinle başka şey düşünme demek istiyorum. (...)

- *İyi arkadaş bulursan alırsın mertebe, kötü arkadaş kalırsan dönersin merkebe!* (KvT, s.68)

Hacivat: Evet efendim, büyüklerimiz demişler ki:

İyi arkadaş bulursan alırsın mertebe,

Kötü arkadaş kalırsan dönersin merkebe!

Yani, iyi arkadaş insanı iyi yola, kötü arkadaş ise kötü yola götürür. (...)

- *Boyun kırmak* (KvT, s.9)

Hacivat: (...) Hem bu vaziyette ben senin öğretmenin sayılıyım. Evvela *boynunu kırıp* şöyle bir yanaş!...

Karagöz: Tepelerim kerata yanaşması kolay ama senin boynun dururken kendi boynumu neden kıracaktım?

Hacivat: Canım yani hürmet olarak boynunu eğ demek istedim.

- *Yüzü yere düşmek* (ÇKH, s.76)

Hacivat: Saçmalama. Seni işe alan benim arkadaşım. Sakın *yüzümü yere düşürme*.

Karagöz: Düşerse süpürür çöpe atarım.

Hacivat: Öyle değil, yani tembellik yaparak, efendim yanlış şeyler yaparak beni arkadaşşıma mahcup etme!

- *Kazma kürek sallamak* (KHS, s.36)

Karagöz: Off hem de çok çok yoruldu.

Hacivat: Kazma kürek mi salladın?

Karagöz: Hayır Kazım'a börek yollamadım.

Hacivat: Değil efendim, yani ne işi yaptın?

- *Kafası karışmak* (KİH, s.1)

Hacivat: Canım yine bir şeye mi kızdın?

Karagöz: Kızması var mı? Sesini duyunca ne düşündüğümü şaşırdım!

Hacivat: *Kafanı mı karıştırdım* Karagöz'üm?

Karagöz: Bana niye getirmedi?

Hacivat: Ne istiyorsun?..

Karagöz: "Kalanı da atıştırdım." dedin ya!..

Hacivat: Değil efendim, "*Kafanı mı karıştırdım?*" dedim. Yani ben seslenince düşündüğünü unuttun mu demek istedim.

Karagöz: Hay hay...

- *Hapis kalmak* (KİH, s.9)

Hacivat: Sonra, takside *hapis kaldım*.

Karagöz: Ellerine kelepçe de vurdular mı Hacı Cavcav?

Hacivat: Kelepçe olur mu Karagöz'üm! Yani yol tıkanınca taksi ilerleyemedi. Ben de içinde kaldım.

- *Ateşlenmek* (KvT, s.33)

Hacivat: Ateşin çok mu idi?

Karagöz: Hay hay, ateşim çoktu da biraz komşulara dağıttım. Yangın çıkmasın diye kalan ateşimi de itfaiye gelip söndürdü.

Hacivat: Allah iyiliğini versin, öyle odun – kömür ateşi değil efendim! Yani hastalanan insanın vücut sıcaklığı çok artarsa tehlikeli olur.

- *Göstermelik* (İvK, s.3)

Başlama saatinden birkaç dakika önce perde aydınlanır, ortada göstermelik (Çiçekli vazo) vardır.

- *Noktalama işaretleri* (ÇKHS, s.63)

Hacivat: Efendim, biz artık eski insanlar gibi değiliz. Yazı yazmak için harflerimiz ve rakkamlarımız var, noktalama işaretlerimiz var.

Karagöz: Okkalama işaretleri de ne demek?

Hacivat: Okkalama değil, noktalama... Nokta, virgül, üç nokta, noktalı virgül, falan...

2.3.4.4. Deyimler

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlük'te: "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir." (TDK, Sözlük: 517) olarak açıklanan deyimler, ana dili becerisi kazanmada önemli bir yer tutmaktadır. Bu sayede çocuk mecazlı düşünebilmeyi öğrenmektedir. Ünver Oral'ın eserleri deyimler açısından çok zengin bir özellik göstermektedir. Diyebiliriz ki Oral eserlerinde yüzlerce deyime yer vermektedir. Yine bu deyimlerden bir kısmını da açıklamasıyla birlikte vermektedir. Çünkü Karagöz yanlış anlayabilmekte ve Hacivat da izah etmek durumunda kalmaktadır. Tabi bu işin bahanesi olsa gerek. Oyunun bu yönü

deyim öğretimi adına güzel bir fırsat olarak değerlendirilebilir ve Oral da tam bunu yapmış bulunmaktadır. Şimdi değişik örnekler üzerinde duracak olursak:

- *Kulak vermek ve Şeytana uymak* (KvT, s.2)

Hacivat: (...) Ama bu arada *kulak verin* bana siz siz olun da sakın *uymayın Şeytana!*

- *Yabana atmak* (KvT, s.2)

Hacivat: (...) Büyüklerinizin sözünü de sakın *atmayın yabana!*

- *Hâlden anlamak* (KvT, s.3)

Hacivat: Aman dostlar şu beyaz perdede iki laf etmek için şöyle *hâlden anlar* bir tanıdık gelirse; o söylese ben dinlesem, haddim olmayarak hep ben söylesem yine o dinlese!

- *Boyun kırmak* (KvT, s.9)

Hacivat: (...) Hem bu vaziyette ben senin öğretmenin sayılırım. Evvela *boynunu kırıp* şöyle bir yanaş!...

Karagöz: Tepelerim kerata yanaşması kolay ama senin boynun dururken kendi boynumu neden kıracaktım?

Hacivat: Canım yani hürmet olarak boynunu eğ demek istedim.

Bu deyimde de görüldüğü gibi Hacivat kullandığı deyimden açıklamasını da yaparak ana dili eğitiminde önemli bir yeri olan mecazlı söyleyişlerin, deyimlerin kavratılmasında etkili olmaktadır.

- *Pot kırmak* (KvT, s.20)

Hacivat: Durmadan *kırıyorsun potu!*

- *Senin canın can da, bizimki patlıcan mı?* (KvT, s.50)

Karagöz: Köftehor *senin canın can da, bizim kedinin canı patlıcan mı?*

- *Karnı guruldamak* (ÇKH, s.73)

Karagöz: (Pencereden görünerek) Köftehor, aklıktan *karnım gurulduyor*. Niye yemek getirmemişler?

- *Yüzü yere düşmek* (ÇKH, s.76)

Hacivat: Saçmalama. Seni işe alan benim arkadaşım. Sakın *yüzümü yere düşürme*.

Karagöz: Düşerse süpürür çöpe tarım.

Hacivat: Öyle değil, yani tembellik yaparak, efendim yanlış şeyler yaparak beni arkadaşşıma mahcup etme!

- *Yüzüne gözüne bulaştırmak* (KD, s.25)

Hacivat: (...) Dondurmacılık salıncakçılığa benzemez. Yine *yüzüne gözüne bulaştırma!*

Karagöz: Hay hay, yüzüme gözüme bulaştırmam, avucumu yalarım.

- *Gözleri kararmak* (KD, s.45)

Karagöz: (...) Anne, artık dizlerim de tutmuyor, *gözlerim kararıyor*. Şey ayıcık, minnacık ayı kardeş, kızmasan ben azıcık bayılıyorum ama sakın yeme! Ay ay ay... (Bayılarak arabanın dibine yığılır.)

- *Kafası karışmak* (KİH, s.1)

Hacivat: Canım yine bir şeye mi kızdın?

Karagöz: Kızması var mı? Sesini duyunca ne düşündüğümü şaşırdım!

Hacivat: *Kafanı mı karıştırdım* Karagöz'üm?

Karagöz: Bana niye getirmedin?

Hacivat: Ne istiyorsun?..

Karagöz: "Kalanı da atıştırdım." dedin ya!..

Hacivat: Değil efendim, "*Kafanı mı karıştırdım?*" dedim. Yani ben seslenince düşündüğünü unuttun mu demek istedim.

Karagöz: Hay hay...

Bu kısımda da görüldüğü gibi bir deyim için geniş çaplı bir izah yapılmış olmaktadır. Bu da çocuklarda deyim anlamının daha kalıcı olabilmesi için uygun ve etkili bir yöntemdir.

- *Hapis kalmak* (KİH, s.9)

Hacivat: Sonra, takside *hapis kaldım*.

Karagöz: Ellerine kelepçe de vurdular mı Hacı Cavcav?

Hacivat: Kelepçe olur mu Karagöz'üm! Yani yol tıkanınca taksi ilerleyemedi. Ben de içinde kaldım.

- *Ayakları birbirine dolaşmak* (KİH, s.59)

(...) *Ayakları birbirine dolaşarak* köşeyi döndü. (...)

- *Kan ter içinde kalmak* (KİH, s.59)

Hacivat: Karagöz'üm *kan-ter içinde kalmışsın!*

- *Zehir etmek* (KİH, s.66)

(...) Çünkü Karagöz uyanık olsa, zaten sabah şekerlemesini *zehir ettiği* için Hacivat'ı sokak kapısından içeri almazdı.

- *Kıs kıs gülmek ve Kendini alamamak* (KİH, s.67)

(...) Hacivat ise onun karşısında *kıs kıs gülmekten kendini alamıyordu*. (...)

- *Sinirleri bozulmak* (KİH, s.69)

Hacivat, iyice *sinirleri bozulmadan* gitmeli idi. (...)

- *İçi rahat etmemek* (KİH, s.69)

(...) Kalktı ve kapıya yürüdü. Ama yine de *içi rahat etmemiştir*.

- *İleri gitmek* (KHS, s.5)

Hacivat: Ama sen *ileri gittin*, efendim!

- *Tepesi atmak* (KHS, s.10)

Hacivat: (...) Gülmenin faydaları bitmedi ama yine *tepem atmadan* ben gideyim.

- *Can kulağı ile dinlemek* (KHS, s.13)

Hacivat: Aman sen anlat Karagöz'üm, kulağım sende...

Karagöz: Ben senin kulağını istemem...

Hacivat: Canım öyle değil, yani seni *can kulağı ile dinliyorum*.

- *Hatır sormak* (KHS, s.32)

Hacivat: Canım henüz iş bulamadım ama geçerken her sabah - akşam olduğu gibi bir *hatırını sorayım* istedim.

- *Kazma kürek sallamak* (KHS, s.36)

Karagöz: Off hem de çok yoruldum.

Hacivat: *Kazma kürek mi salladın?*

Karagöz: Hayır, Kazım'a börek yollamadım.

Hacivat: Değil efendim, yani ne işi yaptın?

- *Sinirleri tepesine çıkmak* (KHS, s.39)

Hacivat: Söylediklerini sonuna kadar dinlersem *sinirlerim iyice tepeme çıkacak...*(...)

- *Sözünü geri almak* (KHS, s.42)

Hacivat: Tamam *sözümü geri alıyorum*.

Karagöz: Bana üzüm mü verdin de geri alıyorsun?

Hacivat: Değil efendim yani söylediğimi geri alıyorum. (...)

- *Göğsü çıkmak ve Ciğerleri sökülme* (KHS, s.72)

Hacivat: Efendim derdini söylemeyen derman bulamaz! Sağlığı iyi olan insan böyle olur mu? Öksürürken *göğsün çıkıyor*.

Karagöz: Öksürürken gözüm mü çıkıyor?

Hacivat: Değil efendim, yani *ciğerlerin sökülüyor*.

Ünver Oral'ın bir deyimini açıklamasını bir diğer deyimle yapması çocukların, eş ve yakın anlamlı deyimleri kavramasında yardımcı olacaktır.

Tüm bu örneklerden sonra rahatlıkla söyleyebiliriz ki Oral eserleriyle deyimleri bilinçaltına yerleştirmekte ve bunların anlamlarını da kimi zaman doğrudan vererek kimi zaman da parçaya yayarak çocuklara öğretmektedir.

2.3.4.5. Atasözleri

“Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, darbimesel.” anlamına gelen atasözleri de Ünver Oral’ın Karagöz oyunlarında kendine yer bulmuştur. Atasözleri Karagöz oyunlarının tarihselliği sayesinde zaten kendine eserlerde yer bulmaktadır. Oral da bunu değerlendirmiş ve öğüt verilecek kısımda atasözlerini işlevsel kullanmıştır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- *Derdini söylemeyen derman bulamaz.* (KH, s.48)

Hacivat: Canım *derdini söylemeyen dermanını bulamaz!* Yine sıkıntılı olduğun belli...

- *İyi arkadaş bulursan alırsın mertebe, kötü arkadaş kalırsan dönersin merkebe!* (KvT, s.68)

Hacivat: Evet efendim, büyüklerimiz demişler ki:

İyi arkadaş bulursan alırsın mertebe,

Kötü arkadaş kalırsan dönersin merkebe!

Yani, iyi arkadaş insanı iyi yola, kötü arkadaş ise kötü yola götürür. (...)

Ünver Oral bu atasözünde de deyimlerde olduğu gibi açıklamasını yanına ilişitirerek atasözündeki mecaz anlamı çocukların kavramasına yardımcı olmuştur.

- *Derdini söylemeyen derman bulamaz.* (KHS, s.72)

Hacivat: Efendim *derdini söylemeyen derman bulamaz!* Sağlığı iyi olan insan böyle olur mu? Öksürürken göğsün çıkıyor.

2.3.4.6. Mecazlı Söyleyişler

Çocukların belli bir yaştan itibaren kavrayabildiği mecazlı ifadelerin Karagöz oyunlarında sıkça kullanılması çocuğun düşünce dünyasını zenginleştirecek bir durumdur. Zira çocuk bildiği kelime kadar düşünebilecek, kullanabildiği mecazlar sayesinde de düşüncesine farklı yönler doğru açılım yapabilme imkânı bulacaktır.

Yine mecazlı söyleyişlerin çocuk tarafından kavranması onun ana diline daha hâkim bir hâle gelmesini sağlayacaktır. Ana dili hâkimiyeti artan çocuk sosyal çevresinde, okul yaşantısında daha etkin bir rol kazanacak ve bu da başarıyı tetikleyecek

bir unsur olarak ortaya çıkacaktır. Yukarıda bahsettiğimiz deyim ve atasözlerinin en önemli ortak yanı da bu mecazlı ifadeler içinde yer almaları olsa gerek.

Oral bu mecazlı söyleyişler içerisinde söz sanatları da kullanmaktadır. Bu da çocukların edebî yönünü geliştirebilecek bir unsur olarak sayılabilir.

- Karagöz: (Düşüp kalmıştır, sızlanarak söylenir.) Ahh aman amann... (Oturur) Öldüm bayıldım, zayıf dolu karneler gibi yerlere yayıldım. Ahhh aman... Hacivat'ı çabuk uçurdum ama her hâlde ben de biraz kaçırdım. (Ayağa kalkar) Aman aman, çimentosu noksan binalara döndüm. Gazı bitmiş fenerler gibi üflemeden söndüm. Seni gidi bakışı bayat yüzü turşu surat adam seni! Sabah – akşam gitmez doğru yoluna, gelmiş yine kapımın önüne... Hele bir daha gel de göreyim, Karagöz kimmiş sana göstereyim! Ayakta hasta mı, çorbası tasta mı demem, kuyruğundan tutup Bursa'ya atarım. Sonra da yere düşme diye koşup taa Şehzadebaşı'nda kulağından tutarım. (Söylenir.) Amma da yalan attım, neyse ki kimseye duyurmadım. (KvT, s.5)
- Hacivat: (...) Yıllardır okuyorum bütün bilgileri ben bile öğrenemedim. Okumanın yaşı, bilmenin son taşı olmaz. Bilgiyi bitirmek için adama ömür yetmez. (KvT, s.13)
- Hacivat: Ateşin çok mu idi?
Karagöz: Hay hay, ateşim çoktu da biraz komşulara dağıttım. Yangın çıkmasın diye kalan ateşimi de itfaiye gelip söndürdü.
Hacivat: Allah iyiliğini versin, öyle odun – kömür ateşi değil efendim! Yani hastalanan insanın vücut sıcaklığı çok artarsa tehlikeli olur. (KvT, s.33)
- Hacivat: Efendim asıl işin, patron, yani arkadaşım yazıhanede yokken telefonlara bakacaksın.
Karagöz: O kolay bakarım.
Hacivat: Aferin Karagöz'üm, nasıl bakarsın?
Karagöz: Çok iyi bakarım. Gözlerim sağlamdır. Yanlarına oturur, patron gelip “Yeter!..” diyene kadar gözümü dikip bakarım.
Hacivat: Allah iyiliğini versin, öyle bakmak değil...
Karagöz: Gözlük takıp bakarım.
Hacivat: Olmaz efendim...

Karagöz: Evden dedemden hatıra dürbünü getirip onunla bakarım. (ÇKH, s.78)

- Hacivat: Canım onu da mı ben söyleyeceğim. Kulağımı uzatıp dinlersin.

Karagöz: İşte o olmaz...

Hacivat: Birader yine ne anladın?

Karagöz: Köftehor, “Kulağımı uzat!” diyorsun... Ya kulağım sonra kısalmazsa ben ne yaparım? (ÇKH, s.79)

2.3.4.7. Şiir

Şiir, zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimidir. Şiir sayesinde duygularını ifade eden bir fert hâline gelebilecek olan çocuklara Karagöz oyunlarının katkı sağladığı muhakkaktır. Şiir insanoğlu için her zaman vazgeçilmez bir öge olmuştur. Şiir, bir yönüyle ana dili becerisi kazanmaya başlayan çocuğun, simgelerle duygularını aktarmasını sağlar. Ünver Oral eserlerinde şiirlere çokça yer vermiş hatta bazı eserlerini büyük oranda şiir kitabı olarak yayımlamıştır. Bu şiirlerde hem Karagöz oyununun inceliklerini anlatır hem sanat duygularına hitap eder hem de edebî bir kişilik oluşturmaya yardımcı olur. Bu şiirlerden bazıları örnek olarak alınmıştır.

Seçilen ilk şiirde Oral, Karagöz’ü kendi ağzından anlatıyor. Bu şiir okunarak, Karagöz’ün kişiliği, duygu ve düşünce dünyasını, mizah yapısını, maddi imkânlarını vs. birçok yönüyle öğrenilebilir.

KARAGÖZ DİYOR Kİ

Kepçe kulak şerbetçinin kavuğu olmaz bana,

Ayağı solak komşunun tavuğu gelmez bana.

Aklım ermez hesaba hiç, bol keseden atarım,

Pahalı alıp da ben ucuz ucuz satarım.

Köşemde pek uyku verir bulursam ayran bana,

Uykusuzlarla huysuzlar her zaman hayran bana.

Gözü kara, kaşları kara, alını ak, işi kara,

Yok perdede benden başka top sakallı maskara.

Merakımdır hep uyurken parasız kebab yemek,
Uyanınca bulurum elimde az peynir-ekmek.

Bizim evde hiç kalmadı akıllı bir tek kedi,
Açlıktan fareler hepsini esir alıp yedi.

Beni görünce her kuçu gülmez de niye hırlar,
Dilerim bana iş vermeyenleri ısırırlar.

Saçım çıksın diye başıma sarımsak bağladım,
Sonra eşekle bir olup anırarak ağladım.

Olur rüyası güzel rahatsa yastıkla döşek,
Kel kafamı şişirir izinsiz anıran eşek.

Dün sabah kapıda bakkal ile boş laf ederken,
Çaldı uyuz iki kedi peyniri tenekeden.

Kuçu ağzından alıp evde işkembe pişirdim,
Kepçe ile saldırarak işkembemi şişirdim.

İşkırığım biraz kaysa görünür kelim,
Ben Hacivat' a dayak atarım kırılır belim.

Üç satır resim yaptım kaşıkla çorba tasına,
Bağlarım Hacivat'ın alnının tam ortasına.

Güzelse doyasıya gülmek, daha güzel güldürmek,
En güzeli de Hacivat'ın keline kül sürmek.
Gitmedim ama okula yazdığım şiir çoktur,

Kendim söylerim yazmadan hepsini, ustam yoktur.

Elim varmaz, aklım ermez ya her işi bilirim,
Böyle Karagöz'üm amma dünyada çok sevilirim.

Karagözsüz ne işe yarar söyleyin bu perde,
Karagöz'ü seyretmek bilin devadır derde!

Yediden yetmiş yediye çocuklara anlatın,
Siz de iyi anlayıp beni ölümsüz yaşatın! (KH, s.24)

Seçilen ikinci şiirde, Ünver Oral bu sefer okuyucuya Hacivat'ı birçok yönüyle sunmaktadır.

HACİVAT DİYOR Kİ

Geldim yine perdeye,
Karagöz gelsin diye,
Eğlendirerek sizi
Hem de bilgi vermeye.

Karagöz'üm gelecek,
Hem neler söyleyecek,
Konuştukça ikimiz
Seyredenler gülecek...

Dolaşırız peşpeşe,
Dağıtırız hep neşe,
Gelince Karagöz'üm
Burnun sokar her işe!

Oyunumuz neşedir,
Hem de öğütler verir,
Şiir, şarkı ve dansla

Pek güzel seyredilir.

Bizi seyre gelenin,
Doyasıya gülenin,
Dileriz uzar ömrü
Kadir kıymet bilenin!

İster gündüz ya gece,
Ben perdeye gelince,
Seslenirim dostuma:
“Yar bana bir eğlence!...”

Geliyorum perdeye,
Karagöz’ü bulmaya,
Güldürmek için sizi
Onunla konuşmaya...

Açıldı artık perde,
Karagöz’üm nerede?
Duramaz hemen gelir
Benim olduğum yere. (KH, s.55)

Oral, Karagöz oyunlarının genel özelliklerini ise aşağıdaki şiirde tasvir etmektedir:

HAYAL PERDESİ

Alkış ve neşe aşımız,
Boyalı deri başımız,
Yaşarız perdede amma
Bursa’da mezar taşımız.

Perde bizim evimiz,
Çocuklar da her şeyimiz,

İnsanlar gülünce güzel,
Hep güldürmek isteriz!

Perdemiz pek çok sevilir,
Hayallerle eğlendirir,
Şiir var, müzik var, dans var,
Hem de güzel ibret verir. (KH, s.92)

Son olarak, Karagöz oyunlarının kişilerinden Karagöz'ün, kişiliğine dair her türlü bilginin cem edildiği bir manzume bulunmaktadır.

KARAGÖZ DONDURMACI

Bugün de işsiz kalmıştı,
Düşüncelere dalmıştı,
Gelirken Karagöz eve
Ekmeği de borç almıştı.

Baktı şaşırarak birden,
Uzanıp penceresinden.
Sevinç içinde Karagöz
Dış kapıya koştu hemen.

Dedi ki ona Hacivat:
“Edersin çalışıp rahat!
Al Karagöz'üm araba,
Dolaşarak dondurma sat!”

Karagöz kırıp belini,
Öptü Cavcav'ın elini,
Bilgi ve öğütler alıp
Neşeyle tuttu yolunu.

Boş kaldıkça yiyip kendi,
Heyecan ile seslendi:
-Limonlu, sütlü, kaymaklı...
Al hanım! Al ye efendi!

Bebe Ruhi, Tuzsuz Bekir,
Karadenizli, Zenne... Bir bir,
Dondurma yiyip dediler:
-Parayı Karagözcü verir!

Kimi yedi veresiye,
Kimi yok bozuk diye...
Karagöz de çocuklara
Dondurma verdi hediye.

Dondurma gitti hoşuna,
Alıştı ama işine;
Bu işi de beceremedi,
Bir günü geçti boşuna.

Böylece satıp-bitirdi,
Arabayı da getirdi;
Dondurma yok, para da yok,
Yeni işi de batırdı.

Çıktı hemen pencereye,
Hacivat'ı beklemeye,
Zahmeti yok, parası çok
Başka bir iş bulsun diye. (KT, s.69) (KH, s.122)

2.3.4.8. Şarkı - Türkü - Gazel

Karagöz oyunlarının vazgeçilmez öğelerinden biri de şarkı ve türkülerdir. Hemen hemen her oyunda yer alan bu şarkı ve türküler, ana dili becerisinin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun ana dilini öğrenmesinde müziğin yeri muhakkak ki çok önemlidir. Çocuk, Karagöz metinlerini okuyabilir, dinleyebilir veya bir hayal perdesinden temaşa edebilir. Bunlar içerisinde son iki maddede işitsellik çok önemli bir faktördür. Çocuk, bu şarkıları makamlarıyla dinleme imkânı bulacak ve kazanımları görsel ve işitsel olarak elde edecektir. Ünver Oral'ın eserleri şarkı ve türkü çeşitliliği yönünden hayli zengin bir yapıya sahiptir.

Yine Karagöz oyunlarının vazgeçilmezi olan “perde gazelleri” başlı başına bir sanat ögesi olarak oyunlar içinde yerini almıştır. Ünver Oral'ın bu konuda yaptığı yenilikler ise ana dili becerisine katkı sağlayabilecek niteliktedir. Zira Oral perde gazellerini güncelleyerek yeni nesillere hitap edebilecek hâle getirmiştir.

- Biz Heybeli'de her gece mehtaba çıkardık,
Sandallarımız neş'e dolar, zevke dalardık,
Saz seslerinin sahile aksettiği demler,
Etrafı bütün şarkı, gazellerle yıkardık. (KvT, s.1)
- Bahar oldu beyim evde durulmaz,
Bu mevsimde çemenzâre doyulmaz.
Gezer bülbül gibi gönlüm yorulmaz,
Bu mevsimde çemenzâre doyulmaz. (KvT, s.67)
- Bahar geldi gül açıldı,
Aşka geldi bülbül şimdi.
Yeşillendi bütün dağlar,
Çiçeklendi bağlar şimdi. (ÇKH, s. 54)
- Daha dün annemizin kucağında yaşarken,
Şimdi okullu olduk, sınıfları doldurduk,

Çiçekli bahçemizin yollarında koşarken,
 Şimdi okullu olduk, sınıfları doldurduk,
 Yaşasın okulumuz, yaşasın öğretmenlerimiz... (ÇKH, s.85)

- Hamsi koydum tavaya da,
 Başladı oynamaya...
 Başladı oynamaya... (ÇKH, s.91)
- Bir dalda iki kiraz
 Birin al birin beyaz,
 Sen gurbete gidince
 Mektubunu bana yaz!
 Sallasana sallasana mendilini,
 Göstersene göstereceğini sevdiğini! (ÇKH, s.95)
- İki de turnam gelir allı-kareli,
 Birisini şahin vurmuş, biri de yareli,
 O yavruya sorun aslı nereli!
 Eğrim eğrim olmuş gelir de turnalar,
 Katar katar olmuş gelir de turnalar. (ÇKH, s.101)
- Baharın zamanı geldi a canım,
 Yavru ceylan gel gidelim,
 Yollarımız yeşillendi.
 Ceylan, ceylan, yavru ceylan,
 Gel gidelim! (KD, s.1)
- Ayva çiçek açmış yaz mı gelecek,
 Gönül bu sevdadan vaz mı geçecek,
 Bana ettiklerin az mı gelecek.

Nakarat:

Yandım aman yandım yandırma beni,

Derin uykulardan kaldırma beni. (KD, s.26)

- Ali Baba'nın bir çiftliği var,

Çiftliğinde kuzuları var,

“Me me me!..” diye bağırır,

Çiftliğinde Ali Baba'nın...

Ali Baba'nın bir çiftliği var,

Çiftliğinde tavukları var,

“Gıdgıd gıdak, gıdgıd gıdak!..” diye bağırır,

Çiftliğinde Ali Baba'nın... (KD, s.35)

- Hamsi geliyor hamsi de denizi yara yara,

Hamsi seni yiyeceğim kafana vura vura,

Kafana vura vura!

Hamsi koydum tavaya da başladı oynamaya,

Hamsi seni yiyeceğim kafana vura vura,

Kafana vura vura! (KD, s.47)

- Süt içtim dilim yandı, amanın amanın...

Döküldü kilim yandı, ben sana hayranım,

Ben kilimde değilim, amanın amanın...

Bahçede gülüm yandı, ben sana hayranım. (KD, s.63)

- Bu akşam gün batarken gel,

Sakın geç kalma erken gel,

Tahammül kalmadı artık,

Sakın geç kalma erken gel! (KT, s.1)

- Yemeni bağlamış telli başına,
Zülüfleri düşmüş hilal kaşına,
Yeni girmiş on dört-on beş yaşına,
Gözleri sürmeli köylü güzeli. (KT, s.10)
- İstanbul'dan Üsküdar'a yol gider,
Hanımlara deste deste gül gider.
Yandım çavuş yandım senin elinden,
Çok sallanma kasatura da düşer belinden! (KT, s.35)
- Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur,
Kâtip uykudan uyanmış gözleri mahmur,
Kâtibimin setresi uzun eteği çamur.
Kâtip benim ben kâtibin, el ne karışır,
Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır. (KT, s.61)

Yukarıda verilen örnekler Ünver Oral'ın kullandığı şarkılardan sadece birkaçıdır. Özellikle İstanbul şarkıları olarak adlandırılan şarkılara yer vermesi ise çocukların güzel bir Türkçe örneği görmelerini sağlayacak bir etmendir. Yine kullandığı şarkılar içinde yöresel kahramanların ağızlarını kullanmış olması da çocuklara Türk dilinin kullanılış ve ağız zenginliğini göstermesi açısından çok faydalıdır.

Perde gazellerinden örnekler verilerek bu başlık sonlandırılabilir. Perde gazelleri her oyunda bulunduğu için çokça örnek görülmektedir.

- Of, Hây Hak!
Geldim yine perdeye,
Karagöz gelsin diye,
Sizi eğlendirerek
Hem de öğüt vermeye! (KT, s.19)
- Hay Hak!

Geldim yine buraya,
 Karagöz'ü bulmaya,
 Sizi güldürmek için
 Onunla konuşmaya!

Oyunumuz neş'edir,
 Hem de ibretler verir,
 Şiir, şarkı ve dansla
 Pek güzel seyredilir. (KT, s.35)

- Of. Hay Hâk!
 Yıllar geçti aradan unutulduk ama biz,
 Unutmadık dostları yine geldik ikimiz.

Cahil kaldı birimiz öteki çok okumuş,
 Top sakallı Karagöz, sivri sakal bendeniz!

Siz de seyredip gülün hem de ibret almağa,
 Asırlardır güldürmek oldu işimiz.

Derler dost acı söyler kavgamız o yüzdendir,
 Ayrılınca perdeden ne can – ciğer kardeşiz.

Sahne – perde sebeptir gönülde olsun huzur,
 Siz gülmeyi öğrenin biz aradan gideriz.

Ömür geçer gün gibi hüner unutulmamak,
 Gülmeğe, güldürmeğe yeni dostlar isteriz.

Azalmasın çoğalsın hakiki dost olanlar,
 Artsın hem eğleniniz hem de güzel sevginiz.

Şeyh Küşterî kuluyuz öğrendik binbir oyun,
ORAL ile de verir nice ibret perdemiz. (KvT, s.1)

2.3.4.9. Ağız Şive

Bir dilin sınırları içinde, bölgelere ve sınıflara göre değişen söyleyiş özelliği olan ağız ülkemizde çok zengin bir şekilde bulunmaktadır. Bölgeden bölgeye, şehirden şehire, ilçeden ilçeye hatta köyden köye bile farklılık gösterebilen bir ağız çeşitliliğine ve zenginliğine sahip olan Türkçenin bu özelliği Ünver Oral'ın Karagöz metinlerinde yer almıştır. Karagöz metinlerinde özellikle iki ağız özelliği dikkat çekmektedir.

- Karadeniz ağız örneği

Karadenizli: Uy hemşerum sen yazıcı misun?

Karagöz: Hay hay...

Karadenizli: De bagayum, ne yazıysun?

Karagöz: Mektup yazıyorum, dilekçe yazıyorum.

Karadenizli: Hamsi şiiri de yazıy misun?(...) (ÇKH, s.92)

- Orta Anadolu'dan bir halk ozanının konuşması:

Karagöz: (...) Şey, Kaşık Bülbülü, kaç liralık dondurma istiyorsun?

Â. Sümbül: (Kızır.) Bağa bah, benim adım bi daha söyle bahayım?

Karagöz: Kaşık Bülbülü, Kaşık Bülbülü...

Â. Sümbül: Nerden uydurdun? Ben ne gaşığım, ne bülbülüm... Bağa Âşih Sümbül dirler, annadın mı?

Karagöz: Anladım, anladım... Sana Bulaşık İri Gül derler.

Â. Sümbül: Anaaa, beni irezil yaptın. (...) (KD, s.27)

2.3.4.10. Mani ve Ninni

Karagöz oyunlarında manilerin ayrı bir yeri vardır. Günümüzde Karagöz oyunları bir Ramazan eğlencesi olarak kendine yer bulabildiği için bolca mani içermektedir.

Ünver Oral, manileri oyun içinde sunduğu gibi şarkı, türkü ve gazellerle birlikte de sunmaktadır. Yine kullandığı dil sayesinde çocuklara kolaylıkla hitap edebilmektedir. Tüm bu türleri bir öğüt aracı olarak kullanmaktadır. Yine metinler içerisinde yer yer ninnilere de rastlanmaktadır.

Aşağıda, metinlerdeki manilere birkaç örnek verilmiştir.

- Dan da dan, gümbe de güm güm dan!..
Kapınızda çıktım yola,
Sofranızda verdim mola,
İki gözüm komşucuğum
Ramazan'ınız mübarek ola!..
- Gümbe de güm dan, danda da dan güm!..
Karagöz'üm pek işim yok,
Eşim var ama işim yok,
Her Ramazan gelince de
Davulcuyum hiç eşim yok!.. (...) (İGKG, s.11)
- Hacivat: Dan dan dan da, dan dan dan dan!..
Davulumu dinlediniz,
Arttı binbir kat neşeniz,
Beklemeyin a efendim,
Bahşişimi gönderiniz!.. (...) (ÇKH, s.116)
- Hacivat:
Kapınızda kalıyorum,
Size davul çalıyorum,

Zahmet edip verirseniz,

Bahşişimi alıyorum. (KT, s.41)

Bir de ninni örneği verecek olunursa:

- Karagöz: (Görünerek) Kış kış kendi kapına git! (Bebek ağlaması) Köftehor gördün mü bebeği uyandırdın! Annesi de evde yok, ne olacak şimdi?

Hacivat: Aman Karagöz'üm bebek bu, yine uyur!

Yar bana bir eğlence medet!...

Karagöz: (Bebek ağlaması üzerine ninniye başlar.)

Hacivat kapıya dayandı ninni hu hu hu!...

Bağırdı bebeğim uyandı ninni hu hu hu!... (KPB, s.14)

2.3.4.11. Seslenmeler ve Ünlemler

Karagöz oyunlarında sıkça rastladığımız seslenmeler ve özellikle Karagöz'ün kullandığı ünlemler oyunların mizah yönüne de ciddi katkı sağlamaktadır. Ünver Oral da bunu eserlerinde çokça kullanmıştır.

Seslenme örneği olarak, Karagöz oyunlarının en meşhur seslenmesi örnek olarak verilebilir:

- Yar bana bir eğlence medeeett!...

Yar bana bir eğlence medeeett!... (KvT, s.4)

Oral'ın kullandığı ünlemlerden bazılarıysa şöyle:

- Karagöz: (...) Ahh aman amannn! (KT, s.5)
- Karagöz: (...) Ay aman, oy oy, ah ah ah!.. (KD, s.5)
- K. Karısı: Oh, ne iyi olmuş!.. (...) (KiH, s.61)

2.3.4.12. Tekerleme ve Bilmeceler

Orta oyununda çokça görülen ve Kavuklu'nun sıkça kullandığı tekerlemeler Karagöz oyunlarında da kendine yer bulmuştur. Yine düşünce gücünü artırmak adına çocuklara sıkça sorulan bilmecelere de Karagöz oyunlarında yer yer rastlanmaktadır. Bilmecelerin ana diline bir katkısı da çocuklara soyut ve mecaz düşünceleri kavratmasıdır. Bilmeceler semboller, mecazlı ifadeler, söz sanatları kullanılarak yapıldığı için çocuk, bilmece çöze çöze mecaz düşüncüyü küçük yaşlarda kavramaya

başlayacaktır. Çocukların dil ve diksiyon becerilerine fazlasıyla katkı sağlayacak olan tekerlemelerle, mecaz ve soyut düşünce altyapısı oluşturacak olan bilmecelere Oral'a ait Karagöz oyunlarından örnekler verilebilir.

- Başlayacak mı başlayalım mı,
Karagöz'ün evini taşıyalım mı?
Başlayacak mı başlayalım mı,
Karagöz'ün evini taşıyalım mı? (KvT, s27)
- Karagöz geldi, hoş geldi!
Yine de aklı boş geldi, boş geldi!
Ya ya ya, şa şa şa
Karagöz, Karagöz çok yaşa! (KH, s.115)
- Karagöz: Hay köftehor, tam bilmece aklıma gelirken gitti. Ben de kendime sorarım. Bir sincap var sandık açar, kabukları yere saçar. Tüh bu sefer de cevabını unuttum. Gidip oğluma sorayım. (Gider.) (KHS, s.55)
- Karagöz: Önce benim bilmeceye yardım et de, senin bilmeceyi bilemezsem akşama sana kemik çorbası yaparım.
Hacivat: İyi dinlememiştin, bilmeceni tekrar söyle!
Karagöz: Dam üstünde kadı gibi, gözleri var cadı gibi.
Hacivat: Hııııı, kolay gibi... Buldum Karagöz'üm!...
Karagöz: Aman yarısını da bana ver!
Hacivat: Canım, bilmecenin cevabını buldum! Baykuş...
(...)
Hacivat: Dur, gidersin!... Şimdi de benim bilmecemi dinle bakalım! İç içe dizili bohça, toprağa kazılı bohça? (ÇKHS, s.87)

Ünver Oral bilmeceleri verirken bazılarını cevaplarıyla vermiş, bir kısmını ise cevapsız bırakmıştır. Cevabı okuyucunun bulması için böyle bir üslup tercih ettiği açıktır. Bunu yaparken de okuyucusuna “Tüh bu sefer de cevabını unuttum. Gidip oğluma sorayım.” gibi ifadelerle yol göstermektedir. Bu sayede okuyucu metni okurken cevabını bulamadığı bilmeceleri öğrenmek için çabalayabilecektir. Ya annesine ya babasına ya da başka bir büyüğüne cevabı soracaktır. Bu sayede soru sorabilen bir fert de olabilecektir. Bir bilim adamının en bariz özelliği nedir diye sorulsa belki de birçok

insan sorgulamalarını söyleyecektir. Daha çocukluktan onlara bu alışkanlığı kazandırmak kuşkusuz ana dili becerisinin yanında daha birçok gelişime katkı sağlayacaktır.

2.3.4.13. İkilemeler ve Pekiştirmeler

Anlamı güçlendirmek ve anlatıma ahenk kazandırmak için kullanılan ikilemeler ve pekiştirmeler de Ünver Oral'ın eserlerinde yer almaktadır.

- Karagöz: İşte yine geldik *yalan yanlış* konuşmaya! (KT, s.20)
- Karagöz: (...) Nereye çıkacağımızı *doğru dürüst* söylesene! (...) (KT, s.66)
- Hacivat: Efendim o yavrucuklar gözleri *ışıl ışıl* nasıl bekliyorlar bizi değil mi? (KHS, s.2)
- Hacivat: (...) Bu *civil civil* sesler arasında perdemizin ışıkları yanıyor. Hepsi birden alkışlıyorlar. (KHS, s.3)
- Hacivat: Yine olmaazzz!.. Neyse, çay kahve işini *iyi kötü* becerirsin, öğrenirsin Karagöz'üm. (ÇKH, s.80)
- (...) *İte kaka* yerine oturttu. (ÇKH, s.112)
- Karagöz: (...) Gözümü bir açtım, *bembeyaz* bir odadayım, *bembeyaz* giyinmiş hanımlar yanımda bekliyor. (KvT, s.34)
- Hacivat: Canım ne varsa söyle! Zaten kafam *karmakarışık*... (KT, s.54)

2.3.4.14. Yansımalar

Doğa seslerine benzer seslerle yapılan kelime anlamına gelen yansıma sözcükler Karagöz metinlerinde kendilerine yer bulmaktadırlar. Zaten ses taklidi ile başlayan ana dili öğreniminin daha da pekişmesi adına bu yansıma sözcükler önemli bir yer tutmaktadır.

- Karagöz: (...) Birden "*Miyav*"... diye acı bir ses ayaklarıma dolaştı. (KvT, s.51)
- Karagöz: Vaklama da aklımı karıştırma! (KvT, s.52)
- Karagöz: (Pencereden görünerek) Köftehor, aklıktan karnım gurulduyor. (...) (ÇKH, s.73)

2.3.4.15. Soyut Düşünce

Çocuklarda ancak belirli bir yaştan sonra gelişen soyut düşünce yeteneği Karagöz oyunları yardımıyla çocuklara daha kolay kazandırılabilir. Ünver Oral, soyut düşünceye eserlerinde zıtlıklarla yer vermiştir. Karagöz, Hacivat'ın kurduğu cümlelerdeki soyutluğu ve hatta mecazlı ifadeleri somut ve gerçek anlamlarıyla düşünmektedir. Bu da okuyucunun soyut ifadeyi kavrayabilmesine yardımcı olmaktadır.

- Hacivat: Efendim biz şimdi yine çocuklarımızı neşelendireceğiz. Hepsinin güldükçe yanaklarında güller açacak... (...)

Karagöz: Köftehor, "Çocukların yanaklarında güller açacak..." dedin ya, ben de gülleri toplayacağım. (KHS, s.6)

Aşağıdaki örnekte ise Karagöz televizyona çıkmayı somut olarak düşünmektedir.

- Karagöz: Vazgeçtim Hacı Cavcav, para da verseler ben o telli filizyona girmem!

Hacivat: Canım niye vazgeçtin?...

Karagöz: Kutunun içinde ikimiz dört büklüm oluruz da çıkınca doğrulamayıp yerlerde emekleriz. (KT, s.67)

2.3.4.16. Kitap Okuma ve Dil Bilgisi ile İlgili İfadeler

Ana dili becerisinin gelişmesinde kitap okumanın çok büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu yüzden ki çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak çok önemlidir. Bugün artık bu konuda söz sahibi olan herkes kitap okuma alışkanlığını çocuğa okul öncesinde kazandırma adına ebeveynlerin, çocuklarına kitap okumaya başlamasını ve sonrasında da evde kitap okuma saatlerinin konulması gerektiğini söylemektedir. Çünkü çocuk nasıl harfleri, heceleri, sözcükleri taklit yoluyla öğrenmektedir, kitap okuma alışkanlığını da evde bir modelleme yaparak kazanabilecektir.

Ünver Oral, Karagöz oyunlarında çocuklara verdiği birçok öğüt içerisinde kitap okumaya da yer ayırmaktadır.

- Karagöz: (...) Kitap okurken kimse uyumasın! (KT, s.1)

- Hacivat: İyi arkadaş, iyi kitap gibidir; hem bilgiler verir hem de yol gösterir. (KT, s.36)

Oral, Hacivat'ın eğitilmiş olmasını değerlendirerek kitap okuma alışkanlığının yanında Türkçeye ilgili bazı kavramları da öğretmektedir. Ancak bunlar içinde kavramla alakalı yanlış bilgi verdiği ifadeler de bulunabilmektedir. Aşağıdaki örnekte “fiil”i “yüklem” olarak öğretmektedir. Bu ise çocuğun zaten ayırmakta güçlük çektiği fiil ve yüklem kavramlarını büsbütün karıştırmasına sebebiyet vermektedir.

- Hacivat: Madem istiyorsun söyle bakalım “Bana karanfil ver!” cümlesinde fiil hangisidir?

Karagöz: Ortadaki...

Hacivat: Ne demek ortadaki canım?

Karagöz: “Bana karanfil ver!” cümlesinde ortadaki kelime fiildir. Hem de kara fil Hacı Cavcav! Yaz yirmi not daha...

Hacivat: Karagöz'üm o kara fil değil, karanfil! Benim sorduğum da fil değil, fiil fiil... (...) Bana karanfil ver cümlesinde “ver” kelimesi bir fiildir. (...) (KvT, s. 21)

Aşağıdaki örnekte ise birleşik isimlerden bahsedilmektedir:

- Hacivat: (...) Efendim, sivrisinek biliyorsun birleşik bir isimdir.

Karagöz: Hay hay.

Hacivat: Aferin! Öyle ise bir tane de sen söyle?

Karagöz: Senin söylediğine benzeyecek değil mi?

Hacivat: Tabi, yani iki isim birleşecek, birleşik isim olacak. (KvT, s.22)

2.3.5. Özbakım Becerileri

“Normal bir çocuğun yaşamında erken başlayan özbakım becerilerinin gelişimi ebeveynlerde bağımsızlığın başlangıcını gösterir. Bu nedenle, çocuğun özü ve özelliklerine uygun becerilerinin seçilerek çok küçük yaşlardan itibaren öğretilmesine çalışılmalıdır. Özbakım becerilerinin öğretilmesinde esas amaç; çocuğun bazı temel becerileri kazanabilmesidir. Bu becerileri kazanmış çocuk çevreden bağımsız olarak

hareket edebilecek ve öz güvenini kazanmış olacaktır. Çocuğun kendi davranışlarını kontrol edebilmeyi öğrenmesi oldukça önemlidir. Çocuk, isteklerini yerine getirebilmek için her zaman başkalarına bağımlı olamayacağını ve kendisinin de sorumluluk alarak yapması gereken işler olduğunu öğrenmelidir.”(Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009: 1)

“Özbakım becerileri diye adlandırdığımız becerilerin tümü, hepimizin bir gün boyunca yataktan kalktığımız ve yatıncaya kadar yaptığımız becerilerin tümüdür. Örneğin; kalktığımız zaman yüzümüzü yıkamamız, üstümüzü çıkarıp giysilerimizi giymemiz, otobüse binmemiz, çay içmemiz, yemek yememiz, telefonla konuşmamız ve sayabileceğimiz pek çok beceri bizlerin bir gün içerisinde yapmış olduğu özbakım becerileri arasında yer almaktadır. Becerileri, **özbakım becerileri** şeklinde isimlendirmemizin amacı; bu becerilerin yaşamımız için gerekli olan temel beceriler olmasının yanında, bağımsız yaşayabilmek için gerekli olan beceriler de olmasındandır.” (MEB, 2009: 4)

Mademki çocukların günlük işlerini bağımsız gerçekleştirebilmesini hedefliyoruz, o hâlde onlara bunu değişik temsillerle, oyunlarla göstermek faydalı olacaktır. Bu açıdan ele aldığımız zaman Oral’a ait Karagöz oyunları bu isteğe hizmet edebilecek bir yapıya sahiptir.

Ünver Oral oluşturduğu metinlerde bazı özbakım becerilerine yer vermiş ve çocukların bu becerileri kazanabilmesi adına eğitici ve öğretici kısımları metinlerine ustalıkla yerleştirmiştir. Bu metinleri okuyan çocuklar hem Karagöz amcalarının yaptığı bazı yanlışları yapmayacak hem de Hacivat amcalarının öğütlerine uygun davranmaya çalışacaklardır.

2.3.5.1. Sabah Temizliği (El Yüz Yıkama)

Sabah temizliği bireysel temizliğin gün içindeki ilk uygulamasıdır. Oral bu beceriyi, detaylarıyla anlatarak okuyucuya aktarmaktadır.

- K.Karısı: Çabuk elini yüzünü yıka da ikişer dilim kuru ekmeğimizi çayla ıslatıp yiyelim.

Karagöz uyuyarak gitti. Sabah temizliğini yaptı ama bu sefer de uyuklayarak geri geldi. (KH, s.105)

- Hacivat: Hah hah hah... Allah iyiliğini versin Karagöz'üm! Şu şakacılığın da olmasa hiç çekilmezsin! Pekâlâ, başka türlü sorayım sen sabah yataktan kalkınca ne yaparsın?
(...)
Hacivat: Aaaa, hay ekmek ağzına girsin! Yine sinirleneceğim... Kahvaltı için yataktan kalkınca hemen musluk başına gitmez misin?
(...)
Hacivat: Aynayı farelere bırakırsan tabii kendi gözlerini göremezsin! Neyse, yardım edeyim. Musluğu açıp sabah temizliği yaparsın değil mi?
Karagöz: Hay hay, musluğu açıp tabak temizliği yaparım.
Hacivat: Hay tabaklar kafanda parçalansın! Yüzünü yıkarsın, yüzünü!...
(KiH, s.23-24-25)
- Hacivat: (...) Ellerini ne yaparsın?
Karagöz: Temizlendi diye kiraya veririm.
Hacivat: Efendim, sıra kurulamaya geldi.
Karagöz: Hay hay, sıra yavrulamaya geldi
Hacivat: Fakat yıkarken ellerine sabun sürersin değil mi Karagöz'üm?
Karagöz: Ellerime sarı un sürerim!
Hacivat: Allah müstahakkını versin! Çocuklara sabah temizliğini anlatalım derken senin yüzünden rezil olduk! (...) (KT, s.25-26)

2.3.5.2. Yiyip İçebilme

Çocukların kendi başlarına yemek yiyebilmesi bir beceridir. Bu becerinin gelişmesi çocuğun fiziksel gelişimine bağlıdır. Bunun yanında uzuvlarını doğru kullanması da etkilidir.

- K.Karısı: Uyan artık tembel adam çayı burnunla içeceksin herhâlde!
Karagöz çayı ağzı ile içmeye başladı. Fakat elinde bardağı tutarak sallanıp duruyordu. (KH, s.105)

2.3.5.3. Diş Fırçalama

Diş fırçalama becerisi sağlık açısından kazanılması gereken önemli bir beceridir. Diş temizliği vücut sağlığına olumlu tesir etmektedir. Oral, yazdığı metinlerde diş temizliğine ayrıca yer vermektedir.

- Hacivat: Beni yine meraklan çatlatacaksın? Karagöz'üm neden yalanıp durduğunu başından güzelce bir anlatsan çok iyi olur?
- Karagöz: Sabah kahvaltısından sonra oğlum ders çalışmak için arkadaşlarına, hanım komşuya gitti. Ben de köşeme çekilip, iş verecekler beni kolay ve çabuk bulsun diye uyuklayıp beklemeye başladım.
- Hacivat: Uyuklayacağına kendin dolaşip iş arasan daha iyi olmaz mı? Neyse, sonra?...
- Karagöz: Sonraaa... Birden aklıma geldi. Hanım dişlerini fırçalayıp gitti, oğlum da... Hele bir de ben şu işi yapayım dedim.
- Hacivat: Aferin Karagöz'üm sonra?...
- Karagöz: Sorup durma da söyleyeceğimi unutmayayım! Derken efendim, musluğun başına gittim, hanımın bana aldığı, hiç kullanmadığım diş fırçasını buldum.
- Hacivat: İyi ama bunların yalanmakla ne ilgisi var?
- Karagöz: Dinleyeceksen doğru dinle, pataklarım ha!
- Hacivat: Tamam, dinliyorum!...
- Karagöz: Sonra diş macunu aradım, yok... Aaaa, bir de baktım mutfakta unutmuşlar. Hemen alıp fırçanın üstüne sürdüm. Aman bir güzel kokuyor.
- Hacivat: Tabii, mis gibi kokar da insanın ağızını da ferahlatır.
- Karagöz: Ooohhh, mis gibi çikolata kokuyor!
- Hacivat: Demek ki kakaolu diş macunu da çıktı.
- Karagöz: Fırçayı ağızma sokup macunu dişlerime bir güzel sürdüm. Aman ne güzel Hacı Cavcav! Tadı da çikolata gibi... Başladım macunu yemeye...
- Hacivat: Allah iyiliğini versin, diş macunu yenir mi?
- Karagöz: Hem de nasıl?... Fırçayı yaladım da tüpü de sıkıp macunun hepsini yedim.
- Hacivat: Bu nasıl diş macunu imiş?...
- Karagöz: Diş macunu değilmiş... Hanım oğluma iyi not aldı diye tüp çikolata almış... Gelince bağırılmaya başladı. Ben de evden kaçtım. (ÇKHS, s.34)
- Hacivat: Pekâlâ, yüzünü yıkadıktan sonra ne yaparsın? Musluk yanında fırça var.

Karagöz: Bak bunu biliyorum.

Hacivat: Aferin, söyle bakayım!

Karagöz: Ayakkabılarımı fırçalarım. Olmaz mı?... Öyleyse terliklerimi fırçalarım.

Hacivat: Acele etme iyi düşün de cevap ver!

Karagöz: Hazır fırça bulmuşken sizden de kireç alıp evi badana yaparım.

Hacivat: Allah Allah... Karagöz'üm bu diş fırçası!

Karagöz: Öyleyse dişlerimi badana yaparım.

Hacivat: Canım dişler badana olur mu? Yüzünü yıkayıp kahvaltı yaptıktan sonra dişlerini de fırçaladın! (...) (KT, s.25)

- Hacivat: Efendim olmaz! (Seyircilere sorar.) Gördün mü demek ki diş fırçası imiş... Bununla dişlerimizi temizleyeceğiz. Bu fırçanın üzerine de bir macun sürülür Karagöz'üm! Ne macunu sürülür?

Karagöz: Bunu bildim, lahmacun sürülür.

Hacivat: Olmaz!..

Karagöz: Mesir macunu, cam macunu...

Hacivat: Bilemedin Karagöz'üm! Bak yavrularımız yine bilecek. (Seyircilere sorar.) Şimdi öğrendin mi diş macunu sürülürmüş...

Karagöz: Köftehor, diş sağlığını ben de biliyorum. Musluğun yanında diş fırçamız da var, diş macunu da... Ben çocukları güldürmek için öyle söyledim. (İvK, s.8)

2.3.5.4. Giyinme

Karagöz'ün sakar, kaba saba bir adam olması giyinme becerisinin kazandırılması için Oral'ın metinlerinde kullanılmıştır.

- Karagöz gözlerini açarak öyle bir ayağa fırladı ki hanımı bile şaşırıp kalmıştı. Hemen pijamalarını çıkarmaya başladı. Aceleden dengesini kaybedip önce arka arka giderek duvara çarptı, sonra da yere yuvarlandı.
K.Karısı: Efendi, yavaş ol! Aceleden kafanı yarıp gözünü çıkaracaksın da bu sefer de sakatsın diye işe almayacaklar!
Karagöz: Ben yavaş oluyorum ama pijamalar gece küçülmüş de çıkmıyor!
Karagöz giyinmeye çoraplardan başladı. Fakat onlar da ayağına bir türlü olmuyordu.

Karagöz: Yatmaktan ayaklarım büyümüş galiba!...

Sonunda çorapları zorla giyebildi ama bu sefer ayaklarını oynatamıyordu.

Yürümek istediye de zorluk çekti.

Karagöz: Hanım bu çoraplar ayakkabı gibi olmuş?...

K.Karısı: Baktığını görmezsen olur ya! Efendi, terliğin üstüne çorap giyildiği nerede görülmüş?

Karagöz çoraplarını terliksiz olarak giyince rahatladı. Fakat pantolonunu giyerken kendini yerde buldu. İkinci ayağını pantolonun aynı bacağına sokmuştu. Bu telaş içinde gömleğini ve ceketini de önce yanlış giydi.

Hanımı ise sinirlenmekten vazgeçmiş onu seyrederek sessizce gülüyordu.

(KH, s.107)

2.3.5.5. Tırnak Kesme

Tırnak kesme becerisi hem temizlik hem de sağlık açısından önemli bir beceridir. Bu becerinin kazandırılması adına Oral, Karagöz metinlerini değerlendirmiştir.

- Bastıbacak Ali: Hişş, tıynakyayına da bakayımı

Karagöz: Eee, sana ne tırnaklarımdan?

Bastıbacak Ali: Göşteymiş muşun?

Karagöz: Aman, göstermez olur muyum? Bak, bak!..

Bastıbacak Ali: Tıynakyayın hiş yok... Naşı keşiyoyşun?

Karagöz: Öhö öhö... Ben temiz dondurmacıyım. Tırnaklarımı kesmem ama durmadan dişlerimle kemiririm, kemirdiğim tırnakları da yerim.

Bastıbacak Ali: Ööğ ööğ... Midem buyandı, midem buyandı.

Karagöz: Allah Allah... Ellerim temiz, tırnaklarım kısa... Neden midem bulandı?

Bastıbacak Ali: Uzayan tıynakyay tıynak makaşıyya kesiyiy. Ööğ ööğ, içi piş tıynakyayı nasıy yiyoyşun? Tıynakyayın içinde kaka vay, mikiyop vay, haştayık vay, kiy vay, topyak vay...

Karagöz: Yeter daha sayma, benim de midem bulandı. Tüh Allah iyiliğini versin bir daha tırnağı yer miyim hiç... Meğer içinde neler varmış!.

(Seslenir.) Haydi tırnağını yemeyen dondurmacı verelim, elleri temiz dondurma verelim! (KD, s.37-38)

2.3.6. Diğer Eğitsel Unsurlar

2.3.6.1. Karagöz Oynatma Eğitimi

Oral, tam bir Karagöz âşığıdır. Bunun yanında ortaya koyduğu eserleri ise eğitici ve öğretici eserlerdir. Aşkıyla amacını birleştirdiği eserlerinde Karagöz oynatımına dair açıklamalar da yapmaktadır.

Her âşık maşukunun yaşamasını ister. Karagöz âşığı bir Hayali olan Ünver Oral da maşukunu yaşatmak için eserlerinde her fırsatta okuyucusuna Karagöz ve Hacivat'ın ağzından seslenmektedir "Bizi yaşatın!". Ve onları yaşatacak nesillere de nasıl yaşatabileceklerini Karagöz oyununun oynatılışını öğreterek göstermektedir.

- Çocuklar bu sefer de bir ağızdan isteklerini haykırdılar:
 - Bi...ze...Ka...ra...göz oynatın, oynatın!...

Bu isteğe büyükler bile katılmıştı.

Ama şoför Ahmet Bey, başını iki yana salladı. Elini de sallayarak herkesi susturdu ve bilgi verdi:

 - Kusura bakmayın ama biz günlüğüne geldik. Yani akşama kalmayacağız. *Karagöz ise gündüz oynatılmaz!* İlginize teşekkür ederiz! (...) (KH, s.63)
- Öğretmen de öğrencisinin saçlarını okşayarak açıklama yaptı:
 - Bu öğrencimin adı Mehmet... Beşinci sınıfın en çalışkanı... Üstelik Karagöz oynatmaya başladı. Çok kabiliyetlidir. Güzel resim yapar, tef çalar, kaval çalar, taklitler yapar. Perdede oynattığı hareketli resimleri de kendisi yapıyor.

Mehmet gururla ekledi:

 - *O resimlere tasvir denilir.* Beyaz kartondan yapıyorum. Boyadıktan sonra tavada erimiş mumda kızartıyorum. Deri gibi oluyor.

Hacivat beklemediği bu duruma hem şaşırmış, hem sevinmişti. Karagöz de... İki birden haykırdılar:

 - Aferin!
 - Aferin! (KH, s.66)
- Bir mum ile deriden hayat verdiler bize,
 - Oldukça şenlik şölen, ak bez gerdiler bize. (İGKG, s.10)
- Duyuldu işte çingirak sesi,

Aydınlandı Karagöz perdesi.
 Önce Hacivat, sakalı sivri,
 Geldi şarkıyla hayal perdeye.
 Okudu bilgi veren şiiri,
 Seslendi sonra “Karagöz!” diye.
 Demez büyük küçük, gündüz gece,
 Karagöz’dür en güzel eğlence!
 Okul görmemiş hem dayak atar.
 Güldürür her an sözleri,
 Her gün iş arar, her gün uyuklar.
 Yaşasın renkli hayal perdesi,
 Eğlendirir Karagöz herkesi!.. (İGKG, s.1)

2.3.6.2. Okul Eğitimi ve Eğitim Verme

Karagöz oyunlarıyla ilgili hemen herkesin bildiği bir özellik Karagöz’ün eğitimsizliği ve bundan kaynaklı cehaletidir. Karagöz okul eğitimi almamış, okuma yazması olmayan cahil bir karakteri yansıtmaktadır. Ünver Oral, Karagöz’ün eğitimsiz yanını sıkça kullanmış ve eserlerinde eğitimin önemini vurgulayan cümlelere yer vermiştir.

- Hacivat: (...) Aklıma gelmişken anlat bakayım okul işleri ne âlemde?
 Karagöz: Köftehor pataklarım ha! Çocukların yanında beni mahcup etmek için mi soruyorsun?
 Hacivat: Efendim neden mahcup edeyim?
 Karagöz: Ben okula mı gidiyorum da soruyorsun? (KHS, s.32)

Oral, bu örnekte okumamanın, cehaletin sonucu utanılacak bir duruma düşüleceği mesajını vermektedir. Bu mesajı doğru algılayan bir çocuk okula, eğitime karşı daha duyarlı olabilecektir.

- Karagöz: (...) Ben de gider başka derse çalışırım. Oğlum okuyor ben dinliyorum ama bir de okuma-yazma öğrensem daha iyi olacak... (Gider.)
- İşsiz, yarı aç yarı tok arkadaşına yardımcı oluyor, ona yeni işler buluyordu ama... Bilgisiz, beceriksizdi. Okuryazar da olmayınca her işte başarısız oluyordu. Birkaç gün sonra işten çıkarıyorlardı. (KH, s.26)

- Hava güzeldi. Güneş, ısıttığı insanları, toprağı, hayvanları, çiçekleri ve suları seyrediyordu.

Bir de cıvıl cıvıl çocukları...

Çünkü okullar açılmıştı.

Hacivat da dükkânının önüne oturmuş, kimisi sabahçı, kimisi öğlenci olan, tertemiz giyimli ve güler yüzlü çocukların geçişlerini seyrediyordu.

Karagöz aklına geldi. Derin bir ah çekti. Arkadaşı, okula hiç gidememişti. Zaten onun zamanında pek okul da yoktu. (KH, s.93)

- Karagöz: Eskiği karıştırma tepelerim! İşte okur yazar oldum, ben de bütün bilgileri kafama doldurdum.
- Hacivat: Canın “Aferin!” dedimse bu iş o kadar da kolay değil... Yıllardır okuyorum bütün bilgileri daha ben bile öğrenemedim. Okumanın yaşı, bilmenin son taşı olmaz. Bilgiyi bitirmek için adama ömür yetmez. (KvT, s.12)

- Hacivat: Yine saçmalamaya başladın! Pasta değil. “Hastalandın mı?” diyorum. Yani mikrop mu almışsın?

Karagöz: Mikrop da kim Hacı Cavcav? Ben kimseden bir şey almadım.

Hacivat: Okula gitmemenin kötülüğünü görüyor musun Karagöz’üm! Bak bizi dinleyen küçük yavrular bile senin cahilliğine gülüyorlar. Kocaman adam olmuşsun sen bilmiyorsun, onlar biliyorlar. Görünmeyen ve hastalık yapan canlılara mikrop denir. (KvT, s.33)

Bazı insanlar çevresindekilere oranla daha geniş bir bilgi birikimine sahiptirler. Bu insanlar, bilgilerinin hakkını vermek adına çevresindekilere yardımcı olmalıdırlar. Bildiklerini bilmeyenlerle paylaşmalıdırlar. “Paylaşmalıdırlar” diyoruz zira bilgi sahibi insan bilgisini ukalaca satmamalıdır.

- Karagöz: Sağ olasın Hacı Cavcav! Bu öğrendiklerimi akşama hanıma da çocuklara da anlatırım.

Hacivat: İyi yaparsın... (...) (KvT, s.44)

- Hacivat: Birader ne vuruyorsun durup dururken?...

Karagöz: Köftehor, durup dururken olur mu? Bana okuma yazma öğretseydin kucağımda torbalarla böyle çukurlara düşmezdim.

Hacivat: Canım sen öğrenmeye karar verirsen be yardımcı olurum. (KvT, s.52)

- Hacivat: Canım büyük geçmiş olsun ama durup dururken, şurada güzel güzel konuşurken yine ne vuruyorsun birader? Trafik polisine, trafik işaretlerine ve lambalarına bakmadan karşıdan karşıya geçtinse benim ne kabahatim var?

Karagöz: Bunları bana daha önce öğretseydin, bu işler böyle olmazdı, köftehor. (KvT, s.55)

2.3.6.3. Trafik Eğitimi

Günümüzde trafik çocuklar açısından tehdit unsuru olmaya başlamıştır. Okula giderken, sokakta oynarken hep bir trafik tehdidiyle karşı karşıyadır çocuklar. Bu yüzden onlara iyi bir trafik eğitimi vermek gerekir. Gölge oyunu bu amaç için de kullanılabilir.

Ünver Oral yazdığı metinlerde bu konuya da değinmiş ve bazı kuralları okuyucusuna anlatmıştır.

- Hacivat: (...) Biliyorsun Karagöz'üm, evimizden çıktıktan sonra sokaklar, yollar, caddeler var.

Karagöz: Hay hay... Caddelerde tüneller, köprüler var.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm ama onlara tüneller, köprüler demezler. Alt geçitler, üst geçitler denir!.

Karagöz: Hay hay, bir de kaldırımlar var.

Hacivat: Efendim, biliyorsun ama bilmediklerin de var! Mesela bütün yollarda insanların ve araçların dolaşmasına trafik denir. İşte bu trafik içinde tıkanıklık ve kazaları önlemek için de bazı şeyler yapılır. Neler yapılır Karagöz'üm?

Karagöz: Yollarda tıkanıklık ve kaza yapanlara dayak atılır Hacı Cavcav!

Hacivat: Allah müstahakkını versin, aklın hep dayak atmakta!...

Karagöz: Sen de bilmediğim şeyleri bana sorup durma!

Hacivat: Ah efendim, hepimiz yollarda ne yapmamız gerektiğini az çok biliriz veya düşünebiliriz ama hem dikkat etmeyiz hem de önem vermeyiz.

Karagöz: Köftehor, yalan söyleme ben dikkat de ediyorum, önem de veriyorum.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, bunu bilmiyordum!

Karagöz: Bilmeden iftira etme!...

Hacivat: Pekâlâ, yollarda ve caddelerde nerde yürürsün?

Karagöz: Bunu bilemeyecek ne var? Yolun ortasında yürürüm.

Hacivat: Allah Allah, neden?...

Karagöz: Tanıdık bir şoför çıkar da arabasına alır diye...

Hacivat: Canım şakayı bırak, yolun ortasından yürünür mü? Kaldırımdan kaldırımdan...

Karagöz: Hay hay, kaldırımdan... Arabaların üstünden yürürüm, bana kızan olursa seni söylerim.

Hacivat: Efendim ne demek beni söylersin? Yayalar yollarda kaldırımdan gider...

Karagöz: Köftehor, yan yana sıralanan arabalardan kaldırımda yürümeye yer mi var? Sen de arabayı dükkânın önüne çekiyorsun!

(...)

Hacivat: Karagöz'üm kaldırımları sonra konuşacağız! Evet, yaya ve araç geçişlerinde tıkanıklık ve kaza olmasın diye, uygun yerlere ışıklı, yazılı ve resimli işaretler konur.

Karagöz: Amin!...

Hacivat: Yayalar ve araçları kullananlar bu kurallara uymazsa ne olur?

Karagöz: Şey yapılır, o işaretler kaldırılır.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! İşaretlere uyulmazsa çeşitli kazalar meydana gelir.

Karagöz: Hay hay, kazalar meydana gelir.

Def vuruşu.

Hacivat: Birader, durup dururken ne vuruyorsun?

Karagöz: Bunları daha önce öğreseydin ben de hastaneye gitmezdim.

Hacivat: Canım, sen de "Öğret!" demedin ki!

(...)

Hacivat: (...) Şimdi gelelim trafik bilgilerine...

Karagöz: Şey, kaza yaptırmayan bilgileri öğret!

Hacivat: Efendim konuşmayı bırak da beni iyi dinle! Sen yaya olduğuna göre yol ve caddelerde sık sık karşıya geçmek isteyeceksin!

Karagöz: Hay hay...

Hacivat: Karagöz'üm, tehlikesiz ve rahat olarak karşıya geçmek için önce kendin hazır olacaksın! Nasıl? Dikkatli olacak, acele etmeyecek ve trafik kurallarına uyacaksın!

Karagöz: Şey, onlar beni yanlarına alırlar mı?

Hacivat: Yine ne anladın, kim seni yanına alacak?

Karagöz: Köftehor. "Trafik kurallarında uyuyacaksın!" dedin ya!...

Hacivat: Uyumak değil, uymak... Yani karşıya geçerken trafik işaretlerine uygun hareket edeceksin!

Karagöz: Öyle söylesene!... İşaretlere tabii uyarım.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, sen bu işi öğreneceksin! Bak, mesela bazı yerlerde trafik polisi olur. Elleri ile "Geç" veya "Dur" işareti yapar.

Karagöz: Ben de ona "Geçiyorum!" işareti yaparım, arkadaş oluruz.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Karşıya geçen yalnız sen misin, birçok insan olur. Neyse.... Eğer trafik polisi yoksa, o zaman trafik lambalarına göre hareket edilir. Bunlar ayrı ayrı kırmızı, sarı ve yeşil renkli ışık olarak yanıp sönerler.

Karagöz: Hacı Cavcav, anlattıkların hoşuma gitmeye başladı.

(...)

Hacivat: (...) Hemen devam edelim. Kırmızı ışık yanınca ne yaparsın?

Karagöz: "Yangın var!" diye bağırırım.

Hacivat: Efendim o yangın lambası değil, trafik lambası... Yolda çizgilerle ayrılmış yaya geçidinden karşıya geçmeyi beklerken, karşıdaki ışıklardan kırmızı yanması ne demektir?

Karagöz: Lambaya kırmızı elektrik geldi demektir.

Hacivat: Allah müstahakkını versin, yine saçmalamaya başladın! Efendim hiç unutma, kırmızı ışık "Dur!" demektir.

Karagöz: Şey, ben orada durup beklersem iş aramak için geç kalırım.

Hacivat: Canım trafik işaretlerine aldırılmayıp bir kazaya uğramak daha mı iyi? Zaten bekleyeceğin birkaç dakika... Sonra sarı ışık yanar. Bu ne demektir?

Karagöz: Ayakta dura dura yorulduysa kaldırımın kenarına otur demektir?

Hacivat: Hah hah hah, hiç güleceğim yoktu. Karagöz'üm sarı ışık, durmaya veya geçmeye hazır ol demektir.

Karagöz: Sağ olasın Hacı Cavcav! Bu öğrendiklerimi akşam hanıma da, çocuklara da anlatırım.

Hacivat: İyi yaparsın... Derken yeşil yandı. Şimdi ne yapacağız?

Karagöz: Yeşil ışık yandı diye sevinçten yerlere yatacağız.

Hacivat: Canım şakayı bırak! Yeşil ışık "Geç" demektir. Karşıya geçeriz.

Karagöz: Şimdi anladım Hacı Cavcav!

Hacivat: Aferin Karagöz'üm demek ki karşıya geçmek için neyi bekleyeceksin?

Karagöz: Trafik polisinin yeşil yanmasını bekleyeceğim.

Hacivat: Bu saçma cevapları nereden buluyorsun anlamıyorum. Polis yeşil yanar mı? Polis düdük çalar el ve kol işaretleri yapar.

Karagöz: Köftehor, öyle söylesene! (...)

(...)

Hacivat: Bir de trafik işaret levhaları, yani yazı ve resimleri vardır. Fakat sen okuma yazma bilmediğin için tabi bunlardan bir şey anlayamazsın!

Karagöz: Galiba sen beni kandırıyorsun?...

Hacivat: Canım neden kandırırım, senin işine yarayacak bilgileri verdim.

Karagöz: İyi ama bizim sokaktan caddeye çıkınca karşıya geçmek için ne polis var ne kırmızılı yeşilli lamba var. Söylediğin gibi resim falan da yok...

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, doğru söylüyorsun! Trafik polisi en işlek caddelerde ve en kalabalık saatlerde durur. Bazı yerlerde ise yalnız trafik lambaları vardır. İşlek ve kalabalık olmayan yerlerde ise polis ve lambalar da bulunmaz... O zaman ne yapacağız?...

Karagöz: Karşıya geçmekten vazgeçip eve döneceğiz...

Hacivat: Öyle şey olur mu? Tabi yine karşıya geçeceğiz. Fakat yolun iki yanına bakıp araçların geçmediği zamanı bekleyeceğiz.

Karagöz: Öyleyse ben de yanıma sandalye alırım.

Hacivat: Sandalye de ne olacak?

Karagöz: Polisin, ışıklı lambaların, bir de işaretlerin olmadığı bizimki gibi caddelerde karşıya geçmek için araçların geçmediği zamanı bekleyecek değil miyim?

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, aynen öyle!...

Karagöz: İyi ya, bizim sokağı caddesinde araçların geçmediği zaman olmuyor ki sandalyesiz bekleyeyim.

Hacivat: Hah hah hah... Canım sandalye ile beklenir mi? Tabi şaka yapıyorsun ama haklısın! Böyle caddelerde ise yolda beyaz boya ile, yapılmış yaya geçit çizgileri bulunur. Bu çizgilerin üzerinden yayalar geçerken araçlar durur ve yol verirler.

Karagöz: Hay hay, şimdi anladım!

(...)

Hacivat: Eğer karşıya geçeceğimiz yolda beyaz boya ile çizilmiş olarak yaya geçidi de yoksa ne yaparız?

Karagöz: Geri dönecek değiliz ya! Her şeyin bir çaresi vardır.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, insan aklını çalıştırırса yapacağını bulur.

Karagöz: Şey, buldum!...

Hacivat: Pekâlâ ne yaparsın bakayım?

Karagöz: Bundan sonra yanımda tebeşir taşıyorum.

Hacivat: Allah Allah, tebeşir de ne olacak?...

Karagöz: Başka boya alacak gücüm mü var?

Hacivat: Canım anlayamadım, paran olsa da yağlı boya alsan ne olacak?

Karagöz: Ne olacağı var mı? Karşıya geçeceğim yolda yaya geçidi işaretleri yoksa yanımdaki boya ile yolu çizerim, sonra da geçerim.

Hacivat: Efendim olur mu? Herkes aklının yettiği yerde yolu istediği gibi çizip boyarsa bu işin sonu ne olur?

Karagöz: Ben ne bileyim ne olur?

Hacivat: Bütün iş karışır Karagöz'üm! Hâlbuki hiç trafik işareti, lambası ve polisi bulunmayan yollarda da karşıya geçmek zor değil... Önce soluna, sonra sağına, daha sonra tekrar soluna bakıp...

Karagöz: Anladım Hacı Cavcav, iki tarafa bakınıp koşarak karşıya geçerim.
 Hacivat: Hah hah hah, şakayı da hiç bırakmazsın! Neyse efendim, yollarda karşıya nasıl geçileceğini öğrendik ya kaç defa geçersen geç, sen bilirsin! Fakat koşarak geçilmez ve yola birden fırlamak da olmaz!

(...)

Hacivat: (...) Aaaa, aklıma geldi Karagöz'üm, mesela bir yolda çukur kazılmışsa kimse düşmesin diye de işaret koyarlar. (KvT, s.37)

- Hacivat: Sen yollarda üç şeye dikkat edeceksin! Trafik polisine, trafik işaretlerine ve trafik ışıklarına... (KD, s.81)

2.3.6.4. İyiye Güzele Yönlendirme (Öğüt)

Öğüt bir yönüyle birilerinin tecrübelerinden çıkardıkları derslerdir. Bir Fransız atasözünde anlam olarak, başkalarının tecrübelerini yaşayarak öğrenmek en büyük aptallık olarak nitelendirilmiştir. Bu açıdan öğütleri ciddi bir şekilde değerlendirmek gerekir. Sonuç olarak öğüt veren kişi bu hataya bir daha düşülmemesini istemektedir. Tabii burada öğüt veren kişi aynı hatayı yapmaya devam etmemelidir. Aksi takdirde hem verdiği öğüt tesir edemeyecektir hem de söylediği doğru söz de boşa gitmiş olacaktır. Örneğin sigara içen bir babanın çocuğuna “Sigara içme!” demesi çok da tesirli olmayacaktır.

- Her yaşta çocuklara öğüt yoludur perdemiz,
Artık herkes öğrendi neşe doludur perdemiz. (KO-3, s.103)
- Kavgamız şakadandır her cahillik kötülenir,
Kendini gören için barış dalıdır perdemiz. (KO-3, s.103)
- Kötüdür üzüntü, kavga,
Sevgi dolsun kalpleriniz! (KD, s.2)

Şimdi vereceğimiz örnekte de sigaranın zararlarından bahsedildikten sonra çocukların daha küçük yaşlarda sigaraya karşı bilinçlenmesi sağlanmaya çalışılmış ve çocukların sigaraya yaklaşmamaları gerektiği öğütlenmiştir.

- Karagöz: Sevgili çocuklar! Hele kapalı yerlerde sigara içip sizin taze ciğerlerinizi zehirli dumanla dolduran büyüklerinize sorun “Bizi sevmiyor musunuz, bize neden kötülük yapıyorsunuz!” diye sorun... (...) (KHS, s.75)

- Artık öteki çocuklarda gelmişti, hepsi Karagöz'ün etrafını çevirmişti. Bunu fırsat bildi Karagöz, hemen söyledi birkaç söz: "Hem oynarken çok gürültü yapıyorsunuz, hem de topu ayağınızdan kaçırıyorsunuz! Böyle devam ederse cam da kırabilirsiniz, gelen geçeni de yaralayabilirsiniz. Daha uygun yerde oynayın çocuklar. Hem de kimseden kötü söz duymayın çocuklar!" Tombiş Nuri de tamamladı bu sözleri? "Karagöz amca doğru söylüyor, çünkü seviyor bizleri!"

(...)

Vakit geçiyordu, Karagöz unutmadan sordu: "Artık sokakta futbol yok değil mi? Başkalarını kızdırmayın, üzmeyin beni!" Çocuklar bir ağızdan söz verdi. (KH, s.86)

- Derken sahada ilk maç berabere bitti. Bütün oyuncular sahayı terk etti. Karagöz yorgunluktan hemen bir yer buldu, mendilini serip üstüne oturdu. Cin Ömer dedi: "Terli terli su içilmez!" Nemrut Ali dedi: "Terliyen rüzgârlık yerde oturup dinlenilmez!" Herkes sırtına mendil koydu. Hacivat çocukların bu akıllı hareketlerine memnun oldu. (KH, s.91)
- (...) Ama bu arada kulak verin bana siz siz olun da sakın uymayın Şeytana! Büyüklerinizin de sözünü atmayın yabana! Yine de siz bilirsiniz, ama sonunda zarar edersiniz!

Çünkü:

İsterseniz sevilmek kötü söz söylemeyin,

Sevmek daha güzeldir kötülük eylemeyin! (KvT, s.2)

- Karagöz: (Karagöz cehaletinden dolayı trafik kazaları geçirdikten sonra) Benim başıma gelenler herkese ders olsun! (...) (KvT, s.55)
- Karagöz: Oğlum, benim bilgisiz hâlimi gördükçe derslerine daha da çok çalışıyor. Ben de gidip ona güzel bir hikâye kitabı alayım... Sevgili çocuklar sakın siz de devamsızlık ve tembellik yapmayın! Ben hiç okula gidemediğim için kusuruma bakmayın, hepimiz hoşça kalın!... (KvT, s.65)
- Hacivat: Evet efendim, büyüklerimiz demişler ki:

İyi arkadaş bulursan alırsın mertebe,

Kötü arkadaş kalırsan dönersin merkebe!

Yani, iyi arkadaş insanı iyi yola, kötü arkadaş ise kötü yola götürür. Biliyorum, hepinizin iyi arkadaşları, güzel arkadaşları var. (...) (KvT, s.68)

- Hacivat: (...) Dilerim çocuklarımız şeytana uymasın, dersi bırakıp oynamasın, tembel tembel uyuklamasın! (İvK, s.4)

2.3.6.5. Bakış Açısı (Ufuk) Kazandırma

İnsan, bakış açısı ne kadar geniş olursa olayları o kadar iyi analiz edebilen bir varlıktır. Bu yüzden çocuklarımızı yetiştirirken onlara belli bir ufuk kazandırma adına da çabalamamız gerekmektedir.

Geniş bir ufuk sahibi bir birey gelişime de açık olabilecektir. Bu da bireyden başlayıp topluma aksedecektir. Yarının Türkiye'si için bu çok önemli bir husustur. Karagöz oyunları içinde Oral ufuk kazandırma adına âdeta çocuğun bilinçaltına seslenmekte ve onlara kendi potansiyellerini ve toplumun onlardan beklentilerini göstermektedir.

- Bütün çocuklar Karagöz'ü çok severler. "O bizi her zaman güldürüyor!" derler. Bunu bilen Karagöz de onları canı gibi sever. "*Çocuklar yarınımızın büyüğüdür*, hepsi sevimlidir ve kıymetlidir!" der. (KH, s.83)

Oral "Çocuklar yarınımızın büyüğüdür(...)" derken çocuklara hem ileri görüşlü olmalarını öğütüyor hem de bir ufuk kazandırıp bakış açılarını genişletmelerini öğütüyor.

- Karagöz: (Oturarak dinler ve gözlerini siler.) Parka can geldi!
Hacivat: (Yanına oturarak) Aaaaa, niye ağlıyorsun Karagöz'üm? Şimdi üzülecek ne oldu? Sevinmelisin!...
Karagöz: Köftehor, iyi ya hem sevincimden hem üzüntümden ağlıyorum! Ama ağladığımı kimseye söyleme!
Hacivat: Söylemem ama neden?...
Karagöz: Ülkenin her yeri böyle kuş sesleriyle dolsa, her yeri böyle çiçekli, ağaçlı, kelebekli, çeşmeli olsa...
Hacivat: Niye olmasın Karagöz'üm! Bunu biz yapamadık ama çocuklarımız yapacaklar! Yapmazlarsa giderek her şeyi kirlenen dünyada nasıl yaşayacaklar? Güzel çocuklara çirkin dünya yaradır mı? (KPB, s.76)

- Işıl ışıl aydınlık gözlü yavrular, pırl pırl temiz yüzlü yavrular! Yarının büyükleri, size sevgimiz dünyalar kadar, çalışkan, akıllı, çok sevgili çocuklar! (İvK, s.4)

2.3.6.6. İletişim

Her türlü duygu ve düşüncenin değişik vasıtalarla karşılıklı aktarımı anlamına gelen iletişim, insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Her birey kendini ifade etmek ister. Ancak burada önemli olan doğru iletişim kurmaktır. Doğru iletişim kurulmadığı takdirde yanlış anlamalar veya gülünç durumlar ortaya çıkabilmektedir.

Karagöz oyunlarının özünde iletişim vardır. Hacivat söyleyecek Karagöz yanlış anlayacak, yanlış anladığına yanlış cevap verecek, sonrasında da okuyucusu veya izleyicisi bu iletişim kargaşasından meydana gelen mizah ile eğlenecektir. Ünver Oral bu iletişim aksamalarını kullanarak doğru iletişim kurmanın gerekliliğini de okuyucuya göstermiştir. Bunlardan bazıları aşağıda verilmektedir.

- Hacivat: Efendim o yavrucuklar gözleri ışıl ışıl nasıl bekliyorlar bizi değil mi?
Karagöz: Hay hay, gözlerinde her hâlde pıl yanıyor?
Hacivat: Sabırsızlık içinde perdenin aydınlanmasını bekliyorlar.
Karagöz: Perdenin yanmasını bekliyorlar ama biz de tutuşursak ne olacak?
Hacivat: Yine yanlış anladın canım... Yani gösteri başlayacak diye seviniyorlar.
Karagöz: Kimin gözleri haşlanacak diye seviniyorlar.
Hacivat: Allah iyiliğini versin, böyle yanlış anlayacağına dikkatle dinlesen olmaz mı?
Karagöz: Köftehor, sen de dikkatli söylesen olmaz mı? (KHS, s.2)
- Hacivat: Aman Karagöz'üm demek beni karşılamaya geldin!
Karagöz: Hay hay seni aşılamaya geldim.
Hacivat: Aşılamak değil efendim, yani beni karşılamaya mı geldin demek istiyorum.
Karagöz: Pataklarım Hacı Cavcav!
Hacivat: Canım durup dururken niye kızılıyorsun?
Karagöz: Köftehor, durup dururken olur mu? Ben kasap mıyım?

Hacivat: Allah Allah, kasaplık da nereden çıktı Karagöz'üm?

Karagöz: “Beni parçalamaya mı geldin?” dedin ya...

Hacivat: Hah hah hah... Parçalamak olur mu, “Beni karşılamaya mı geldin?” dedim.

Karagöz: İyi ya ben de seni karşılamaya geldim!

Hacivat: İlahi Karagöz'üm, gördün mü aynı şeyi söylüyoruz! Demek ki küçük bir karışıklık oldu.

Karagöz: Hay hay, küçük bir karışıklık oldu. (KHS, s.52)

Yukarıdaki örneklerde çok açık bir şekilde görülüyor ki iletişim karşılıklı ve sağlıklı anlaşmayı gerektirmektedir. İlk örnekte zincirleme anlaşamamaların sebebi olarak Hacivat Karagöz'ü gösterirken, Karagöz'ün “Köftehor, sen de dikkatli söylesen olmaz mı?” sözü bize Karagöz'ün de Hacivat'ı suçladığını gösteriyor.

İletişim, işteş olmayı gerektirdiğine göre mutlaka muhatabın anlayabileceği şekilde ve tonda konuşulmalı ve kelimeler onun anlayabileceği kelimelerden seçilmelidir. Aksi takdirde iletişim ya gerçekleşmeyecek ya da yanlış gerçekleşecektir. Bu da kişilerin konumuna göre değişik sorunlara yol açabilir. Bir öğretmenin söylediğini anlayamayan öğrenci sınavında başarısız olur, ustasının ne istediğini anlayamayan çırak yanlış edevat verir, doktorun hangi serumu takmasını istediğini yanlış anlayan hemşire cana kıyabilir, komutanının söylediğini doğru çeviremeyen bir telsizci arazideki bir takım askerin hayatını tehlikeye atabilir vs. İşte bu yüzden iletişim, doğru iletişim çok önemlidir. Her ne kadar Karagöz oyunlarında bu bir mizah unsuru olarak yer almışsa da gündelik hayatta çok büyük sorunlara yol açabilir. Oral da bu gülünç iletişim hatalarıyla okuyucusuna doğru iletişimi öğütlemektedir.

- Karagöz gülümseyerek yanına geldi:
 - Hanım bu akşam bizim için özel akşam yemeği var!
 - Demek bu akşam özel yemek var.
 - Hay hay hanım!... Yemekte ne var ben de bilmiyorum.
 - Ayol ben çok merak ettim, ver şunu bakayım ne getirdin?
 - Hanım yemek kutunun içinde değil...

Hanımı duymamıştı bile... Bir hamlede mutfağa koşup, kutuyu açtı. Aynı anda da korku ile geri sıçradı ve geri dönüp Karagöz'ün üzerine yürüyüp bağırmaya başladı:

- Musibet herif, akşama özel yemek dediğin bu kara karga mı? Utanmaz adam demek artık karga da yiyeceğiz öyle mi? Ben de kutunun içinde güzel şeyler var diye hemen içeri aldım. Çabuk al kutunu da defol! Karganı nerede yiyeceksen ye, git parkta yat!
- Hanım dur, anlayıp dinlemeden kendini üzüyorsun! Bu kara karga Hacivat Çelebi'nin.
- Karga onunsa, peki akşama ben ne yemek yapacağım?
- Yemek yapmayacaksın hanım!
- Aman Allah'ım aklımı sen koru! Tamam yemek yapmayacağım. Karga da yemeklik değil... Eeee, birbirimizi mi pişirip yiyeceğiz. Bir de çocuklar var. Onlar ne yiyecek? Birbirlerini...
- Hanım yine dinlemedin! Akşam yemeği için bizi Hacivat evine davet etti. Oohh yahu, söyleyebildim. (KH, s.136)

2.3.6.7. Mesleki Bilgilendirme

Ünver Oral, Karagöz'ün sürekli iş aramasından dolayı birçok meslek dalına değinmiştir. Bu mesleklerle ilgili ayrıntılara girdiği de olmuştur. Bu mesleklerden bir kaçını aşağıda vermiştir.

- Manavlık

Hacivat: Hemen satışa başladınız değil mi?

Karagöz: Başlamadık... Sergi sahibi izin işlerini bitirmek için belediyeye gitti. Bana da “Karpuzları ortasından kesip güzelce yerleştir. Müşteriler görsün, canları çeksün, alsınlar.” Dedi.

Hacivat: Hımmmm, adam işini biliyormuş... Tabi sen de karpuzları kesip dizdin Karagöz'üm!

Karagöz: Aaaaah ah, hem de nasıl Hacı Cavcav! Aldım bıçağı elime, bir gayret, bir baştan girip öte baştan çıktım.

Hacivat: Anlayamadım?...

Karagöz: Anlayamayacak ne var? Sergideki karpuzların hepsini ortasından kesip bir güzel dizdim.

(...)

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Hiç karpuz sergisi görmedin mi canım?
İnsan bir iki tanesini kesip bırakır. (ÇKHS, s.43)

- Bahçıvanlık

Hacivat: Efendim. Bahçen var ama bahçıvanlık ayrı bir meslektir. İşe başlayınca neler yaptın?

Karagöz: Acele yağmur yağmış ama ben önce bahçeyi bir güzel suladım.

Hacivat: Hanım kızmadı mı?

Karagöz: Kızmadı da “Su parasını ödersin!” dedi.

Hacivat: Aşş da yapmaya kalktın mı yoksa?

Karagöz: Köftehor, kalem aşşs yapmamı hanım istedi. Ben de yaptım.

Hacivat: Aman Karagöz’üm, nasıl yaparsın?

Karagöz: Nasıl olacak, bakkaldan bir düzine kurşunkalem aldım gösterdiği gülleri kesip kalemleri ucuna yapıştırarak bağladım.

Hacivat: Hanım başka ne yapmanı istedi?

Karagöz: “Güllerin bitini ilaçla!” dedi. Ben de eczaneden bit ilacı alıp hepsine sürdüm.

Hacivat: Allah müstahakkını vermesin! Güllerdeki baş biti değil, yeşil bir böcek... Sonra?...

Karagöz: “Sebzelere de dikkat et, kurt olmasın!” dedi.

Hacivat: Sen ne yaptın?...

Karagöz: Bir şey yapmadım. Bahçede hanımın kendi köpeğı var. Kurt olsa zaten o kovalar.

Hacivat: Sebze bahçesinde pırasa da var mı?

Karagöz: Beni cahil mi zannettin, sebze bahçesinde yarasanın ne işi var?
Kargalar gelip domateslerle meyveleri yiyip gidiyordu.

Hacivat: Tühhh, korkuluk yok mu?

Karagöz: Alay etme, bahçenin içinde korkuluk olur mu?

Hacivat: Desene bu akılla hanımın başına bela oldun?

Karagöz: Zaten hanım da bana “Ne başbelası adamsın al şu yarım günlük paramı da bir daha gelme!” dedi Hacı Cavcav! (ÇKHS, s.83)

2.3.6.8. Kişilik Kazandırma

Toplum sağlam karakterli fertlerin omuzlarında yükselecektir. Hırslarının kölesi olan insanlar ise Hitler gibi milletlerini felaketlere sürükleyeceklerdir. Bu sebeple çocukların karakter gelişimine daha küçük yaşlardan itibaren ciddi katkılar sağlanması gerekmektedir. Bunu yapmak için Karagöz oyunları iyi bir araç olacaktır. Ünver Oral'ın kaleme aldığı Karagöz metinleri bir de bu açıdan incelenebilir ve çalışkanlık, dürüstlük, nezaket gibi kişilik özellikleri tespit edilebilir.

2.3.6.8.1. Çalışkanlık

Ünver Oral, Karagöz oyunlarında her şeyden çok çalışkanlık üzerinde durmuştur dense abartılmış olunmaz. Cehaletinden dolayı sürekli işsiz kalan Karagöz de bu konu için biçilmiş kaftandır zaten.

Oral, çalışkanlık konusunu değişik şekillerde işlemiştir. Bazen Karagöz'ün işsizliğini kullanmış, bazen cehaletini kullanmış ama hep çalışmanın önemini vermeye çalışmıştır. Hem de sadece bedeni çalışma değil. Oral yazdığı metinlerle bedeni çalışkanlığı övmenin yanında ders çalışmanın önemini de her fırsatta vurgulamaktadır. Bu vurguları doğrudan yaptığı gibi, dilencilik ve tembelliğin kötülüğünü ön plana çıkararak da yapmaktadır.

- Karagöz: Dilenmek ayıp değil mi Köftehor?
Hacivat: Tabii ayıp efendim... (KHS, s.27)
- Hacivat: Aferin, demek ki kendi masrafını kazanıyor?
Karagöz: Kedi hangi rafı kazıyor?
Hacivat: Yanlış anlama canım... Yani oğlun ayakkabı boyacılığı yaparak okul harçlığını çıkarıyor öyle mi?
Karagöz: Okul borçlarını çok arıyor.
Hacivat: Neyse ben anladım ya yetter... Oğlunun hem okuyup hem çalışması hoşuma gitti Karagöz'üm! (KHS, s.33)
- Hacivat: Alay etmek olur mu, torbaları teslim edemediğine üzülüyorum.
Karagöz: Olur mu, teslim ettim, ekmek parasını da aldım. Evde temizlenip yine işe koyuldum.
Hacivat: Hayrola, bu sefer nereye?
Karagöz: Ekmeğin yanına zeytin - peynir parası da kazanmaya gidiyorum.
Hacivat: Aferin Karagöz'üm! İş seni bulmazsa sen işi bulacaksın?...

Karagöz: Ben de öyle yaptım, caddede iş sormaya başladım. Vitrin camı temizledim, çöp kovası döktüm. Derken biraz kıyma ile yağ bile aldım. (KvT, s.53)

2.3.6.8.2. Dürüstlük ve Yalan Söylememe

Oral, Karagöz oyunlarının eğitici yönüne inandığı için Karagöz'e ve Hacivat'a sürekli örnek olmalarını tembihlemiştir. Onlar da biri yanlış bir davranış sergileyince derhal müdahale etmişlerdir. Bu sayede okuyucularına birçok konuda örnek olabilmışlerdir. Bu örnek davranışlardan biri de dürüstlük ya da başka bir yönüyle yalan söylememektir. Oral, yazdığı oyunlarda bu konuya önem vermiş ve kahramanlardan biri yalana başvurduğunda diğeriyle ikaz etmeyi yeğlemiştir. Bunu değişik örneklerle görelim:

- Hacivat: Neyse efendim... Tabii sana ne iş bildiğini sorarlar.
Karagöz: Sormasalar olmaz mı?
Hacivat: Canım olur mu?... O zaman ne söyleyeceksin bakayım?
Karagöz: "Her işi biliyorum." diyeceğim.
Hacivat: Karagöz'üm yalan söylemek en kötü şeydir. "Efendim, okumam-yazmam yok, mesleğim de yok ama bazı işler yapabilirim." dersin! (KHS, s.49)
- Karagöz de ayakkabının diğer tekini bulmak ümidiyle oltasını tekrar atmıştı. Ama beklerken gözleri yine arkadaşının yarısı balık dolu kovasına kayıyordu. Birden yüzü güldü. Aklına güzel bir fikir gelmişti. Misinasını çekti, çekti. Tam bu sırada, balıklardan birisi sıçrayıp kovadan dışarı kaçmış ve ayağının dibine düşmüştü. Karagöz hemen oltanın iğnesini onun ağzına takıp balığı denize attı. Sevinçle haykırmayı da ihmal etmedi:
 - İşte büyük balık tuttum.
 - Aferin aferin!... Çabuk çek!...
 Karagöz oltayı öyle bir çekti ki, balık havalanıp kayığın içine düştü. Hacivat da sevinmişti. Balığı tuttu, iğneden kurtarıp arkadaşının kovasına attı:
 - Haydi bakalım, siftah ettin Karagöz'üm! Devam et!...
 - Şey, devam ederim ama ayıp olmaz mı?
 - Allah Allah, balık tutmanın ayıbı olur mu canım!

Ama Karagöz tekrar kovadan balık tutmaktan vazgeçti. Arkadaşı görürse işte o zaman çok ayıp olacaktı.

(...)

Hacivat'ın kovası dolmuştu. Karagöz ise başka balık da tutamadı, ayakkabının diğer tekini de bulamadı. Ama çok üzüntülü idi. Hem eli boş döneceği, hem de arkadaşının balığını habersiz aldığı için...

(...)

Karagöz anlamıştı, utanarak başını salladı. Ama rahat edememişti. Söylemeye karar verdi:

- Hacı Cavcav, ben o büyük balığı senin kovandan aldım!
- Biliyorum Karagöz'üm, zaten kayığı teslim ettikten sonra kovadaki balıkların yarısını sana vereceğim.
- Çok sağ olasin Hacı Cavcav!... Kusura bakma!... Ben de göstermeden o balığı senin kovana geri verip, iş aramaya gidecektim. Akşam kapıda kalmaktan kurtuldum. (KH, s.120)

Bunların yanında Oral'ın bazı metinlerde Karagöz'e yalan söylenmesi ise olumsuz davranışlara sebep olabilir.

- Hacivat: Eyvah, yemeklerin parası değil mi? Sende de yok!
Karagöz: Onlara ben de öyle söyledim. Beni mutfağa hapsettiler. Bir hafta bulaşık yıkadım.
Hacivat: Vah vah vah, geçmiş olsun!
Karagöz: Sana da telefon ettirdim ki, evden merak etmesinler.
Hacivat: İyi akıl ettin! "İş bulmuş çalışıyormuş." dedim.
Karagöz: Ben de "Aldığım parayı çaldırdım." diyeceğim. Sakın kimseye söyleme! (ÇKHS, s.96)

2.3.6.8.3. Nezaket

Toplumların eğitim seviyeleri arttıkça nezaket beklentisi de artmaktadır. Nezaketin kültürel bir yanı olduğu gibi eğitimle ilgili başka bir yanı da vardır. Nezaket eğitimi ailede başlar. Babanın anneye karşı tavrı, annenin eşine karşı üslubu ve bu ikilinin çocuklarına karşı tavırları çocukta nezaketin ölçüsünü belirler. Ailede alınamayan nezaket daha sonradan ne kadar telafi edilirse edilsin mutlaka eksiklikler gösterecektir.

Anadolu’da nezaket saygıyla başlar ve sevgiyle yoğrularak büyüğüne, küçüğüne, eşine, dostuna, komşusuna, akrabasına karşı gayet yüksek bir seviyede nezaketi arkasından getirir. Bu saygıyla birlikte sevginin tesis edilemediği ailelerde ise nezaketin gölgesini bile görmemiş çocuklar yetişebilmektedir.

Karagöz oyunlarının bir özelliği de biraz kaba saba olan Karagöz’ün gayet nazik bir arkadaşı olarak Hacivat’ın bulunmasıdır. Hacivat, biraz da mürekkep yalamış olmasından dolayı nazik tavırlar sergiler. Konuşmalarında “efendimler” eksik olmaz. Oral’ın eserlerinde nezaket konusunda örnekler görülmektedir.

- Şoför Ahmet Bey, ev sahibi olarak Hacivat’a, o da arkadaşı Karagöz’e yol veriyordu. (KH, s.58)
- Hacivat: Bir dakika Karagöz’üm, telefon çalıyor. Bir bakayım!... (Telefona koşarak) Alo, evet benim efendim! Teşekkür ederim. Evet, kendisine söylerim. Size de hayırlı günler efendim! (...) (ÇKHS, s.51)
- Hacivat: Allah Allah... Pekâlâ, mektubu bana yazıyorsun nasıl başlarsın?
Karagöz: “Keçi suratlı Hacı Cavcav, çabuk yanıma gel, canım seni pataklamak istiyor!” diye yazarım.
Hacivat: Efendim olur mu? “Çok sevgili arkadaşım, Hacivat Çelebi Beyefendi!” diye yazılır. (ÇKHS, s.79)

2.3.6.8.4. İdealist olma

İnsanın idealist olması başarıya ulaşması adına önemli bir faktördür. Hatta kimi insanlar vardır ki idealleri sayesinde yaşar. Bu yüzden de ideallerini kaybettikleri andan itibaren dipsiz bir kuyuya düşmüş gibi hissedebilirler kendilerini. Onun için ideallerle realite bir arada tutulmalıdır. Ve idealler realitelerin vereceği imkânlarla göre belirlenmelidir. Ancak realitelerin sınırlarının esnek olduğu da unutulmamalıdır.

- (Adeta çöplüğe dönmüş bir parkı temizleyerek güzelleştiren Karagöz parka çöp atan eşine ve Hacivat’a ceza keser.)
Karagöz: Cezanı ödemeyi unutma Hacı Cavcav! Park temizleme paramı alınca ben de hanımın cezasını öderim.
Hacivat: (Duralayarak) Aman Karagöz’üm, köşende uyuklamak yerine bugün parkta gönüllü olarak çalıştın!
Karagöz: Ben Gönül’le çalışmadım, Keloğlan yardım etti.

Hacivat: Efendim kim yardım ederse etsin, ben sana “Para alacaksın!” demedim ki... Sen de “Para isterim!” demedin!

Karagöz: Köftehor, dediklerimi yapmazsan seni çocukların önünde şakaya getirip pataklarım ha!

Hacivat: Pekâlâ, ne istiyorsun?...

Karagöz: Para istemiyorum! Park çok güzel oldu. Boş kalıp uyumaktansa gelip yine çalışırım. (KPB, s.61)

2.3.6.8.5. Vefalı olma

Vefa bir insanda bulunması gereken en önemli vasıflardan biridir. Vefalı insan kendisine yapılan hiçbir iyiliği unutmayacaktır ve bu iyiliklere karşılık kendisine bir vazife düştüğü zaman vefasının gereği hemen koşturacaktır. Vefasız yani nankör insan ise her zaman karakterinin gereğini yerine getirecek ve kendisine yapılan her türlü iyiliğe kötülükle mukabele edecektir.

Vefa bizim yamaçlarımızın gülüdür. Anadolu insanının en bariz özelliklerinden biri olan vefayı yaşatmak adına Ünver Oral'da eserlerini kullanmış ve nankörlüğe pek de yer vermemiştir.

- Karagöz: Sonra da koyun olur. Koyun olunca da... Ohhh ohhh, amannn... Kırk yıldır yemedik ya, (...)
- K. Karısı: Yeter Karagöz efendi, yeteerr! Aaaa, fenalık geldi. Kırk yıldır et yememiş... Kurban bayramında gelen etler ne oluyor? (...)
- Karagöz: Şey hanım, ben onu unutmuşum...
- K. Karısı: Unutmuş... Adak kesenler de et gönderiyor. (...) (KH, s.19)

Yukarıdaki örnekte Karagöz bir an komşularının yaptığı yardımı unuttunca, eşi derhal müdahale edip vefasını ortaya koymaktadır.

- Yıllar geçti aradan unutulduk ama biz,
Unutmadık dostları yine geldik ikimiz. (KvT, s.1)
- Ömür geçer gün gibi hüner unutmamak, (KvT, s.2)
- Yıllar yılı sorulmadık, dost diline hasret kaldık,
Gücenmedik darılmadık, beraber gülmeye geldik.
Asırlardır şem'a yaktık, yadellere nam bıraktık,
Eski günlere baktık, gözyaşı silmeye geldik. (İGKG, s.15)
- Çocukları dinledik, dostluk seçilmez oldu,

“Varız” diye inledik, perde açılmaz oldu.

Kırık neşe sazımız, tanınmadı özümüz,

Geçmez oldu nazımız, mumlar yakılmaz oldu. (İGKG, s.17)

2.3.6.8.6. Cömertlik

Paylaşmayı bilmek için cömert olmayı bilmek gerekir. Anadolu belki dünya üzerindeki en cömert topraklara sahiptir. Belki bu yüzden Anadolu insanı da çok cömerttir. Anadolu insanı her şeyini paylaşır, paylaşır ve bunu yaparken de bir an olsun düşünmez. Bunda belki İslâm’ın da tesiri vardır. Mekke’den her şeylerini geride bırakarak hicret eden Müslümanlar Medine’de, kendileriyle neleri varsa yarısını paylaşan Ensar’ı bulmuşlardır. Bugün tamamına yakını Müslüman olan Anadolu’ya bu cömertlik aksetmiştir. Dünyanın birçok yerinde ikram etmeyi bilmeyen “mim”siz medeniyetler “Alman usulü” gibi başkasını düşünmeyen davranışlarıyla yaşayadursunlar, Anadolu insanı buna inat, onlara cömertliği öğretecektir ve öğretmeye de başlamıştır.

- Hacivat: Neyse, geçmiş olsun!... (Yardım ederek) Haydi kalk bakalım!

Karagöz: (Kalkarak) Vay vay vay!... Annem annem!... salçalı ekmeğim ne oldu acaba?...

Hacivat: Efendim, hayırlısı ile şu gösterimiz bitsin ben sana döner kebablı ekmek alırım.

Karagöz: Sağ olasin Hacı Cavcav, ver elini öpeyim. (Tutup öper.)

Hacivat: El öpenlerin çok olsun Karagöz’üm!

Karagöz: Şimdi de para ver bakalım!

Hacivat: Ne parası?...

Karagöz: Köftehor, elini öptüm ya!... El öpme parası...

Hacivat: Ben sana “Elimi öp!” dedim mi? Hem sana dönerli ekmek yedireceğim hem de para mı vereceğim?

Karagöz: Pataklarım ha!... El öpme bahşişi ile evdekilere kebablı ekmek alıp götüreceğim.

Hacivat: Pekâlâ, haklısın! Onlara da alırız...

Karagöz: (Esneyerek) Uykum geldi, ben eve gidiyorum. En iyisi sen dönerli ekmekleri gönder de, akşam yanına çay yapıp yeriz!

(...)

Hacivat: Ekşi kiraz gözüne girsin! Yani, tatlı tatlı konuşalım diyorum.

(...)

Karagöz: Şey, “Tatlı konuşalım.” dedin de aklıma geldi. Kebaplı ekmeklerin yanında tatlı da olsun!

Hacivat: Pekala Karagöz’üm olsun!...

(...)

Karagöz: Eve börek de gönderirsen anlatırım.

Hacivat: Aaaa, sen çok olmaya başladın! Neyse, çocukların hatırı için gönderirim. Haydi anlat?...

(...)

Karagöz: Kebapla böreğin yanında ayran içilmez mi?

Hacivat: İçilir içilir, ayran da gönderirim. Anlat artık?...

(...)

Karagöz: Gazoz gazoz!...

Hacivat: Ne gazozu?....

Karagöz: Köftehor, gönderdiğin o kadar şeyi yedikten sonra rahat etmek için üstüne birer gazoz istemez mi? (KPB, s.17-18-19)

2.3.6.8.7. Duyarlılık

İnsani Duyarlılık:

- Hacivat: Allah iyiliğini versin! Ben öyle bir şey söylemedim. Hem mektup dün geldiğine göre akşam oğluna niye okutmadın?
Karagöz: Dersi çoktu da kafasını karıştırmak istemedim.
Hacivat: Öyleyse iyi yapmışsın! (...) (KvT, s.60)
- Hacivat: (...) Aaaaa, şimdi “İmdattt...” diye bağıracağım da çocuklara karşı ayıp olacak... (KvT, s.63)
- Hacivat: Karagöz’üm baba olarak oğlun okula gidiyor mu, kötü arkadaşları var mı diye niye dikkat etmiyorsun?
Karagöz: Köftehor, oğlum ben uyuklarken gidiyor.
Hacivat: Veli olmak kolay değil efendim!
Karagöz: Haklısın, böyle giderse deli olmak kolay değil...
Hacivat: Öğrencilere sık sık öğüt vermeli...

Karagöz: Hay hay, öğlencilere söğüt vermeli, sabahçılara kavak vermeli...

Hacivat: Vah vah vah... sen böyle ilgisiz kalırsan senin oğluna yazık olur!

(KvT, s.64)

Çevre Bilinci:

- (Karagöz) Öyleyse şu tek ayakkabıyı da denize atayım.

(Hacivat) Olmazzz!

Neden, tekrar gelip ötekini de mi bulacağız?

Hayır! Götürüp çöpe atacağız.

Karagöz anlamıştı, utanarak başını salladı. (KH, s.121)

Hayvan Sevgisi:

- Hacivat: Şimdi anlaşıldı. Peki nasıl oldu da düştün?...

Karagöz: Merdivenin başında, kedinin kuyruğuna basmayayım derken acele ile kendi ayağıma bastım. Sonra da merdiveni havadan geçip buraya uzandım. Vay belim belim, vay vay kepçe kulağım, kel başım oy oy!... (KPB, s.17)

- Onu avucuna alarak sandalyeden indi. Bu, sapsarı bir muhabbet kuşu idi.

Belli ki başka bir evden kaçıp buraya sığınmıştı:

- Hoş geldin, hoş geldin, merhaba, merhaba!

Karagöz'ün hanımı da ayılmış ve olanları görmüştü.

Muhabbet kuşu odada yaşamaya ve evde dolaşmaya devam etti. İsmi "Cin" koydular ve hepsi onu çok sevdiler. Yeni yeni kelimeler öğrettiler. (KH, s.130)

- Dükkânın kapısı önüne birden bir karga düştü ve kendini içeri attı. Peşinden de birkaç kedi saldırdı. Ancak Karagöz yerinden fırlayarak hemen kedileri dışarı kovaladı, kargayı içeri aldı.

Karga canını kurtarmıştı ama korkudan gözleri büyümüştü ve nefes nefese kalmıştı.

İki arkadaş bakiştılar.

Karagöz üzülmüştü, kargaya bakıp kaldı:

- Hacı Cavcav, kargacağız ne olacak şimdi?

Hacivat onu muayene etti:

- Uçamaz. Kanadını yaralamışlar Karagöz'üm! Dükkânda kalamaz, bizim evde hiç olmaz.
- Eee, ne olacak? Kedilere geri mi vereceğiz?
- Canım olur mu, günah... En iyisi onu sen eve götür!
- Şey, kahvaltıda yenir mi?
- Karagöz'üm herhâlde şaka yapıyorsun... Sizin çatıya kediler çıkamaz. Orada sakla, biraz da karnını doyur. Yarası iyi olup uçunca zaten kendisi gider. Akşam ben yengeyi razı ederim, kızmaz...

Karagöz memnun oldu. Başını salladı. Sonuçta güzel bir iyilik yapmış olacaktı.

Hacivat'ın bu arada aklına geldi. Kargayı bir kutuya koyup içine ekmek de doğradılar. Sonra yakındaki bir eczaneye götürdüler. Yaraya sürdükleri merhemi cebine koyan Karagöz, kutuyu da kucağına alıp oradan ayrıldı.

Eve gelince kapı önünden pencereye seslendi:

- Hanımm, aç kapıyı ben geldim!

(...)

Hanımın yüzü gülünce Karagöz rahatladı.

Sonra Karagöz kutuyu alarak çatıya çıktı. Kargayı niye getirdiğini ve iyileşince bırakacağını da anlatmıştı. O uçunca sevabını paylaşacaklardı.

Karagöz kargayı sevmeye başladı. Ekmek parçalarını yemişti ve uslu uslu duruyordu. Hatta canını kurtardıkları için de Karagöz'e sevgiyle, yan yan bakıverdi. Karagöz de dayanamadı onu kucağına alıp daha bir okşadı.

Bu arkadaşlık devam etti. Karagöz kargayı her gün birkaç defa ziyaret etti. Merhemini tazeleyip yarasına baktı. Yine sevdi. Üstelik öpmeye bile başladı. Karga da bu arkadaşlıktan çok memnundu. Hem de artık kutudan çıkmış dolaşıyor ve Karagöz'ün yanına geliyor, hoplayıp kucağına çıkıyordu.

Bu durumu çocuklara söylememişlerdi.

Günler geçti ve karganın yarası iyi oldu. Çünkü çatı altında artık uçmaya, bazı yüksek yerlere konmaya başlamıştı. Karagöz her görüşünde Hacivat'a da bilgi veriyor ve işe başladığı için akşamları ona değişik yiyecekler de

getiriyordu. Üstelik karga artık Karagöz'ün sanki çocuğu gibi olmuştu. Şimdi onun ismi bile vardı:

Kara Kardeş!

Dahası da var!...

Kara Kardeş, Karagöz çatıya çıkınca koşarak ve sevinçle ona geliyor, bazen uçarak omuzuna, hatta başına konuyordu. Bu arada mutluluğunu anlatmak için kalın sesiyle: gak gak gak... diye sanki konuşuyor ve şarkı söylüyordu.

Ama bu böyle devam edemezdi. Kara Kardeş sonuçta bir hayvandı ve önceden olduğu gibi, kendi cinslerinin, yani diğer kargaların arasında yaşamaya devam etmeli idi. Artık özgürlüğüne kavuşmalı idi.

İki arkadaş konuşup iki gün sonra, yani bir Pazar günü Kara Kardeş'i bir törenle bahçede serbest bırakmaya karar verdiler. Ama Karagöz'ün gönlünü garip bir üzüntü dolduruyordu. Serbest bırakılmamasını istiyor fakat bunu kimse kabul etmiyordu.

Gün yaklaştıkça Karagöz çatıda Kara Kardeş'e çok zaman ayırıyor, ona daha çok sarılıyor, daha çok öpüyor ve okşuyordu.

Pazar günü geldiğinde Karagöz'ün ailesi ve komşuları ile Hacivat'ın ailesi tören için toplanmışlardı. Kekler ve çaylar ikram edildi. Küçük konuşmalar yapıldı ve sonunda Hacivat, Kara Kardeş'i kutusundan çıkardı. Alkışlar arasında onu havaya fırlattı.

Herkes nefesini tutmuş Kara Kardeş'in peşinden merak ve heyecanla bakıp kalmıştı.

Kara Kardeş serbest kalınca ok gibi havaya fırlamıştı. Daireler çizerek ve bahçedeki insanlara bakarak ve sanki teşekkür edercesine "gaklayarak" bir süre uçtu, uçtu gözden kayboldu.

Gelenler dağılmaya başlamıştı ama Karagöz yerinde kalmış ve hâlâ havaya bakınıyordu.

Karagöz ağlıyordu.

Fakat yine beklenmedik bir şey oldu. Kara Kardeş haykırarak tepede birkaç dakika döndükten sonra gelip Karagöz'ün omuzuna kondu. Bahçede birden alkış sesi yükseldi.

Karagöz olana inanmamıştı:

- Beni bırakıp gidemedin mi Kara Kardeşim!... Seni çok seviyorum. İstedğin zaman kardeşlerinin yanına git, istediğin zaman bana gel! Tamam mı?

Karga sanki söylenilenleri anlamıştı. Öterek cevap verdi ve Karagöz'ün uzanan eline atladı. Karagöz diğer eli ile onu yine sevdi ve sonra da öptü.

Kara Kardeş az sonra havalandı ve komşu evin çatısı üstünde toplanan kargaların yanına gitti. Onlarla beraber uzaklaştı ve kayboldu.

O gece, Kara Kardeş'i özgürlüğüne kavuşturma törenine katılanların hepsi mışıl mışıl uyudular. Ama Karagöz gözlerini tavana dikip sevgili kargası ile geçirdiği günleri düşündü. Zaman zaman o hatıraları tekrar yaşar gibi oldu.

Ancak sabaha doğru gözleri kapandı. Fakat sevgili kargasından yine ayrılamadı. Rüyasında yine o vardı. (KH, s.135)

Ağaç Sevgisi:

- Karagöz: Köftehor hiç ağaç keser miyim. Ellerim kırılır. (KvT, s.70)
- Hacivat: Hah hah hah, şaka yapmadan da konuşamazsın... yani ağacın kökünü çukura sokup toprakla dolduruyorsun. Aman ne kadar güzel bir çalışma Karagöz'üm! Diktiğin bu ağaçlar büyüyünce orman olacak, havamızı temizleyecek, yeşillenecek, dallarında kuşlar ötüşecek... (KvT, s.72)
- Hacivat: (...) Ağaç dikimi için ne kadar para alıyorsun?
Karagöz: Hiç para almıyorum.
Hacivat: Allah Allah... Demek ki ağacı dikiminden para almayacak kadar çok seviyorsun Karagöz'üm!
Karagöz: Köftehor ağaç sevilmez mi? (KvT, s.73)
- Karagöz: Benimle alay mı ediyorsun? Ağaçların arasında cam da olur, teneke de... Pikniğe gelenler çöplerini bırakmasınlar. (KvT, s.73)

2.3.6.8.8. Fedakârlık

“Eşrefpaşalılar” adlı bir filmde geçen bir sahnede mahallenin ağır abisi kargaların neden yüz yıl yaşayıp da kelebeklerin iki gün yaşadığını haykırır ve bir süre sonra mahalleye yeni gelmiş olan cami imamı ona bunun cevabını verirken kelebeklerin o iki

gün boyunca nesillerinin devamı için uğraştıklarını yani yaşatmak için yaşadıklarını söyler.

Bu sahne aslında ansiklopediler dolduracak kadar büyük bir mesaj içermektedir. Ancak bu duygu doğrultusunda yaşayan bireyler oldukça toplum gelişim gösterecektir. Fedakârlık yapmayan bir öğretmenin öğrencisine ne verebileceği, hastaları için maddi manevi fedakârlığı göze almayan bir doktorun ne kadar insani olabileceği tartışılır.

Ünver Oral bu fedakârlığı eserlerinde yer yer işlemiştir. Konuyla ilgili farklı örnekler verilebilir.

- Bu seferde Nemrut Ali oyunbozanlık yaptı: “İki arsa maçında Karagöz amca da oynamazsa oraya gitmiyoruz!” diyerek topu kaptı.
Karagöz, çocuklara faydalı olmak için kendine iş aramayı unuttu. Çocuklarla beraber neşe içinde arsanın yolunu tuttu. (KH, s.86)
- Karagöz: (Ses) Aman Hacı Cavcav, çocuklar bekliyorsa hemen gelirim. (Gelir.) İşte geldim!...
(...)
- Karagöz: Hoş bulduk Hacı Cavcav!...
Hacivat: Ama sen çağırdığım için değil, çocuklar beklediği için geldin. (KiHS, s.2)
- Karagöz: (...) Ama yeter ki sen oku oğlum, ceketimi satarım, yorgansız yatarım ne lazımsa alırım. (KD, s.22)

2.3.6.9. Cehaletin Kötülüğü

Her türlü yanlışın altında mutlaka cehalet yatmaktadır. O hâlde yeni nesillerin cahil olmasını engellemek adına onlara iyi bir eğitim vermenin yanında cehaletin ne kadar kötü olduğunu da göstermek gerekmektedir.

Karagöz cahil, okuma yazması olmayan bir karakterdir. Ünver Oral, Karagöz’ün bu cehaleti üzerinden sürekli okuyucusuna mesajlar göndermektedir. Hatta birçok kez cehaletin kötülüğünü bizzat Karagöz’ün ağzından yani bu durumun mağdurundan iletmektedir.

- Kavgamız şakadandır her cahillik kötülenir,
Kendini gören için barış dalıdır perdemiz. (KO-3, s.103)
- Karagöz: İyi ama dün bir yerde de “Kasap bilir misin?” dediler. “Ben de kasapları bilirim!” dedim.

Hacivat: Efendim kasap olur mu, hesap bildiğini öğrenmek isterler.

Karagöz: bir dükkâncı da “İki kere iki kaç eder?” dedi.

Hacivat: Tabi bunu hemen bildin değil mi Karagöz’üm?

Karagöz: Bildim, “Dört buçuk eder!” dedim ama nedense adam kabul etmedi.

Hacivat: Hah hah hah, kabul eder mi? İki kere iki dört eder.

Karagöz: “Bir tanesi de kaç çocuğun var?” dedi. “On tane” dedim.

Hacivat: Aman Karagöz’üm, on tane olur mu?

Karagöz: Köftehor ne bileyim, ben hesap biliyor muyum? (KHS, s. 49)

- Karagöz: Sağ ol Hacı Cavcav! Ben artık bildiğin cahil adam değilim.

Hacivat: Aferin, aferin! Artık sana iyi bir iş bulabilirim. (KvT, s.8)

- Hacivat: Canım efendim aklın hep yemek ile parada!

Karagöz: Ne yapalım. İki de yok bizim yuvada!

Hacivat: Ah ah Karagöz’üm! Zamanında hem bilgini arttırsaydın, hem de diploma alsaydın! Daha çok para kazanırdın, tencerene bol bol pirinç ile soğan atardın, biraz da kemik suyu katardın! (KvT, s.12)

- Hacivat: Bir de trafik işaret levhaları, yani yazı ve resimleri vardır. Fakat sen okuma yazma bilmediğin için tabi bunlardan bir şey anlayamazsın! (KvT, s.46)

- Karagöz: (...) Baktım yolun ortasında kocaman bir yazı var. “Keşke okumasını bilseydim” derken... Aaaa!...

Hacivat: Aman aman, bu sefer de ne oldu?

Karagöz: Ne olacak, bu sefer de torbalar, paketler havada uçtu.

Hacivat: Allah Allah, yolun ortasında ne yazıyormuş Karagöz’üm?

Karagöz: Çukurdan çıkınca sordum. “Dikkat çukur var.” yazıyormuş... (KvT, s.52)

- Hacivat: Canım büyük geçmiş olsun ama durup dururken, şurada güzel güzel konuşurken yine ne vuruyorsun birader? Trafik polisine, trafik işaretlerine ve lambalarına bakmadan karşıdan karşıya geçtinse benim ne kabahatim var?

Karagöz: Bunları bana daha önce öğretseydin, bu işler böyle olmazdı, köftehor. (KvT, s. 55)

- Hacivat: (...) Pekâlâ, beni bekleyene kadar mektubunu birisine okutamadın mı?
Karagöz: Hiç başkasına okutur muyum? Sonra beni ayıplarlar.
Hacivat: Tabi ayıplarlar ya... Gördün mü okula gitmemenin zararlarını! Hâlinden kendin de utanıyorsun! (KvT, s.59)
- Karagöz: Bana devamlı bir iş bulursan ben de sevineceğim köftehor.
Def vuruşu
Hacivat: Canım vurma!... Bilmiyor musun hayatım sana iş aramakla geçti ama cahilliğin yüzünden hiçbir işte tutunamadın, beni de hep rezil ettin! (...) (KvT, s.54)

2.3.6.10. Genel Bilgilendirme

Ünver Oral'a ait Karagöz metinlerinde bir diğer ilgi çeken nokta ise değişik konular hakkında bilgiler vermesidir. Buna öğreticilik de diyebiliriz. Hatta bazen yazar, konularda bunu metnin neredeyse tamamına yayabilmektedir. Okuyucusuna hep bir şeyler kazandırmak için Karagöz metinlerini değerlendirmiştir. Çeşitli konularla ilgili verdiği bilgiler ve eğitsel örnekler aşağıda aktarılmıştır.

2.3.6.10.1. Gülmenin Faydaları

- Hacivat: (...) Aaaa, aklıma geldi. Gülmenin faydalarını biliyor musun?
(...)
Hacivat: Efendim, böyle gülerken gözyaşı gelmesi çok faydalı imiş... Gözyaşı kanalı ve gözlerin içi temizleniyormuş...
Karagöz: Şey, öyleyse bizi seyredenlerden bir de gözleri temizleme parası alınız Hacı Cavcav!
Hacivat: Olur mu Karagöz'üm! Zaten gülmek için para veriyorlar. Neyse... Gülmek ayrıca beynin çalışmasını da kuvvetlendiriyor.
(...)
Hacivat: Gülmek, kalbin vuruşunu da kuvvetlendiriyormuş...
Karagöz: Amin, kalbin duruşunu da mı kuvvetlendiriyormuş...
Hacivat: Duruşu değil Karagöz'üm, vuruşu... Yani kalbin atışları artıyor, böylece kanda dolaşım da hızlanıyor.
Karagöz: Karda dolaşan sızlanıyor mu?...

Hacivat: Değil efendim, kanın damarda dolaşımı hızlanıyor. Böylece o insanın iştahı da artıyor.

Karagöz: Hangi İhsan pişmaniye satıyor?

Hacivat: Canım ne pişmaniyesi... Çok gülenin karnı daha çok acıkıyormuş, anladın mı?

(...)

Hacivat: canım saçmalamayı bırak da dinle! Gülmenin bir diğer faydası da akciğeri daha fazla çalıştırmıştı...

Karagöz: Amin!... Şey, karaciğerin ne kabahati var?

Hacivat: Kabahati yok Karagöz'üm! Gülmek karaciğeri de çalıştırıyor. Böylece mikroplara karşı vücut daha kuvvetli, daha dayanıklı oluyor. (KHS, s.7)

Yukarıdaki parçayla gülmenin birçok faydası ve Karagöz oyunlarının bundaki rolü anlatılmaktadır.

2.3.6.10.2. Dengeli Beslenme

Şimdi de dengeli beslenme ile ilgili bir örnek vereceğiz:

- Karagöz: Şey Hacı Cavcav, ailesi tek çocukları diye onu çok iyi besliyorlardı. Nasıl hastalandı anlayamadım.

Hacivat: Efendim nasıl besliyorlardı bakayım?

Karagöz: Aman aklıma geldikçe ağzım sulanıyor. Çocuk her gün köfte, pirzola... Sonra çikolata ile buz yiyordu.

Hacivat: Canım buz olur mu muz yiyordur. Neyse, başka?...

Karagöz: Pataklarım Hacı Cavcav, işte her gün bunları yiyordu!

Hacivat: Gördün mü Karagöz'üm çocuk dengeli beslenmemiş...

Karagöz: Köftehor nasıl yengeli beslensin, yengesi çok uzakta...

Hacivat: Efendim yengeli değil, dengeli beslenme! Yani insan her yiyecekten yemezse işte böyle hasta olur.

Karagöz: Beni kandırma, çocuğa en pahalı şeyleri yedirdiler.

Hacivat: Karagöz'üm vücudumuzun en ucuz yiyeceklere de ihtiyacı vardır. Çünkü her sebzenin, her meyvenin... Efendim her çeşit sütlü, kuru, her çeşit etli yiyeceğin ayrı bir kuvveti olur, vücuda ayrı faydası olur.

Karagöz: Şey, Hacı Cavcav, çocuk, hastaneden çıkınca bizim gibi ıspanak, pırasa, elma falan da mı yiyecek?...

Hacivat: Tabi efendim! Yani kısaca yiyecek seçmeyecek... (KHS, s.59)

2.3.6.10.3. Uçak Yolculuğu

Hacivat şimdiki örnekte de okuyucuyu uçağa binme hususunda bilgilendiriyor.

- Hacivat: Neyse efendim, önce bavulu bagaja verip koltuğumuza oturduk!

Karagöz: Davulu garaja verip koltuğunuza oturdunuz, sonra?...

Hacivat: Sonra Karagöz'üm, emniyet için kemeri bağladım. (KHS, s.68)

2.3.6.10.4. Fen Bilgisi

- *Suyun halleri:*

Hacivat: Karagöz'üm şimdi soracağımı bilmek için okula bile gitmeye gerek yok.. İyi düşün!...

Karagöz: Düşündüm, çabuk sor Hacı Cavcav!

Hacivat: Efendim, şu bildiğimiz su kaç şekilde bulunur.

Karagöz: Bunu bilemeyecek ne var?

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, söyle bakayım?

Karagöz: Bardakta, sürahide, banyo kazanında...

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Su akıcı olarak, buhar ve donmuş olarak üç şekilde bulunur.

Karagöz: Düşündükten sonra onları da söyleyecektim. (ÇKHS, s.71)

- *Laktik Asit*

Hacivat: Anlatsana?

Karagöz: Ne bağırıyorsun, anlatıyorum ya...

Hacivat: Ne anlatması canım, uyuyorsun!

Karagöz: Şey Hacı Cavcav, zaten uykusuzdum ya, yemeği de yiyince, üstüne de yoğurt yiyince... (KH, s.33)

Bu örnekte de Oral, yemeğin uyku yapmasının yanında yoğurdun da uyku yaptığını aktarmaktadır. Yoğurdun muhtevasında bulunan laktik asitten ötürü kaslarda meydana gelen gevşeme uykuya sebebiyet vermektedir. Oral ise detayına girmeden yoğurdun uyku yaptığını okuyucusuna öğretmektedir.

2.3.6.10.5. Coğrafya Bilgisi

- Karagöz: Önce bulgurlu fistana indik...
- Hacivat: Bulgurlu fistan da neresi?
- Karagöz: Köftehor, ne biçim okula gittin? Komşumuz bir ülke imiş...
- Hacivat: Hah hah hahhh... Anladım bulgurlu fistan değil Karagöz'üm, Bulgaristan!
- Karagöz: Dediğin gibi olsun! Neyse, "Sofra'ya indik!" dediler ama hiç ortada yiyecek bir şey yok...
- Hacivat: Allah iyiliğini versin, yine aklın hep yiyecekte! Sofra değil, Sofya... Ülkenin başşehri...

Bulgaristan'ın ülkemizin komşusu olduğu ve başkentinin Sofya olduğu bilgisi de bu örnekte verilmiştir.

2.3.6.10.6. Sinema İzleyicisinin Yapması Gerekenler

- Biraz sonra sinemanın önüne gelmişlerdi. Hangi filmin oynadığına bile bakmadan içeri girdiler.
- Hacivat, arkadaşını bir kenara çekti:
- Film güzel galiba Karagöz'üm... Kalabalık var. Sen burada bekle ben bilet alayım.
- Ne bileti, yolculuk mu yapacağız?
- Değil efendim, filmi seyretmek para ile... Onun bileti...
- Hacivat, bilet kuyruğuna girdi. İki bilet alarak döndü. İki arkadaş salona, giriş kapısının önüne geldiler. Hacivat görevliye biletleri verdi. Görevli biletleri yırtıp geri verdi. İçeri girdiler.
- Karagöz, ürkek davranıyor ve merakla bakınıyordu. Bu arada bir başka görevli onları karşılayıp biletlerini aldı ve yer gösterdi. Hacivat bileti geri alıp ona para verdi. Yerlerine oturdular. (KH, s.76)

2.3.6.10.7. Mektup Yazma

- Hacivat: Neyse... O zaman seninle biraz mektup üzerine konuşalım. Örnek ister misin?
- Karagöz: Parasız olursa isterim Hacı Cavcav! Pişirip akşama yeriz.
- Hacivat: Yine ne anladın, mektup pişirilip yenir mi?

Karagöz: Köftehor, “Ördek ister misin?” dedin ya!...

Hacivat: Aklın yine başka yerlere gitti. Sen şimdi beni iyi dinle! Bir defa tarihsiz mektup olmaz.

Karagöz: Anladım, talihsiz mektup olmaz.

Hacivat: Talih değil, tarih!... Yani mektup kağıdının üst sağ köşesine o günün tarihi yazılır.

Karagöz: Hay hay, yazılır!

Hacivat: Mektubu kime göndereceksin Karagöz’üm?

Karagöz: Yabancıya gitmesin, kendime gönderirim. Hem de çabuk gelir.

Hacivat: Saçmalama, insan kendine mektup göndermez. Diyelim ki babana yazacaksın!

Karagöz: Pataklarım ha! Babam mezarda, postacı mektubu ona nasıl verecek?

Hacivat: Allah Allah... Pekâlâ, mektubu bana yazıyorsun nasıl başlarsın?

Karagöz: “Keçi suratlı Hacı Cavcav, çabuk yanıma gel, canım seni pataklamak istiyor!” diye yazarım.

Hacivat: Efendim olur mu? “Çok sevgili arkadaşım, Hacivat Çelebi Beyefendi!” diye yazılır.

Karagöz: Ben sana öyle yazamam, çok istiyorsan otur kendin yaz!

Hacivat: Pekâlâ, bana yazma! Oğluna yazıyorsun “Çok sevgili oğlum!” diye başlarsın.

Karagöz: Gerisini biliyorum. Mektup bitince zarfa koyar, üstüne de adres yazarım.

Hacivat: Aferin Karagöz’üm, sonra?...

Karagöz: Sonra da oğluma telefon edip, mektubu okurum. (ÇKHS, s.79)

2.3.6.10.8. Alfabe Öğretimi

- Hacivat: Pekâlâ, bizim alfabede kaç tane harf var?

Karagöz: Herkesin kendi alfabesi oluyorsa sizin alfabede kaç harf olduğunu ne bileyim.

Hacivat: Allah Allah!... Yani Türk alfabesinde kaç harf var biliyor musun?

Karagöz: Onu bilmeyecek ne var!

Hacivat: Aferin, söyle bakalım?

Karagöz: Önce sen söyle ki kendin biliyor musun göreyim!

Hacivat: Canım bilmesem ben okuyup yazabilir miyim! Tabi yirmi dokuz harf var Karagöz'üm!

Karagöz: Aferin, ben de öyle söyleyecektim Hacı Cavcav!

Hacivat: Neyse... İlk harfin adı nedir?

Karagöz: Köftehor aklımı karıştırma! Harflerin adı soyadı da mı oluyor?

Hacivat: Seni ders çalıştırırken oğlun nasıl sabrediyor, "İmdat" diye bağırıyor, aferin çocuğa!

Karagöz: Oğlumu harflere karıştırmam!

Hacivat: Efendim ilk harfin adı aaaaa'dır. Neymiş?...

Karagöz: Aaaaaadır!...

Hacivat: Aaaadır değil, aaaaaa!...

Karagöz: Hacı Cavcav, bu harfin adı bizim alfabede çok kısa idi ama senin ağzında lastik gibi uzadı.

Hacivat: Sen kısasını öğren yeter a...

Karagöz: Gördün mü ben de sana öğretiyorum.

Hacivat: Pekâlâ, daha sonra hangi harfler gelir?

Karagöz: Bilmeyecek ne var, öteki harfler gelir.

Hacivat: Efendim, be ce çe de... gelir.

Karagöz: Hay hay, peçete gelir. yemek mi var?...

Hacivat: Hay peçete gözüne girsin! Kaç tane sesli harf olduğunu da bilmiyorsun değil mi?

Karagöz: Harflerin hepsi seslidir Hacı Cavcav!

Hacivat: Kim söyledi?...

Karagöz: Kimse söylemedi ama harfin sesi çıkmazsa onu nasıl okuruz? Sen beni kandırıyorsun!

Hacivat: Sen okuma yazma öğrenirsen, kediler de alfabeyi öğrenirler.
(ÇKHS, s.91)

2.3.6.10.9. Şiir Bilgisi

- Hacivat: Hece mi yazıyorsun.

Karagöz: Aklıma ne zaman gelirse, gece gündüz yazıyorum.

Hacivat: Anlaşılan serbest yazıyorsun!

Karagöz: Âmin, kimse karışmıyor. Ben de serbest yazıyorum.

Hacivat: Efendim bu hece ile serbest dediğim şiir yazmakta kullanılan ölçülerdir. Oğlun anlattı mı bilmiyorum, bir de kafiye var.

Karagöz: Nerde Safiye var?..

Hacivat: Safiye değil, kafiye... Yani şiirde satır sonlarında bulunan ve söylenişleri birbirine benzeyen kelimelere denir. Mesela güneş, eş, güreş... (ÇKHS, s.103)

2.4. Ünver Oral'ın Karagöz Oyunlarındaki Kültürel Unsurlar

2.4.1. Kültür Nedir?

“Bir topluluğun yaşama tarzı.”

“Atalardan gelen maddî-manevî değerler bütünü.”

“İnsanın tabiatı ve kendini idare etme yolu ile bizzat meydana getirdiği eser.”

“Genel olarak inançlar, değer yargıları, örf ve âdetler, zevkler, kısaca insan tarafından yapılmış ve yaratılmış her şey.”

“Milletin ortak manevî hayatı.”(Turhan, 1951: 27-36) Bunlar kültür tanımlarından yalnızca birkaçı. Başka tanım cümleleri de kurulabilir. Kurulacak her cümle, kültürü bir yönüyle anlatmaya hizmet edecektir.

Ziya Gökalp, “hars” terimiyle karşıladığı kültürü şöyle tanımlıyor: “Hars, bir milletin dinî, ahlâkî, hukukî, aklî, estetik, iktisadî ve fennî hayatlarının âhenkli bir toplamıdır.” (Gökalp, 1990: 25) Kültür ve medeniyet arasındaki farkı da şöyle ifade ediyor: “Kültür millî olduğu hâlde, medeniyet uluslararasıdır. Meselâ Avrupalı milletler arasında ortak bir Batı medeniyeti vardır. Bu medeniyetin içinde birbirinden ayrı ve bağımsız bir İngiliz kültürü, bir Fransız kültürü, bir Alman kültürü ilh. vardır.” (Gökalp, 1990: 25-26) Öyleyse medeniyetler kültürlerin birleşmesinden meydana geliyor. Doğu ya da İslâm medeniyet çevresi için de benzer bir niteleme söz konusudur. İçinde Türk kültürünün de bulunduğu zengin bir medeniyet.

Ünver Oral'ın Karagöz metinlerinde yer alan kültürel unsurlar görgü kuralları, gelenek ve görenekler, sanat, din başlıkları altında incelenebilir.

2.4.2. Görgü Kuralları

İnsan sosyal bir varlıktır ve böyle olmak zorundadır da. Tabii bu da beraberinde karşılıklı ilişkileri getirmektedir. İşte bu ilişkilerde takınılması gereken tavırların tamamıdır görgü kuralları.

- Karagöz: Aman Hacı Cavcav, öyleyse biraz yardım et!
- Hacivat: İyi ya işte, ben de seni onun için oturttum. Görgü kuralları hakkında biraz bilgi vereyim.
- Karagöz: Yeni işimde örgü mü yapacağım?
- Hacivat: Ne örgüsü Karagöz'üm?...
- Karagöz: Köftehor, "Örgü kuralları hakkında bilgi vereyim." dedin ya!...
- Hacivat: Canım yine yanlış anladın! Yani köşkte nasıl hareket edeceğini anlatacağım. Mesela böyle yabancı bir yerde bir kapıya gidince hemen girilmez değil mi?
- Karagöz: Hay hay, mendil açılıp kapı dibinde beklenir.
- Hacivat: Olur mu efendim! Önce kapıya vuracaksın!...
- Karagöz: Vurması kolay da, kapı kırılırsa?
- Hacivat: Karagöz'üm tekmeleyecek değilsin! Ellerin yok mu?
- Karagöz: İşe başlayınca alırım diye ellerimi evde bıraktım.
- Hacivat: Şakayı bırak!... Bir elinle kapıyı çalarsın...
- Karagöz: "Karagöz kapımı çaldı" diye arkadaşın polis çağırırsa ne olacak?
- Hacivat: Allah iyiliğini versin! Yani kapının kenarına parmağınla "Tık, tık..." diye vurursun...
- Karagöz: Hay hay, onu yaparım.
- Hacivat: Aferin! Sonra içeriden "Gel!..." diye bir ses duyunca ne yapacaksın?
- Karagöz: Ben de içeriye "Sen gel!" diye bağırırım.
- Hacivat: Öyle şey olur mu? Kapıyı yavaşça açıp içeriye girersin... Sonra ne yapacaksın?
- Karagöz: İçeride işime yarayacak ne varsa, çuvalayıp bizim eve götüreceğim.
- Hacivat: Olmaz Karagöz'üm!
- Karagöz: Yarısını da sana ayırırım Hacı Cavcav!

Hacivat: Allah Allah, ben seni hırsızlığa mı gönderiyorum. Adam odada oturmuş, seni bekliyor.

Karagöz: Ne olacak şimdi?...

Hacivat: Kapıyı örter ve güzel bir selam verirsin!

Karagöz: Selamımı almazsa pataklarım. (ÇKHS, s.98)

Karagöz metinlerinde görgü kurallarına pek çok yerde değinilmektedir.

2.4.2.1. El Öpme Adabı

El öpme adabı ülkemizde çok yaygındır. Küçükler büyüklerinin ellerini öperler. Bunun birçok sebebi olabilir. Makama hürmetten dolayı olabilir, yaşa hürmetten dolayı olabilir, bayramlaşmadan dolayı olabilir, birinden özür dilemek için olabilir vs. Oral'ın eserlerinde konuyla ilgili farklı örnekler görülmektedir.

- Bütün çocuklar üzüntü içinde yerlerinde donup kalmışlardı. Kale yerine topu Karagöz'ün kafasına vuracak ne vardı? Karagöz'ün ise elleri yanına düşmüştü, biraz da alnı şişmişti. Önce Tombiş Nuri kendine geldi, koşup Karagöz'ün yanına geldi. Af dilemek için diller döktü, Karagöz'ün ellerini birkaç defa öptü. (KH, s.84)
- Hacivat: Pekâlâ, mademki istiyorsun, hazır konu açılmışken sana birkaç önemli şey öğreteyim.
Karagöz: Sağ olasın Hacı Cavcav!
Hacivat: Karagöz'üm önce öp elimi bakayım!
Karagöz: Harçlık mı vereceksin, bahşiş mi?
Hacivat: Efendim ikisi de değil! Bilgi çok değerlidir. Şimdi ben senin öğretmenim sayılırım. Onun için öp elimi!
Karagöz: Şey öğretmenim, elini bayram gelince öpsem olmaz mı?
Hacivat: Olmaz, öp elimi! (KvT, s.41)
- Karagöz: Hacı Cavcav, anlattıkların hoşuma gitmeye başladı.
Hacivat: Aferin!... Öyleyse öp elimi!
Karagöz: Az önce öptüm ya?..
Hacivat: Canım verdiğim bilgiler için elimi öpmüştün, şimdi de vereceğim bilgiler için öpeceksin... (KvT, s.43)
- Hacivat: Karagöz'üm hoş geldin!...

Karagöz: Hoş bulduk Hacı Cavcav, hoş bulduk!... Ver elini öpeyim!

Hacivat: Efendim bu ne el öpmesi?...

Karagöz: Pataklarım ha, öğrenemedin mi? Bayramlaşma el öpmesi tabii...
(ÇKHS, s.133)

2.4.2.2. Misafir Ağırılama Adabı

Misafirperverliğiyle tanınan Anadolu’da, yöre yöre ciddi farklılıklar gösterse de misafir ağırılama adabı çok önemlidir. İnsanlarda bu ağırılmaya göre “Tekrar gelmemiz isteniyor” veya “istenmiyor” fikri oluşur. Ev sahibinin misafirine göstereceği hürmet çok önemlidir. Her ne kadar değişen devirle birlikte misafirlikler azalmaya başlamışsa da yine de ülkemizde komşuluk kültürü ehemmiyetini korumakta olduğundan misafir olarak gidip gelmeler devam etmektedir.

Osmanlı devrinde yaşanan misafir ağırılmalar dillere destandır. Gelen misafirler en iyi şekilde ağırlandıktan sonra birde yemeğe gelen misafirleri mahcup olmasın diye ev sahipleri hediyeler verip, sayelerinde evlerinin şenlendiğini ve bereketlendiğini ifade ederlermiş.

Misafiri ağırılarken dikkatli olmak gerekir. Çünkü az önce de söylediğimiz gibi yöreden yöreye farklılıklar bulunabilmektedir. Birkaç örnek verecek olursak, gelen misafirlerin ayakkabılarını çevirerek düzeltmek kimi yörelerde nezaket göstergesiymişken kimi yörelerde “Bir daha gelme!” anlamı taşıyabilmektedir. Yine birçok yöremizde çay tazelenirken “Doldurayım mı?” diye sormak adetken mesela Erzurum’da “Yeter oturduğun, artık kalk git.” anlamına gelmektedir. Bu sebepten dolayıdır ki Erzurum’da bardak yan yatırılıncaya kadar, hiç sormadan çay tazelenir. İlginç ama bunların her biri Anadolu’nun misafir ağırılama adaplarından.

Ünver Oral’ da birkaç oyununda bu konuyla ilgili örnekler sunmuştur okuyucusuna.

- Şoför Ahmet Bey, ev sahibi olarak Hacivat’a, o da arkadaşı Karagöz’e yol veriyordu. Ama asıl ev sahibi Âşık Ali ile İşbilir Hacer Hanım kapıda güler yüzle onları bekliyorlardı. Çünkü önce bahçeden geçiliyordu. (KH, s.58)
- Ev sahipleri hemen yeni davetlerini belirttiler:
Hanımı da çocukları da getirin!
Her zaman bekleriz! Teklif beklemeyin! (KH, s.60)

- Aman Hacivat Çelebi, Karagöz Efendi! Bir isteğiniz olursa çekinmeden söyleyin! (KH, s.61)
- Yardım etmesi için eşine gelmesini işaret etti. Birlikte çıktılar. (...) (KH, s.68)

Ev sahibinin misafirine karşı nazik olması icap eder. Bu sebepten örnekte eşine gelmesini işaret ediyor. Ve tabii eşi de çıkıyor.

2.4.2.3. Misafirlik Adabı

Misafir ağırlamada dikkat edilmesi gereken hususlar olduğu gibi misafir olan kişinin belli kurallara uyması da söz konusudur. Karagöz'ün kaba saba bir adam olması ve gittiği yerlerde bu adaba çok dikkat edememesinden dolayı konuyla ilgili örnekler Hacivat'ın Karagöz'e uyarılarından seçilmiştir. Bir başka deyişle Karagöz'ün adaba uygun olmayan davranışlarından yola çıkılarak uygun adabın bulunabilmesine yönelik örneklere yer verilmiştir.

- Hazırlık yapılırken Karagöz neredeyse dayanamayıp kendini tencerelerin üzerine atacaktı. Karnının hiç bu kadar acıktığını hatırlamıyordu. Hacivat'a yanaşıp mırıldandı:
Hacı Cavcav, önce ben yesem olmaz mı?
Duymasınlar çok ayıp öyle şey olur mu?
Ben ikişer tabak yerim!
Sus Allah iyiliğini versin!...
(...)
Hacivat, yemek sırasında dirseği veya ayağı ile dürterek Karagöz'ü sofrada adabına uyması için sık sık uyarıyordu.
(...)
Hacivat yine dirseğini kullanarak arkadaşını susturdu ama o, yanaşarak fısıldadı:
Şey, keşke hanımı da getirseydik...
Hacivat, sofradakilere gülümsedi:
Efendim, arkadaşımın fısıldamasını yanlış anlamayın! “Çok güzel köy, havası tertemiz... Keşke hanımı da getirseydim.” diyor. (KH, s.58-60)

Yukarıdaki örnekte Hacivat arkadaşının yaptığı hataları gidermek için onu da rencide etmeyecek şekilde dirseği veya ayağıyla dürtüyor. Bir diğer husus ise burada

misafir olan kişilerin aralarında fısıltıyla konuşması uygun bir davranış değildir. Ev sahibi bu davranışı yanlış anlayabilir. Hacivat bunu bildiği için arkadaşının yaptığı hatayı da telafi etmeye çalışmaktadır.

- (Karagöz) Bir ara yine Hacivat'a fısıldadı:
Hacı Cavcav, gördün ya, o meyvelerden, yemeklerden, tatlılardan...
Hacivat başını eğip merakla dinledi:
Eeee, ne olmuş?
Ne olmuşu var mı? Hepsinden poşetlere koyup hanıma götüreceğim. Sen de götür!
Sus, Allah müstahakkını versin! Yemek istenir mi, yemek götürülür mü?
İşbilir Hacer hanımın dikkatini çekmişti:
Aman Hacivat Çelebi, Karagöz Efendi! Bir isteğiniz olursa çekinmeden söyleyin!
Karagöz bu fırsatı değerlendirip ağzını açarak tam konuşacaktı ki, Hacivat fark edip hemen bir çimdik attı. Sonra da şakaya getirip açıklama yaptı:
Efendim, arkadaşım “Ev sahipleri bizi çok iyi ağırlıyor, mahcup oluyorum!” dedi.
Karagöz de, isteyerek olmasa bile başını sallayıp arkadaşını tasdik etti. (KH, s.61)

Bu örnekte yukarıda söylediklerimize ilaveten, misafir olarak gittiğimiz yerdeki ikramlardan ayrıca istemenin de görgü kurallarına uygun olmadığını gösteriyor bize Ünver Oral.

- Tabii gelenler, iki arkadaşına az da olsa hediyelerini bırakıyorlardı.
Karagöz ise artan sevincinin yanında büyük merak içinde kalıyordu. Acaba, hediyelerin içinde neler vardı? Sonunda dayanamadı:
Hacı Cavcav, hediyelerin içinde para da var mı?
Allah iyiliğini versin, para olur mu? Yağ, peynir, bulgur, meyve... falan vardır.
Söylesek para da koymazlar mı?
Hacivat cevap vermedi, yine ters ters baktı. (KH, s.64)

Yine görülüyor ki ev sahiplerinin sunduğu hediyelere, onların yanında bakılması uygun olmayacağı gibi verilen hediyeleri beğenmemek veya daha farklı şeyler beklemekte misafir olma adabına uygun olmayan davranışlardır.

2.4.2.4. Yemek Yeme Adabı

Karagöz karakter olarak yemek yemeyi çok seven, karnı her daim aç olabilen ve bulduğu yiyecek ne olursa olsun afiyetle yiyebilen biridir. Bu sebeple Karagöz oyunlarında yemek konusu hatırı sayılır bir yer tutmaktadır. Ünver Oral'ın oyunlarının neredeyse tamamında Karagöz, Hacivat'a yemek ısmarlatır. Akli her zaman yemeklerde olan Karagöz bu arada Türk mutfağından fazlaca yemeği zikreder. Bunun yanında oyunların bazılarında yemek yeme adabı üzerinde de durulur. Yemek yeme adabı ile ilgili örneklere aşağıda yer verilmiştir.

- Hacivat: Ohhh, iki nefes al!

Karagöz: Kaç nefes aldım bilmiyorum ama keşke oturmaz olaydım.

Hacivat: Allah Allah yine ne oldu?

Karagöz: Ne olacak yanımda oturan adam bir şeftali çıkarıp yemeye başladı.

Hacivat: Canım sana ne... Kafanı çevirseydin...

Karagöz: Elma gibi kızarmış şeftali... Kafamı çevirmek değil neredeyse arkamı döndüm ama... Adam bir şapırdıyor bir şapırdıyor ki ben de yutkunmaya başladım.

Hacivat: Efendim niye adamın şapırtısını dinliyorsun?

Karagöz: Köftehor pataklarım ha! Kim dinliyor!... Ellerimle kulaklarımı bile kapattım ama gözlerimin önüne şeftali geliyor. Neyse gözlerimi de kapattım.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm sen dinlenmene bak...

Karagöz: Bu sefer adam beni dürttü. Kulaklarımı gözlerimi açıp adama döndüm.

Hacivat: Her hâlde bir şeftali de sana verecek.

Karagöz: Ben de öyle zannettim ama... Bir baktım çenesinden sular akıyor, yalanıyor. "Aman maşallah bu sene de şeftaliler ne kadar sulu, ne kadar tatlı değil mi?" dedi.

Hacivat: Karagöz'üm galiba ben de yutkundum. Sonra?

Karagöz: Sonra ben yalanırken ikinci şeftaliyi de yedi.

(...)

Karagöz: Sağ olası Hacı Cavcav, yutkunmaktan boğazım kuruda. Aman çabuk getir. Onun için eskiden yiyecekleri açıkta taşımaz, herkesin yanında yiyip içmezlermiş... (Gider) (KHS, s.28)

Yukarıdaki örnekte dışarıda, başkalarının yanında bir şeyler yiyip içmenin uygun bir davranış olmadığı ifade edilmiş. Gerçekten de dışarıda yiyip içmek Anadolu kültürlerinde öteden beri ayıp sayılmış ve yiyip içenler de ayıplanmışlardır. Hatta bazı yörelerde anneler çocukları dışarıda bir şey yemek istediklerinde “Arkadaşlarının canı çeker, nefsin seni boğar.” diye uyarılar da bulunmaktadır.

Oral, burada Karagöz’ü değerlendirerek bu ayıbı çocuklara anlatmakta ve yine son kısımda Karagöz’ün ağzından ne yapmaları gerektiği mesajını “Onun için eskiden yiyecekleri açıkta taşımaz, herkesin yanında yiyip içmezlermiş...” cümlesiyle vermektedir.

Bir de yemekten önce ve sonra el temizliği yapmak da yemek yeme adabına girer.

- Bir süre sonra, tencereler boşalmış, hoşaflar ve tatlılar bitmişti. *Tam ellerini yıkayıp oturmuşlardı* ki, odanın kapısında Mehmet göründü: (...) (KH, s.69)
- İşbilir Hacer Hanım da bu arada üstü bir güzel köpüklü ayranları da getirmişti. Tabi Karagöz, köpüğü sakalına ve bıyığına bulaştırarak görünüşü ile hepsini neşelendirdi. (...) (KH, s.61)

Yemek yerken mutlaka dikkatli olmak gerekir. Yenilen yemek üste başa bulaştırılmamalıdır. Aksi takdirde gülünç durumlara düşülebilir.

2.4.2.5. Selamlaşma Adabı

Ünver Oral, Karagöz oyunlarında selamlaşmayı genellikle Hacivat’a yaptırmaktadır. Çünkü her şeyi yanlış anlayan Karagöz daha oyunların başında söylenenleri karıştırır ve bir türlü doğru cevap veremez. Ancak bazı oyunlarda Karagöz de selamlaşma adabının öğretilmesine katkıda bulunur.

- Hacivat: (...) Yine bir sesleneyim bakalım... Öh ö öh ö öh ö ö...
Karagöz: (Gelir) Aman Hacı Cavcav, hoş geldin!
Hacivat: Hoş bulduk ama birden şaşırıdım.
(...)

Hacivat: Hah hah hah... Parçalamak olur mu, “Beni karşılamaya mı geldin?” dedim.

Karagöz: İyi ya ben de seni karşılamaya geldim. (KHS, s.51)

- Şimdi iki arkadaşın çevresini saran öğrenciler, bir ağızdan haykırmaya başladılar:

Hoş geldiniz, hoş geldiniz!...

İki arkadaş gülümseyerek onlara el salladılar, uzanan ellerini sıkıp tokalaştılar. (...) (KH, s.63)

- Karagöz kendisine iş bulan arkadaşını tersleyemezdi. Zoraki de olsa gülümsedi:

Merhaba Hacı Cavcav, hoş geldin!

Hoş bulduk efendim! (...) (KH, s.73)

- Hacivat da zaten gürültü üzerine hemen oraya gelmiş ve Karagöz’ü görerek kolundan tutmuştu:

Hoş geldin Karagöz’üm

Hoş bulduk Hacı Cavcav! (KH, s.115)

- Hacivat: (Gelir.) Merhaba iki gözüm, nasılsın Karagöz’üm?

Karagöz: (Vurur.) Al bu tokadı, evde kalmadı üzüm! (KvT, s.5)

- Efendim yediden yetmiş yediye hepiniz, gösterimize hoş geldiniz! (...) (KvT, s.67)

- Hacivat: Merhaba Karagöz’üm, nasılsın iki gözüm?

Karagöz: Merhaba Hacı Cavcav! Ben biraz iyiyim, sen nasılsın leblebi üzüm?

Hacivat: Teşekkür ederim efendim ben de iyiyim!

Karagöz: İyi ki geldin!... (KvT, s.58)

HOŞ GELDİNİZ

Karagöz’le Hacivat’tır ismimiz,

İnsanları güldürmektir işimiz;

Perde de şakadan kavga etsek de,

Birbirimizi hem de çok severiz!

Herkese sağlık, mutluluk dileriz,
 NeŒe ve bilgi dolsun günleriniz!
 Yüzü temiz, gnl temiz çocuklar,
 Güzel kitabımıza hoŒ geldiniz! (KHS, s.1)

2.4.2.6. VedalaŒma Adabı

İnsanlar bir araya gelirken selamlaŒtıđı gibi ayrılırken de vedalaŒırlar. Bunun çok farklı ifadeleri vardır. AŒađıda Karagöz metinlerinden birkaç örnek yer almaktadır.

- Turist: (El sallayarak) Gutbay Karagöz!... (...)
 Karagöz: (KarŒılık vererek) Gle gle!... (...) (KPB, s.45)
- Turist: (Saatine bakarak) Oooo geç kalıyor ben! Gudbay!...
 TokalaŒır
 Hacivat: Gle gle madam!...
 Karagöz: Gle gle madam!... Bu kukla çocuğuna teŒekkr ederim! (KPB, s.66)
- T.Bekir: (Glp Hacivat'la da tokalaŒıp onları selamlayarak) Hepinize, bu park gibi güzel günler dilerim! HoŒa kalınız!...
 Hacivat: Gle gle efendim!... TeŒekkr ederiz!...
 Karagöz: Gle gle efendim!... (KPB, s.71)

2.4.2.7. KonuŒma Adabı

Karagöz oyunlarındaki bir diğer görgü kuralı da konuŒma adabıdır. Hacivat konuŒurken kibar olmasına karŒın Karagöz kaba saba bir karakterdir. Bu sebeple hem sözlü olarak hem de beden dili olarak adaba uygun olmayacak Œekilde konuŒup davranabilmektedir. Her ne kadar Hacivat ona sürekli ikazlarda bulunsa da o yine kendisi gibi davranmaya devam etmektedir. Bu arada okuyucuya da doğru olan üslup öğretilmektedir.

- Hacivat: Fakat Karagöz'm iŒ aramanın da bir yolu var.
 Karagöz: İyi ya ben de hep yollarda gidiyorum.
 Hacivat: Öyle değil... Mesela bana anlat bakayım, nasıl iŒ arıyorsun?
 Karagöz: Dkknların nn dolaŒıyorum, ilerine bakıyorum. Vitrinlerine bakıyorum. HoŒuma giderse içeri giriyorum.
 Hacivat: Allah Allah... Vitrinlerde nasıl iŒ seçiyorsun?

Karagöz: Bakıyorum ki vitrinde güzel yemekler var, efendim tatlılar falan var... Hemen içeri giriyorum.

Hacivat: Neyse içeri girdin, sonra?...

Karagöz: “Bu dükkanın sahibi kim?” diye sesleniyorum.

Hacivat: Yani soruyorsun?..

Karagöz: Hayır soyunmuyorum, dükkân sahibini arıyorum.

Hacivat: Canım dükkân sahibi öyle ortadan bağırarak mı sorulur. Çalışanlardan birisine “Efendim buranın sahibi kim?” veya “Buranın söz sahibi kim?” diye kibarca sorulur. Neyse...

Karagöz: Sonunda birisi “Benim, ne olacak?...” diyor.

Hacivat: Eee sen ne söylüyorsun Karagöz’üm?

Karagöz: “Bana her hafta para verin!” diyorum.

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Öyle mi söylenir?

Karagöz: Köftehor beni işe alsalar her hafta para vermeyecekler mi?

Hacivat: Verecekler ama iş isterken öyle mi söylenir! Pekâlâ, iş istemeye giderken üstünü başını güzelce, efendim sonra temiz olarak giyiniyor musun?

(...)

Hacivat: Efendim adamlar haklı, öyle iş istenir mi?

Karagöz: Pataklarım ha, öğretseydin?

Hacivat: Neyse efendim, şimdi biraz öğreteyim.

(...)

Hacivat: (...) İş arayacağın yerde dükkân veya iş sahibi buldun diyelim.

Hafif eğilerek “Efendim iyi akşamlar!” dersin!

(...)

Hacivat: Aferin!... O bay veya bayan da sana yanı şekilde cevap verir.

“Buyurun, ne istiyorsunuz?” der. Ne diyeceksin?...

Karagöz: “Önce siz buyurun efendim!” derim.

Hacivat: Canım olur mu, adam cevap bekliyor. “Efendim, çok ihtiyacım var, bir iş arıyorum!” diyeceksin.

Karagöz: “Hacivat bana böyle iş aratıyor!” derim.

Hacivat: Neyse efendim... Tabi sana ne iş bildiğini sorarlar.

Karagöz: Sormasalar olmaz mı?

Hacivat: Canım olur mu?... O zaman ne söyleyeceksin bakayım?

Karagöz: “Her işi biliyorum.” Diyeceğim.

Hacivat: Karagöz’üm yalan söylemek en kötü şeydir. “Efendim, okumam-yazmam yok, mesleğim de yok ama bazı işler yapabilirim.” dersin! (KHS, s.46)

Yukarıdaki uzun örnekte Ünver Oral iş istenirken nasıl bir üslup, konuşma tarzı ve davranış sergilenmesi gerektiğini tüm teferruatıyla okuyucusuna sunmuştur. Yine bu örnekten yola çıkarak, başkasından bir şeyler isteneceği zaman nasıl konuşulması gerektiği hakkında bir fikir edinilebilir.

2.4.2.8. Özür Dileme Adabı

İnsan hata yapabilen bir varlıktır. Günlük hayatımız içinde belki de defalarca hata yapıyoruz ve birçok insanın belki de kalbini kırabiliyoruz. Esasen en güzeli hata yapmamaya çalışmak olsa da başaramadığımız durumlarda özür dilemeyi bilmeliyiz. Aksi takdirde hatamızın üzerine bir hata daha koymuş oluruz.

Özür dileme konusunda özür dileyende de özür dilenen kişide de bazı özellikler olması icap eder. Özür dileyen kişi bir mahviyet içinde olmalıdır. Aksi durumda “Özür diledim, affetmek zorundasın.” gibi bir durum ortaya çıkar. Özür dilenen kişi de karşısındakinin hatasını kabullenip karşısında af dilemesini suiistimal etmemeli ve kendisine dil döken kişiyi kibarca affetmelidir. Oral’ın Karagöz metinlerinde konu ile ilgili vurgular dikkat çeker.

- Karagöz merdivenleri indi düşünceli düşünceli, kapıyı açtı alışkanlıkla bir eli... Sonra dışarı çıkıp kapıyı çekti. Fakat aynı anda kafası şiddetle kapıya çarptı. Ne olduğunu anlayamadan öylece kaldı. Renkli ve sevimli şapkası da bir yana savruldu. Karagöz yavaşça dönüp sokağa baktı, ne olduğunu anlayacaktı. Sokakta derin bir sessizlik, Tombiş Nuri’de bir gariplik... Çünkü topa en son o vurmuştu. Sert şut ise Karagöz’ün kafasını bulmuştu. Bütün çocuklar üzüntü içinde yerlerinde donup kalmışlardı. Kale yerine topu Karagöz’ün kafasına vuracak ne vardı? Karagöz’ün ise elleri yanına düşmüştü, biraz da alnı şişmişti. Önce Tombiş Nuri kendine geldi, koşup Karagöz’ün yanına geldi. Af dilemek için diller döktü, Karagöz’ün ellerini birkaç defa öptü. Sonra ağlamaklı bir şekilde söylendi. “Karagöz amca bir

kaza oldu!” dedi. Karagöz ise zoraki güldü. Tombiş Nuri’nin kulağına eğildi. Başını salladı ve fısıldadı: Alnımın geçer amma şişi, fena olur kapının çatladı ise dışı!” (KH, s. 84)

Görüldüğü gibi Tombiş Nuri hatasından dolayı gayet üzgündür. Karagöz’den bu üzüntüsünü hissettirecek şekilde özür dilemektedir. Buna mukabil Karagöz de karşısında mahcup duran Tombiş Nuri’yi gayet latif bir şekilde affeder.

- (...) (Hacivat) yemeğini yedi ev arkadaşının evi önünde durdu. Karagöz çoğu zaman olduğu gibi penceredeydi. El salladı ama olmadı. Uyukluyor olmalı idi. “Karagöz, Karagöz...” diye seslendi, yine olmadı. Merakla söylendi: Allah Allah? Her zaman el sallayınca veya seslenince bakardı. Acaba ne oldu? Yerden ufak bir taş alıp pencereye fırlattı. Aynı anda acı bir “Aaahhh...” sesi duyuldu. Ama bu Karagöz’ün değil, hanımının sesi idi. Taşı Hacivat’ın attığını anlayınca bir eli ile başını tutarak ona şakadan el salladı, seslendi: Hacivat Çelebi, iyi ki büyük taş atmadın! Hacivat çok utanmıştı: Kusura bakma, ben Karagöz’ü uyandırmak istemiştim. Yüzün görünmüyor da onu sandım. İyi ki başıma geldi. Cama gelse idi, yenileyecek paramız yoktu... Ah efendim, ne kelime... Camınızı ben taktırım. (KH, s.93)
- Karagöz anlamıştı, utanarak başını salladı. Ama rahat edememişti. Söylemeye karar verdi: Hacı Cavcav, ben o büyük balığı senin kovandan aldım! Biliyorum Karagöz’üm, zaten kayığı teslim ettikten sonra kovadaki balıkların yarısını sana vereceğim. Çok sağ olasin Hacı Cavcav!... Kusura bakma!... Ben de göstermeden o balığı senin kovana geri verip, iş aramaya gidecektim. Akşam kapıda kalmaktan kurtuldum. (KH, s.121)
- Hacivat: “Ya Rabb’im bana sabır ver! Soslu eti de nereden uydurdun?” Sohbet yapalım diyorum.

- Karagöz oduncuya, Hacivat da evine yollandı. Arkadaşına yardımcı olduğu için rahatlamıştı. Zaten oduncudaki bu küçük iş olmasa da arkadaşına tavuk alıp verecekti.
- Hacivat: Efendim sana güzel bir iş buldum da başkası işe girmeden sana haber getirdim. (KHS, s.21)
- Hacivat: Vah vah vah... Başından büyük bir şeftali macerası geçmiş. Öyleyse yatıp dinlensene, yine nereye gidiyorsun canım?
Karagöz: Şey, şeftali almaya gidiyorum Hacı Cavcav...
Hacivat: Sen git dinlen, ben alıp gelirim Karagöz'üm. (Gider) (KHS, s.30)
- Hacivat: (...) Ben gidiyorum ama unutma çocuklar kötü arkadaş seçerse sigaraya da alışabilir. (KHS, s.75)

Bu örnek bize arkadaş seçiminde ne kadar dikkat etmemiz gerektiğini hatırlatmaktadır.

- Karagöz anlamıştı, utanarak başını salladı. Ama rahat edememişti. Söylemeye karar verdi:
Hacı Cavcav, ben o büyük balığı senin kovandan aldım!
Biliyorum Karagöz'üm, zaten kayığı teslim ettikten sonra kovadaki balıkların yarısını sana vereceğim. (KH, s.121)
- (Hacivat) Aman, iyi ki aklıma geldi... Şu benim evin ilerisindeki Hüseyin Kaptan'ı bilirsin... Büyükçe bir bahçesi var. Ön taraf çiçek bölümü, arkada meyve ağaçları var.
Hacı Cavcav, uzatma da ne olacak, onu söyle?
Efendim, yani gerektikçe evin alışverişini yapacak ve bahçeye bakacak birisini arıyormuş... Seni söyledim de "Yarın gelip işe başlasın!" dedi.
Sağ olası Hacı Cavcav, ver elini öpeyim!
Aman canım beni utandırma! Biz kaç yüzyıldır arkadaşız... Sana iş bulmayacağım da kime bulacağım.
Karagöz elbette bu habere çok sevindi. Ama birden yüzü yine asıldı:
Şey akşam eve ellerim boş gidersem, hanım içeri almayacak Hacı Cavcav!
Yemeği yiyelim de, biraz borç ver. Yemeklikler alayım da gece sokakta kalmayayım.

Üzülme Karagöz'üm, sizi akşam yemeğine davet ederim olur biter. Hem de yeni işini nasıl yapacağını konuşuruz. (KH, s.134)

- Arkadaşımın da eli yüzü temiz olmalı, sohbeti tatlı... (KvT, s.3)
- Kavgamız hep şakadandır,
Aslında kardeş gibiyiz. (KvT, s.28)
- Işıl ışıl gözlü, pırıl pırıl yüzlü sevgili çocuklar! Kendiniz gibi temiz, akıllı ve çalışkan arkadaşlarınızın olduğunu biliyorum. (KvT, s.29)
- Hacivat: Neyse efendim!... biliyorsunuz arkadaşsız yaşanmaz ama iyi arkadaş da kolay bulunmaz. (...) (KvT, s.29)
- Hacivat: Evet efendim, büyüklerimiz demişler ki:

İyi arkadaş bulursan alırsın mertebe,

Kötü arkadaşla kalırsan dönersin merkebe!

Yani, iyi arkadaş insanı iyi yola, kötü arkadaş ise kötü yola götürür. Biliyorum, hepinizin iyi arkadaşları, güzel arkadaşları var. Biliyorsunuz benim de bir arkadaşım var. Hele bir gelip benimle konuşsa, aman efendim sizi nasıl güldürür, nasıl güldürür. (KvT, s.68)

2.4.2.10. Diğer Görgü Kuralları

Yukarıda örneklenen görgü kurallarının dışında başka görgü kurallarının da var olduğu muhakkaktır. Bunlardan bazıları da aşağıya çıkarılmıştır.

- İkrâm yapma ve yapılan ikramı alırken ortaya konulacak davranış:
Bu arada Karagöz'ün gözü yanında oturan küçük kızın eline takıldı. İçi patlamış mısır dolu, dört köşe bir külah tutuyor ve atıştırıp duruyordu. Üstelik şapırdıyordu da... Hacivat'ı dürttü:
Şu yanımdaki kızın elindeki külahı alıp bana versene!
Hacivat eğilip baktı, doğruldu:
Aman Karagöz'üm çok ayıp! Başkasının elindeki mısır alınır mı?
Bana niye vermediler?...
Efendim onları satıyorlar.
Köftehor, öyleyse sen niye almadın?
Allah Allah, çocuk gibisin! Satanı buradan geçerken görünce bana haber ver alalım.

Karagöz ise kendini tutamıyor ve yutkunarak yanındaki küçük kızın mısır külahına bakınıyordu. Bunu kızın annesi de fark etmişti. Eğilip kızın kulağına bir şeyler söyledi. Küçük kız da başını salladı ve külahı Karagöz'e uzattı:

Buyrun biraz alın!...

Karagöz, "biraz"ı duymamıştı bile... Başını salladı:

Sağ olasin!...

Külahı kızın elinden kapıp hemen mısırları ağzına atıyordu ki, küçük kız birden bağırmaya ve ağlamaya başladı. Herkes ona bakıyordu. Ayağa kalkıp bakanlar bile vardı. Neyse ki Hacivat hemen durumu anladı da külahı alıp kızı geri verdi:

Efendim kusura bakmayın, arkadaşım yanlış anlamış... Teşekkür ederiz!

Kız sustu ve annesi ile yer değiştirdi. Hacivat ise çok utanmıştı. Karagöz'ün kulağına eğildi:

Allah müstahakkını versin! Utanmıyor musun küçücük kızın elinden mısır külahını almaya!...

Köftehor, külahı o uzattı. "Buyur al!..." dedi.

Demiştir ama üzerinden birkaç tane al demektir. Kim bilir ne biçim bakıp durdun! (KH, s.77)

Bu örnekte birkaç görgü kuralı art arda göze çarpmaktadır. Birincisi kızın şapırdatarak mısır yemesi doğru bir davranış değil. İkinci olarak Karagöz'ün kızın elindeki mısıra öyle yutkunarak bakması da uygun değil. Arkasından kızın mısırdan kibarca ikram etmesi güzel bir görgü kuralı. Yine arkasından Karagöz'ün yaptığı hataya karşılık Hacivat'ın söyledikleri ise bir başka güzel görgü kuralıdır. Zira ikram bir miktar alınması için yapılır.

Sinemada film izlerken kişilerin kendi aralarında konuşmaları da görgü kurallarına uygun bir davranış değildir. Şimdi de bununla ilgili bir örnek aktaralım:

- Karagöz ise hâlâ bir şey anlamamıştı. Hacivat'a döndü:

Hacı Cavcav, o beyaz perdeden pencere mi açıldı. O kocaman uçaklar oraya nasıl sığıyor?

Sonra anlatırım Karagöz'üm. Sinemada konuşulmaz, seyirciler rahatsız olur. (KH, s.79)

2.4.3. Gelenek ve Görenekler

Her milletin yaşam tarzı farklıdır. Bundan dolayıdır ki insan başka ülkelere gittiği zaman kendisine garip gelebilen bazı gelenekler görür. Geleneklerin yaşatılmasıyla kültürde devamlılık sağlanabilir. Ancak bu gelenekler devrin ihtiyaçlarına göre güncellenmelidir. Bunun yanında kötü gelenekler varsa bunlar da ayıklanmalıdır.

Millet olarak geleneklerimize bağlı olduğumuz rahatlıkla söylenebilir. Ünver Oral'ın Karagöz oyunlarında yer verilen gelenek ve göreneklerimizden bazı başlıklar aşağıda ele alınmıştır.

2.4.3.1. Misafirperverlik

Anadolu insanını anlatan yabancıların en çok bahsettiği özelliklerden biri misafirperverliktir. Toplum olarak insanları misafir etmek ve onlara tüm imkânlarımızı seferber etmek bize öteden beri zevkli gelmiştir. Gerçekten de evindeki son tavuğunu misafiri için kesen, birkaç hafta idare edeceği kavurmasını misafirine bir akşamda ikram eden insanlara bu toprakların neredeyse her yerinde rastlanmaktadır.

Bu misafirperverlik ile ilgili geçmişte yaşanmış bir hikâyecikte, evlerine gelen misafire yemek ikram edecek olan eşler, evlerinde sadece bir kişiyi doyurabilecek kadar çorbalık malzeme olduğunu görünce ne yapacaklarını şaşırırlar. Önce telaşlanırlar. Daha sonra evin beyi eşine çocukları erkenden uyutmasını söyler. Ardından sofrada ortaya bir tas koyarlar. Odadaki ışığı da iyice kısarlar ve kendileri de yiyormuş gibi kaşığı götürüp getirirler. Misafirlerini ağırlamakta kusur göstermemek için ailece o geceyi aç geçirirler ve bunu da misafirlerine sezdirmezler.

Bu güzel hasletin devamı için Karagöz oyunları vesile yapılabilir. Oral'ın eserlerinde bunun örneklerini görmek mümkündür. Kimi zaman Hacivat Karagöz'e ikramda bulunurken kimi zaman da evlerinde pek bir şey bulunmayan Karagöz misafirine ikramda bulunabilmektedir. Bazen de başka başka kişiler bu ikiliyi misafir edip onları en iyi şekilde ağırlamak için âdeta çırpınmaktadırlar.

- O sırada Karagöz'ün hanımı da gelmişti. Elindeki tepside ayran konulmuş üç tane bardak vardı:
Hacivat Çelebi, bahçeye geçtiğini gördüm de sana da ayran getirdim. Serinlersin!... Buyur!... (KH, s.45)
- Hacivat: Meraklandım, ne demek tavuk parası kazanmak?

Karagöz: Şey işte... Bu akşam hanımın annesi ile babası bize yemeğe gelecekler de...

Hacivat: Gelsinler, ne var bunda?

Karagöz: Pataklarım ha! Köftehor, bizim mutfakta fareler bile açlıktan fenalık geçiriyor. “Gelsinler!” olur mu? Beni mi yiyecekler? Ben de tek kuruş yok...

Hacivat: Anladım Karagöz’üm, sonra?...

Karagöz: Hanım beni oklava ile evden kovdu. “Bir tavukla iki ekmek almadan eve giremezsin.” dedi.

Hacivat: Vah vah vah!...

Karagöz: Dinleyeceksen doğru dinle, vakvaklayıp durma!

Hacivat: Dinliyorum!...

Karagöz: Tavuk suyuna çorba, yarı suyuna da pilav yapacaktım... Eti de ara yemek olacaktım ama...

Hacivat: Aferin hanımına Karagöz’üm! Bak bir tavukla misafir ağırlayacaksın! Kasaptan et istemez, bakkaldan yağ istemez.

Karagöz: İstemez de Hacı Cavcav, ben “Karnım tok!” deyip kenarda oturacaktım. Herhâlde tavuk kokusundan bayılırım. (KH, s.48)

Şimdi bu örneğin yukarıdaki hikâyecikten pek de bir farkının olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

2.4.3.2. Komşuluk

Komşuluk kültürü Anadolu’da çok aktif bir şekilde kendini göstermektedir. Bunda iki güçlü sebebin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan bir tanesi millî kültürdür diğeri ise İslâm dinîdir. Özellikle İslâm ile birlikte komşuluk kültürünün kökleşip etkin hâle geldiğini söyleyebiliriz. Zira İslâm “Komşusu açken tok yatan bizden değildir.” beyanıyla insanları, komşularının derdiyle dertlenmeye yönlendirmiştir. Atalarımız da “Ev alma komşu al.”, “Komşu komşunun külüne muhtaçtır.” gibi ifadelerle hep komşuluğun önemi üzerinde durmuşlardır.

- Karagöz ve eşi bir süre onları gülümseyerek seyrettiler. Sonra komşunun gelini bahçeye girdi. Gülümseyerek onlara yaklaştı. Kucağında bebeği vardı.

Ablacığım, annem pazara gitti. Ama cüzdanını evde unutmuş... Çaldırdım sanıp telaşlanacak... Yetişip vereyim! Ben gelene kadar bebeğime bakar mısınız?

Karagöz başını salladı.

Hanımı ise hemen ayağa kalkıp, bebeği almak için kollarını uzattı:

Ne demek kızım! Bu güzel bebeğe bakmaz mıyım? Belki hiç geri vermem!...

Gülüştüler ve komşu gelin uzaklaştı. (KH, s. 41)

- Karagöz: (...) Ah Hacı Cavcav, senin anlayacağın, komşumuz bizi otomobiliyle pikniğe götürdü.

Hacivat: Aman ne güzel, ne güzel!...

Karagöz: Hay hay, çok güzel!... (...) (ÇKHS, s.54)

- Karagöz: Aman üşütmeden hemen evine git, ben de “Geçmiş olsun!”a gelirim de birkaç bardak çay içirim! (İvK, s.57)

2.4.3.3. Bayramlaşma

Bayramlaşma tam bir kaynaşma vesilesidir. Ülkemizde bayramlar dinî ve millî bayramlar olarak ikiye ayrılmıştır. Millî bayramlarla tüm yurt milli coşku içinde törenlerde yer alır. Dinî bayramlarda ise akrabalar, komşular birbirlerini ziyaret ederler. Erkekler bayram namazı sonrası camide bayramlaşmaya başlarlar. Daha sonra küçükler büyüklerinin ellerini öperler, büyükler de onları yanaklarından öperek onlara harçlık verirler. Ünver Oral’ın Karagöz metinlerinde bayramlaşma sahneleri de tasvir edilir.

- Hacivat: Karagöz’üm hoş geldin!...
- Karagöz: Hoş bulduk Hacı Cavcav, hoş bulduk!... Ver elini öpeyim!
- Hacivat: Efendim bu ne el öpmesi?...
- Karagöz: Pataklarım ha, öğrenemedin mi? Bayramlaşma el öpmesi tabi...
- Hacivat: Tamam biliyorum da, bayramın daha ilk gününde bu kaçınıcı bayramlaşma?
- Karagöz: Köftehor, kaçınıcı olursa olsun, bayramlaşma kötü mü?
- Hacivat: Canım kötü olur mu? Bayram güzel, bayramlaşma çok güzel amma...
- Karagöz: İyi ya, benim bayramın ilk günü fırsat buldukça senin elini öpmem hepsinden güzel...

Hacivat: Artık yeter efendim! Bayram namazından sonra sabah camide bayramlaştık.

Karagöz: Yalan söyleme! Bayram bahşisi almak herkesin içinde ayıp olur diye dışarda bayramlaştım. (ÇKHS, s. 133)

- Hacivat: Cebimde biraz para var, ne söyleyeceksen çabuk ol!

Karagöz: Cebindeki para da bana yeter. Sağ elini uzat bakayım!

Hacivat: Meraktan çatlayacağım?

Karagöz: Parayı peşin ver sonra istediğin gibi çatlarsın!

Hacivat: Bu parayı niçin istediğini hâlâ söylemedin?

Karagöz: Köftehor, ben para istemiyorum. Kendin vereceksin! Adet böyle... (KT, s15)

- Karagöz: Köftehor, senden aldığım parayı elimi öpecek torunlarıma verecektim!

Hacivat: Ya, demek elini öpmeye gelecekler... Öyle söylesene!...

Karagöz: Hay hay, elimi öpüp “Bayramın kutlu olsun” diyecekler. (KT, s.17)

- Hacivat: Hayrola, aklına gelen ne imiş bakalım?

Karagöz: Şey Hacı Cavcav, işte ben de bayram diye senin elini öpmeye geldim. (KT, s.59)

- Karagöz: Pataklarım ha!... Ben de Bayram için bir defa elini öpeceğim ama ötekiler para koparmak için... Şimdi ver elini bakayım! (Hacivat’ın elini öper.) Tütüüü tüütüüü... Elini de yıkamamışsın, yalatıp bana temizlettin! Neyse, bayramın mübarek olsun Hacı Cavcav!

Hacivat: Seninde Karagöz’üm! Al, şu da el öpme parası! (Parayı verir) (KT, s.59-60)

2.4.3.4. Yardımlaşma

Türk kültüründe çok önemli bir yeri olan yardımlaşma, Ünver Oral’a ait Karagöz oyunlarında ziyadesiyle yer bulmaktadır. Oral, yardımlaşmaya birçok açıdan vurgu yapmakla birlikte en çok Hacivat’ın, sevgili arkadaşı Karagöz’e yardım etmek için çırpınmasını bize örnek olarak sunmaktadır.

Hacivat kimi zaman arkadaşına iş aramakta, kimi zaman onun karnını doyurmakta, kimi zaman cebine harçlık koymakta ve kimi zaman da evine ailece misafir etmektedir. İki arkadaş arasındaki bu yardımlaşma bazen mahalle sakinlerine, bazen de fikri bazda tüm yardıma ihtiyacı bulunanlara ulaşmaktadır.

Bu metinleri okuyan çocuklar mutlaka yardımlaşma konusunda bilinçlenecekler ve yarımın nesilleri bencillik uçurumundan yuvarlanmayacaktır.

- Karagöz: Şey... Paracıklar elime geçince Hacı Cavcav birkaç tane de okul yaptıracağım.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm!

Karagöz: Fakir çocuklara yardım edeceğim!

Hacivat: Yine aferin ama sen laf karıştırıp evden çıkmak istemeyişinin sebebini söylemedin?

Karagöz: Sonra Hacı Cavcav, bir de fakir öğrencilere ev yaptırırım.

Hacivat: Ona ev değil yurt denir.

(...)

Karagöz: Sonra fakirlere yemek dağıtacak bir de şey yaptırırım. (KHS, s.18)

- Aaaah, hiç sorma Hacı Cavcav! Kahvaltıdan sonra iş aramaya gidiyordum ki...

Hacivat: Aman efendim, sonra?..

Karagöz: Kasap Ahmet Ağa seslendi. Kocaman bir koyun işkembesini bana parasız verdi. (ÇKHS, s.74)

- Karagöz: "Sen milyonlarca insanı yüzyıllarca neşelendirdin ama hep yoksulluk çektin!" diyerek elime de para dolu bir cüzdan verdiler. (İvK, s.51),

2.4.3.5. Yemek Kültürü

Oral, Karagöz oyunlarında mutfağı çok geniş tutmuştur. Pırasadan pirzolaya, mücverden değişik böreklerle çok geniş bir mutfak kullanmıştır. Her ne kadar yemeklerin teferruatına girilmese ve oyunlara ekseriyetle Karagöz'ün yanlış anlamalarıyla dâhil olmuş olsalar da sonuç olarak Anadolu mutfaklarında afiyetle yenilen yemek ve tatlı kültürünün zenginliğini ortaya koymaktadır.

- Hacivat: Canım henüz uygun bir iş bulamadım ama sana müjdeler getirdim.

Karagöz: Sağ olasin Hacı Cavcav, ver de eve çıkıp yiyeyim!

Hacivat: Anlamadım, niye yiyeceksin?

Karagöz: Köftehor, “İş bulamadım ama sana müjver getirdim.” dedin ya!...
(KHS, s.62)

- (Bir koyundan bahsederken) (...) Ohhh ohhh, amannn... Kırk yıldır yemedik ya, pırzola yaparız, köfte yaparız, haşlama yaparız. Kuşbaşı kavurma yaparız, paça yaparız, efendimmm işkembe çorbası yaparızzz...
(KH, s.19)

- Karagöz: Tavuk suyuna çorba, yarı suyuna da pilav yapacaktım... Eti de ara yemek olacaktım ama...(KH, s.48)

- Arabasını temizlediği için şoför Ahmet dışarıda idi. Odaya girdiği zaman, Hacer hanım tavuk öncesi çorbayı dağıtmaya başlıyordu. Karagöz’ün bakışları ise, az ilerdeki tepside, pilavla beraber bekleyen kızarmış tavuklara takılıp kalmıştı. (KH, s.69)

- Karagöz: Kasap Ahmet Ağa seslendi. Kocaman bir koyun işkembesini bana parasız verdi.

Hacivat: Desene Karagöz’üm bu akşam sizde mis gibi bir işkembe çorbası var! (ÇKHS, s.74)

- Hacivat: Bir yerden miras mı geldi?

Karagöz: Piyaz gelmedi, yanında cacıkla kuru fasulyeli pilav geldi. (ÇKHS, s.110)

- Karagöz: Hani patlıcanın ortasını ayırıp içini doldurup yemek yapıyorlar ya?...

Hacivat: Anlamadım?... Patlıcanın ortasını ayırdılar diye mi sevindin?

Karagöz: Yemek, yemek...

Hacivat: Ha, anladım, rüyada yemek yedin! Patlıcan, yani imambayıldı...
(...)

Karagöz: Benim rüyada yediğim patlıcanın içi kıymalı idi.

Hacivat: Anladım, karnıyarık, karnıyarık... (KT, s.5)

- (Karagöz, gelecek misafirleri için Hacivat’la akşam yemeği menüsü oluştururlar.)

Karagöz: Pilavımızı yapalım ama pirincimizin tanesi yok.

(...)

Hacivat: Efendim, en önce bir çorba.. Mesela güzel bir düğün çorbası?..

(...)

Hacivat: Düğün çorbası yerine şehriye çorbası da olabilir.

(...)

Hacivat: Kafamı karıştırma!.. İlk yemek, güzel bir kağıt kebabı olabilir.

(...)

Hacivat: Tüh Allah müstahakkımı versin! Neyse efendim... Kağıt kebabının yanına da püre yeriz.

(...)

Hacivat: Canım püre değil, püre... Yani haşlanmış patates ezmesi! (KiH, s.31-33-34-35)

2.4.4. Sanat

Medeniyet ölçütlerinden biri de sanattaki gelişmişliktir. Bu yüzden hedef kitlemiz olan çocuklarda bu sanatsal altyapıyı oluşturmak gereklidir. Karagöz oyunlarında müzik, şiir, folklor olmazsa olmazlardandır diyebiliriz. Bu açıdan değerlendirince sanat eğitiminde Karagöz metinlerinin kullanılabilceği açıktır. Oral, Karagöz oyunlarındaki sanatsal unsurlardan yer yer ve özellikle perde gazellerinde bahsetmektedir. Bunlardan bazıları şöyledir:

- İçinde müzik de var; şiir, dans ve tiyatro var,
Anlayana en güzel sanat dalıdır perdemiz. (KO-3, s.103)
- Nareke (özel kamış düdüğü) çalınarak göstermelik perdeden alınır. (KvT, s.1)
- Oyunumuz neşedir,
Hem de ibretler verir,
Şiir şarkı ve dansla
Pek güzel seyredilir!... (İGKG, s.14)
- Renklerle taklitler kaynaşır böylece,
Müzikle mizah deflerle geçit yapar.
Oynayan çengiyle biter bu eğlence,
Perde kararır, kaybolur kahkahalar. (İGKG, s.27)

2.4.4.1. Şiir

Ana dili becerisi kazandırmada şiirin katkısını anlatırken üzerinde çokça durduğumuz şiir, sanatsal olarak ele alındığında da okuyucusuna ve şairine kişiden kişiye değişse de bir duygusallık kazandırabilen ve dünyaya, olaylara farklı bir gözle bakmasını sağlayan bir edebî sanattır.

Karagöz metinlerindeki şiirlerden örnek verelim:

- Karagöz: (Söylenir.) Güneş duvara küsmüş... Böcekler taşların gölgesini ısırmışlar...
- Hacivat: Bu nasıl şiir Karagöz'üm?
- Karagöz: Köftehor, sen ne anlarsın! Modern şiir! Oğlum öğretti, bana kitaptan şiirler dinletti.
- Hacivat: Yani önünde örnekler var, öyle mi?
- Karagöz: Hay hay, önümde ördekler var, arkamda kazlarla hindiler var.
- Hacivat: Sen kim şiir yazmak kim?..
- Karagöz: Ben de oğluma öyle söyledim? "Kitaplardan seç, altına benim adımlı yazıp yolla" dedim. "Babacığım, sen çok güzel modern şiirler söylersin!" dedi.
- Hacivat: Şiirleri nereye yazıyorsun?
- Karagöz: Aklıma yazıyorum, eve gidince de aynısını söylüyorum oğlum kâğıtlara yazıyor.
- Hacivat: Hece mi yazıyorsun.
- Karagöz: Aklıma ne zaman gelirse, gece gündüz yazıyorum.
- Hacivat: Anlaşılan serbest yazıyorsun!
- Karagöz: Âmin, kimse karışmıyor. Ben de serbest yazıyorum.
- Hacivat: Efendim bu hece ile serbest dediğim şiir yazmakta kullanılan ölçülerdir. Oğlun anlattı mı bilmiyorum, bir de kafiye var.
- Karagöz: Nerde Safiye var?..
- Hacivat: Safiye değil, kafiye... Yani şiirde satır sonlarında bulunan ve söylenişleri birbirine benzeyen kelimelere denir. Mesela güneş, eş, güreş...

Karagöz: Hay ağzına sağlık Hacı Cavcav, ben de sabahtan beri onları arıyordum. Bak şiirimi dinle! Duvarla güneş, tuttular güneş... Duvarın dibinde iki leş, biri Hacı Cavcav biri keleş...

Hacivat: Karagöz'üm unutmadan eve yetiş de, oğlun hemen yazıp göndersin! (ÇKHS, s.103)

2.4.4.2. Müzik

Karagöz oyunları içinde müzik önemli bir yer tutmaktadır. Müzik ise sanat gelişimini sağlayan önemli bir unsurdur.

Ünver Oral, Karagöz oyunlarının doğasında olan müziği çok değişik türleriyle birlikte okuyucusuna sunmuştur. Sanat müziğinden, şarkılara, âşık türkülerine kadar çok farklı örnekler verilebilir. Yine Karagöz oyunlarının da kendine göre bir enstrüman varlığı da bulunmaktadır. Oyunların temel çalgıları Nâreke ve tef olmasına karşılık büyük oyunlarda perde arkasında bir orkestra bile yer alabilmektedir. Ayrıca folklor örnekleri olması da müziğin kullanımını gerektirmektedir. Oral'ın eserlerindeki şarkı, türkü örneklerine rastlanmaktadır.

- Az sonra da Âşık Ali duvardaki sazını kucağına aldı. Hem çaldı, hem söyledi?

Can dostları iki kişi
Köyümüze hoş geldiniz!
Herkesi güldürmek işi,
Evimize hoş geldiniz!

Dinledikçe neşe bulduk,
Hem de nice ibret aldık,
Sizi gördük mutlu olduk,
Gönlümüze hoş geldiniz! (KH, s.60)

Bu örnekte Anadolu da çok yaygın olarak görülen âşık kültürü dikkatimizi çekmektedir. Çoğunlukla doğaçlama özellik taşıyan âşık kültürü ve bu kültürün mahsulü olan türküler halk tarafından çok büyük teveccüh görmektedirler. Hatta diyebiliriz ki günümüzde büyük şehirlerde çokça görülmeye başlanan “türkü kafe”ler bu teveccühün göstergesidir.

Şimdi vereceğimiz örnekte ise sanat müziğine ait bir eseri göreceğiz. Oral burada eserin makamını da vererek okuyucusunu sanat müziği konusunda bilgilendirmeye çalışmıştır.

- Hacivat: (Şarkı söyleyerek gelmeye başlar.)

Makamı: Hicazkâr

Bahar geldi, gül açıldı,
Aşka geldi bülbül şimdi.
Yeşillendi bütün dağlar,
Çiçeklendi bağlar şimdi. (KO-3, s.103)

Yine metinler içinde karakterlere ait müzik tarzlarının isimleri de zikredilir.

- Hareketli bir batı müziği başlar.
Turist: (Melodiyi söyleyerek ve oynayarak girer. Elinde fotoğraf makinası vardır. Gülerek seslenir.) Ooooo Hello! (KPB, s.43)
- Bir Karadeniz türküsü başlar.
T. Reis: (Türküyü söyleyerek ve oynayarak gelir.) Ha ha ha, ha uşak ha!
(KPB, s.46)
- Uygun bir müzik başlar.
T. Bekir: (Bir eli belinde, salınarak girer, bakınır.) Güzel!... Güzel!... (...)
(KPB, s.68)

2.4.4.3. Folklor

Karagöz oyunlarının bir parçası da folklordur. Gerek oyun sonlarında sahneye gelen folklorcu kız olsun gerekse de oyun içinde kendine yer bulmuş yöresel karakterler olsun ortaya bir folklor çeşitliliği koymaktadırlar. Bununla ilgili bazı örnekler bakalım:

- Karagöz: Hay hay!.. Ama bizim folklorcu pembe kız nerede?
Hacivat: Hiç onu unuttur muyum Karagöz'üm! Şimdi gönderelim de gelip güzel güzel oynayıp bizi seyre gelenleri eğlendiresin. (Gider.)
Salıncak perdeden alınır.
Pembe kız gelir, oynar ve gider. (İvK, s.21-22)
- Hamsi Recep: De bagalum, nerelisin?
Karagöz: Ben mi, ben şeyim Bursalıyım!

Hamsi Recep: Uy, ha sen Bursalisun da, Garadenuzlu gibi neden benumla horon tepeysun? (KD, s.48)

- Hareketli bir müzik yükselir.

İbiş oynamaya başlar, dansçılar da girerek ona katılırlar.

Karagöz, kuklası ile ve Hacivat da durmayıp yerlerinde oynamaktadırlar, öylece kalkıp öne geçerler.

Temel Reis, Nine ile Torun, Keloğlan, Turist, Ayı ve Tuzsuz Bekir de girerek oyuna katılırlar. Boydan boya sıralanırlar.

Müzik biter. (KPB, s.77)

2.4.5. Din

Karagöz oyunlarının ayrılmaz bir parçası da dindir. Zira Karagöz oyununun temelinde, çıkışında din vardır. Şeyh Küşteri'nin perdesidir Karagöz perdesi. Bir diğer adıyla ibret perdesidir. Tasavvuf dersleri için bir araçtır. Oral bunu şöyle dile getirmektedir: “(...) Şeyh Küşteri'nin, talebelerine tasavvuf dersi verirken perde kurup oynatmasının zamanla gölge oyununa dönüşmesi, belki yaşamakta olan iki arkadaşın da resimlerinin yapılarak perdeye aksettirilmiş olması muhtemeldir.” (Oral, 2007: XV)

Ünver Oral, bu dinî motifleri oyunlarında çok güzel örgüleyerek hem kültürel açıdan hem de içtimai hayat açısından devamlılığını sağlamaktadır. Yine dinsel öğeleri genellikle öğüt verirken kullanmış bunun yanında kültür aktarımına da çok büyük katkı sağlamıştır.

2.4.5.1. Dinî İnanış

Karagöz oyunlarında görülen dinî unsurların tamamına yakını İslâmî unsurlardır. Ama Karagöz oyunlarında zamanla kendine yer bulmuş olan yabancı oyunculardan mütevellit başka dinlere ait unsurlar az da olsa görülmektedir.

Ünver Oral oyunlarında İslâmî unsurları kullanırken dinin ilimle ters düşmediğini de fırsat buldukça okuyucusuna aktarmıştır. Ancak bunu açıktan değil de konunun akışı içerisinde vermektedir. Mesela:

- Değişmeyen sevgi gösterileri arasında köyü gezmeye devam ettiler. Orta meydanın bir kenarında küçük ve sevimli bir cami vardı. Diğer yanda ise köy okulu... (KH, s.63)

Bu örnekte Oral'ın, okulun hemen karşısındaki camiye okuyucusuna sunması ve bunu yaparken de camiye “sevimli” sıfatıyla nitelemesi İslâm ve ilim arasında bir tefrikanın söz konusu olmadığını gösteren güzel bir örnektir. Zaten dinin ilk emrinin “Oku!” olması ve Hz. Muhammed'in: “Kim ilim tahsili adına bir yola girerse, Allah onun için cennete giden yolu kolaylaştırır (Müslim, Zıkr 39) (Nevevi, 2008: 413).”, “Âlimin abide karşı üstünlüğü, benim sizden makamca en aşağıda olanınıza karşı üstünlüğüm gibidir (Tirmizî, İlim 19).” (Akademi Araştırma Heyeti, 2008: 79) gibi birçok hadisin olması böyle bir ayrışımın olamayacağını açık seçik göstermektedir.

2.4.5.2. Namaz

İslâm'ın beş şartından biri olan namaza Oral, Karagöz metinlerinde yer vermektedir.

- Hacivat: Artık yeter efendim! Bayram namazından sonra sabah camide bayramlaştık. (ÇKHS, s.134)

2.4.5.3. Oruç

Müslümanların her yıl Ramazan ayında imsak ve güneşin batışı arasında hiçbir şey yiyip içmeyerek ifa ettikleri ibadetin adıdır oruç. Karagöz oyunları, Ramazan ayının vazgeçilmezlerinden olduğu için bu oyunlarda oruç teması kendine sıkça yer bulmaktadır.

- Hacivat: Canım efendim yine anlayamadım? Tamam bunları ikram edeyim amma, ne biçim oruçsun, buraya öğlen yemeğine mi geldin?
Karagöz: Hay hay, öğlen yemeğine geldim.
Hacivat: Olmaz efendim, beni de günaha sokacaksın!
Karagöz: Pataklarım ha! Bilmiyor musun, biz Ramazan'da öğle yemeğini de akşam yiyoruz.
Hacivat: Öyle söylesene!... Demek ağzın kapalı?..
Karagöz: Hay hay, ağzım, burnum, gözlerim, kulaklarım kapalı (...)
(ÇKHS, s.118)

2.4.5.4. Dinî Bayramlar

İslâm dini içinde kutlanan iki dini bayram vardır. Bunlardan birincisi bir aylık Ramazan orucunun ardından gelen Ramazan Bayramı, diğeri ise bundan miladi takvime göre iki ay on gün sonra gelen kurban bayramıdır.

2.4.5.4.1. Ramazan ve Ramazan Bayramı

Ramazan Bayramı bir aylık Ramazan ayının ardından gelen üç günlük süredir.

Sağlık durumu müsait olan Müslümanlar bir ay oruç tutarlar. Oruç her ne kadar imsak vaktiyle akşam ezanı arasındaki sürede hiçbir şey yememek içmemek olarak bilirse de esasen orucun tüm uzuvlara tutturulması gerektiği İslâm âlimlerince dile getirilmiştir. Karagöz oyunlarında Oral'ın oruç ve Ramazan kavramlarını sıkça kullanması dikkat çekicidir. Oral'ın Karagöz metinlerinden Ramazan, oruç ve Ramazan Bayramı'yla ilgili örneklere bakalım:

- Hacivat: Hele otur bakalım! Biraz dertleşelim.

Karagöz: Hay hay, biraz dertdeşelim ama sen önce dükkânına gelen misafirine ikramını yapsana!

Hacivat: Aman Karagöz'üm sen şaşırдың mı?

(...)

Hacivat: Karagöz'üm Ramazan'dan haberin yok mu?

(...)

Hacivat: Allah Allah... Hem anlamıyorum, hem de anlatamıyorum galiba! Yani sana şimdi çay, kahve, ayran falan ikram etsem utanmadan içecek misin?

Karagöz: Hele sen ikram et de görürsün ne olacağını!

Hacivat: Oruç değil misin, nasıl içeceksin?

Karagöz: Hacı Cavcav, oruç senin başına mı vurdu? Ben onları içeceğim dedim mi? Senden çay, kahve, ayran falan istedim mi?

(...)

Hacivat: Canım efendim yine anlayamadım? Tamam bunları ikram edeyim amma, ne biçim oruçsun, buraya öğlen yemeğine mi geldin?

Karagöz: Hay hay, öğlen yemeğine geldim.

Hacivat: Olmaz efendim, beni de günaha sokacaksın!

Karagöz: Pataklarım ha! Bilmiyor musun, biz Ramazan'da öğle yemeğini de akşam yiyoruz.

Hacivat: Öyle söylesene!... Demek ağzın kapalı?...

Karagöz: Hay hay, ağzım, burnum, gözlerim, kulaklarım kapalı. (...)

(ÇKHS, s.118)

Yukarıdaki örneğin son diyalogunda Hacivat'ın “Demek ağzın kapalı?...” sorusuna Karagöz'ün “Hay hay, ağzım, burnum, gözlerim, kulaklarım kapalı.” cevabını vermesi orucun tam anlamıyla ifadesidir diyebiliriz.

- Karagöz: Aman birader, dostluk dedin de aklıma geldi. Bizi bu akşam iftara davet etsene!
Hacivat: Canım ben zaten davet edecektim amma... Sen iftara kendini zorla davet ettiriyorsun!
Karagöz: Pataklarım ha, sana yardım ediyorum.
Hacivat: Canım efendim, iftara gelmek için aramızda teklif mi var? (ÇKHS, s.123)
- Karagöz: Biliyorsun, Ramazan gelince benim dededen kalma davulu köşesinden çıkarıyorum.
Hacivat: İyi yapıyorsun Karagöz'üm! Davulsuz Ramazan tuzsuz yemeğe benziyor.
Karagöz: İyi ya, ben de ilk günden davulumu gümbürdettim ki Ramazan şenlenir oldu. (ÇKHS, s.126)
- Hacivat: Karagöz'üm hoş geldin!...
Karagöz: Hoş bulduk Hacı Cavcav, hoş bulduk!... Ver elini öpeyim!
Hacivat: Efendim bu ne el öpmesi?...
Karagöz: Pataklarım ha, öğrenemedin mi? Bayramlaşma el öpmesi tabi...
Hacivat: Tamam biliyorum da, bayramın daha ilk gününde bu kaçınıcı bayramlaşma?
Karagöz: Köftehor, kaçınıcı olursa olsun, bayramlaşma kötü mü?
Hacivat: Canım kötü olur mu? Bayram güzel, bayramlaşma çok güzel amma...
Karagöz: İyi ya, benim bayramın ilk günü fırsat buldukça senin elini öpmem hepsinden güzel...
Hacivat: Artık yeter efendim! Bayram namazından sonra sabah camide bayramlaştık.
Karagöz: Yalan söyleme! Bayram bahşişi almak herkesin içinde ayıp olur diye dışarda bayramlaştım. (ÇKHS, s.133)

- Hacivat: Aklını yiyecekle bozmuşsun! Ramazan bitince ertesi gün bayram gelir. (KT, s.58)

2.4.5.4.2. Kurban Bayramı

Kurban bayramı Müslümanları ikinci bayramıdır. Bu bayramın özelliği, maddi imkânı olanların din tarafından belirlenmiş olan hayvanlardan Allah rızası için kurban edip, ihtiyaç sahiplerine dağıtmalarıdır. Bu sayede fakir halkın da evine et girebiliyor, çoluğu çocuğu et yiyebiliyor. Tabi bunun yanında toplum içindeki ekonomik düzeyleri farklı kişiler arasında bir bağ kuruluyor. Bu sayede hem toplum içinde hem de Yaratana karşı bir kurbiyet hâsıl oluyor. Bu arada kurbanın farz, vacip, sünnet gibi farklı türleri de mevcuttur.

Oral, oyunlarında yer yer kurbana değinmiştir. Karagöz fakir olması hasebiyle yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle komşuları olsun, en sevdiği arkadaşı Hacivat olsun ona mutlaka kurban eti getirirler.

- Yeter Karagöz Efendi, yeteerr! Aaaa, fenalık geldi. Kırk yıldır et yememiş... Kurban bayramlarında gelen etler ne oluyor? (...) (KH, s.20)
- Hacivat: Saçmalama!... Söyle bakalım sen bu koçu nerede buldun Karagöz'üm?...

Karagöz: Nerede olacak, bayramın ilk günü seninle bayramlaşıp bahçenizden yola çıktım ki peşimden geliyor. Ayıp olmasın diye "Git!" diyemedim.

Hacivat: Allah iyiliğini versin, desene bu bizim kaybolan koçumuz! Ver bakayım ipi! (ÇKHS, s.28)

2.4.5.5. Dua ve İyi Dilek

Yaratana yakarma amacıyla okunan ve genellikle dinî değeri olan metin olarak da bildiğimiz duanın bir başka şekli ise iyi dilek, temennidir. Karagöz oyunlarında sıkça rastlanan dua ve temenni cümleleri vardır. Oral gerek parça içinde gerekse de gazel bölümünde duaya yer vermiştir. Şeyh Küşteri'nin Karagöz oyunlarına bir tesiri de bu olsa gerek. Ünver Oral Karagöz metinlerindeki bu orijinal noktayı da dikkatten kaçırmamış ve eserlerinde Şeyh Küşteri'nin bu mirasına sahip çıkmıştır. Yine duaya yakın bir anlam ihtiva eden iyi dilekler de oyunlarda dinî yönü olsun olmasın yer bulmuştur. Bu dua ve iyi dileklere değişik örnekler sunacak olursak:

- Karagöz: Sağ ol Hacı Cavcav, Allah senden razı olsun!
(...)
Karagöz: (...) Sağ ol, Allah ne muradın varsa versin Hacı Cavcav! (KvT, s.11)
- Hacivat: Diyelim Allah ayırmasın ikimizi, rast getirsin işimizi! (...) (KPB, s.13)
- Hanımı, *dualar ederek* Karagöz'ü alt kattaki dış kapıya kadar indirdi:
Adamdan Allah razı olsun! (...) (KH, s.13)
- Azalmasın çoğalsın hakiki dost olanlar,
Artsın hem eğlenceniz hem de güzel sevginiz. (KvT, s.2)
- Efendim evvela dilerim ki hepinizin sıhhati yerinde ola ve her zaman isterim ki gönülleriniz neşe dola! (KvT, s.3)
- Hacivat: (...) Tanrı işimizi rast getire!... (KvT, s.58)
- Hacivat: Efendim çok güzel... Ağaçların gölgesinde oturanlar sana dua ederler. Oturdukça ismini tekrar hatırlarlar. (KvT, s.72)
- Ya Rabbi, bana Ramazan sabrı ver! (ÇKHS, s.118)
- Bizi seyre gelenin,
Doyasıya gülenin,
Dileriz uzar ömrü
Kadir kıymet bilen!.. (İGKG, s.14)
- ORAL tuttu elimizden, dua aldı dilimizden,
Neş'e dolu yolumuzdan, ibret salmaya geldik. (İGKG, s.15)
- Sandık sandıklar için de çok şanımız var bizim
Hazreti Mevla'ya yalvarmamız var. (İvK, s.20)
- Hacivat: (...) Bak, şöyle söyleyebilirsin! *Yeni yıl hepinize kutlu olsun!*
Karagöz: Kolaymış... Yeni yılda tepsiniz dutlu olsun!
Hacivat: Canım öyle şey söylenir mi?
Karagöz: Yeni yılda tepeniz kutlu olsun!
Hacivat: Hay dilini kurtlar yesin!
Karagöz: Tepelerim ha, sen öyle söyledin!
Hacivat: Efendim ben öyle söyler miyim? Ötekine dilin dönmediyse şunu söyle bakalım!

Karagöz: Hay hay, çabuk ol!...

Hacivat: İyi dinle! *Yeni yılınız kedersiz ve başarılı olsun!*

Karagöz: Hacı Cavcav bu çok hoşuma gitti, kolay söylerim.

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, haydi söyle bakayım!

Karagöz: Bizi sevenler-sevmeyenler, bizi seyredenler-seyretmeyenler, hele hele sevgili çocuklar!

Hacivat: Aferin Karagöz'üm, güzel başladın!

Karagöz: Dur şaşırtma, pataklarım ha! Sonra şey, hepinizin...

Hacivat: Efendim hatırlatayım! *Hepinizin yeni yılı kedersiz ve başarılı olsun!*

Karagöz: Tamam... Hepinizin yeni yılı pedersiz ve başağrısı olsun!

Hacivat: Allah iyiliğini versin! Ondan vazgeçtim, bunu dinle! *Yeni yılda da barışa ve huzura kavuşunuz!*

Karagöz: Amin!... Yeni yılda yarışıp kuzulara koşunuz!

Hacivat: Efendim, iki kelimeyi aklında tutup yine tekrarlayamadın. Dur bakayım, daha kısa bir şey söyle! *Üzüntüsüz nice yıllar dilerim.*

Karagöz: Hay hay... Üzümü çöpsüz ince dalları yerim.

Hacivat: Allah müstahakkını versin, ne hâlin varsa gör! *Efendim, hepimize barış, sevgi ve neşe dolu yıllar dilerim.* (Gider.)

Karagöz: Hay köftehor, benim söyleyeceğimi söyleyip kaçtı. *Şey ben de Karagöz'ü öğrenin ve yaşatın derim. Hoşça kalın!...* (Gider.) (KHS, s.64)

Yukarıdaki son örnekte yeni bir yıla girerken söylenebilecek neredeyse tüm iyi dilek sözleri kullanılmıştır. Son kısımda ise Karagöz oyunları adına bir istekte bulunuyor.

2.4.5.6. Diğer Dinî Unsurlar

Dinle ilgili birçok kavram olduğu muhakkaktır. Oral bu kavramlardan bir kısmını eserlerinde kullanmıştır bunları şöyle sıralayalım:

Cin

İslâm inancında yer alan cin, Kuran-ı Kerim'de geçen bir kavramdır ve varlığı İslâm'a göre şüpheye mahal vermez. Hatta bir yönüyle imanın şartlarından bile sayılmıştır. Zira Kur'an ayetlerinde, cinlerinde insanlar gibi kulluk için yaratıldığı

anlamında yer almaktadır. Kitaplara iman ise İslâm'ın altı iman şartından biridir. Bu durumda cinin varlığını inkâr etmek İslâm dinine göre imanı yitirmeye sebep olabilir.

- Aman ne oldu, cin mi çarptı? (KH, s.14)
- Çocuk yeniden ağlamaya başladı:
Annemi cin mi çarptı? Anneciğim, anneciğim cin mi çarptı?
Ses bu sefer daha yüksek bir şekilde odada yankılandı:
Hoş geldin, hoş geldin, hoş geldin. Merhaba!
Korku ile bakıştılar. Karagöz bitkin bir sesle söylendi:
Hanımı çarptı, bizi de çarpacak Hacı Cavcav!
Çocuk titremeye ve kekelemeye başlamıştı:
Cin be beni çarpmasın, çarp çarpmasın... (KH, s.129)

Cennet Cehennem

Tüm dinler bu hayatta yapılan doğruların mükâfatlandırılacağını ve yanlışların ise cezalandırılacağını mensuplarına öğütlemektedir. İslâm'da ise bu mükâfatların verileceği yer cennet, cezaların görüleceği yer ise cehennem olarak adlandırılır.

- Hanımı yatağı toplarken Karagöz nasıl giyindiğini bile anlayamamış merdivenin başına gelmişti. Ancak ilk basamağa adımını atması ile aşağı yuvarlanması bir oldu. Çünkü acele ile pantolonunu ters giymişti. Karagöz merdivenin dibinde hareketsiz kaldığı zaman gözleri de kapalı idi. Acaba öldüm mü, diye düşündü. Gözlerini yavaşça açtı ve etrafını dikkatle dinleyerek kımıldamadan bakınıp mırıldandı:
Yine bizim eve gelmişim ama acaba cennete mi gittim, yoksa cehenneme mi? (KH, s.132)

Sevap

Dinlerin tamamında dünyada yapılan amellerin karşılığında kişiye mükâfat verilir. İslâm'da da bu mükâfatı elde etmek için yapılan ameller karşılığında sevap kazanılır. Buna mukabil yapılan hatalar ise günah olarak adlandırılır.

- Hanımın yüzü gülünce Karagöz rahatladı.
Sonra Karagöz kutuyu alarak çatıya çıktı. Kargayı niye getirdiğini ve iyileşince bırakacağını da anlatmıştı. O uçunca sevabını paylaşacaklardı.
(KH, s.137)

Melek

Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevî varlıklardır ve nefis taşımamaktadırlar. İnsan gibi iradeleri olmadığı için imtihana tabi değildirler. Meleklerle iman da yine imanın şartlarından sayılmıştır.

- Karagöz: (...) Gözümü bir açtım, bembeyaz bir odadayım, bembeyaz giyinmiş hanımlar yanımda bekliyor. “Her hâlde öldüm de melekler başımda bekliyor.”, dedim. (KvT, s.34)

Şeytan

Hız. Âdem’in yaratılmasıyla birlikte ona secde etmeyip Allah’a isyan ederek ebedi cehennemlikler sınıfına giren ve kıyamete kadar yaşayarak insanlar arasında fesat çıkarıp kendisi gibi cehenneme gitmeleri için çabalayan nardan yaratılmış olan bir cindir.

- Derim ki iyi arkadaşlar bulunuz! Dilerim ki, ikiyüzlü Şeytan’dan uzak durunuz! (...) (KvT, s.67)
- Karagöz: Tüh ben bu sabah yüzümü yıkamayı unuttum galiba, Hacı Cavcav, pataklamak için pencereden atlayınca... Yüzümü gece şeytan yalamıştır da sonra salıncağın bereketi kaçar. Hemen yüzümü yıkayayım. (...) (İvK, s.9)

Nazar

İnsanların bakışlarındaki olumsuz tesir oluşturabilen bir özellik olduğuna inanılır. Kimi insanda çok kimi insanda az bulunduğu inanılır. Müslümanlar nazar vermemek veya almamak için “Maşallah” derler. Sonradan nazara karşı iyi geldiği düşünülen nazar boncukları kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu ve benzerlerinin dinî bir temeli yoktur.

- Karagöz: (Bakınarak) Aman Hacı Cavcav, (Tükürerek) maşallah maşallah hepsi de ne kadar sevimli çocuklar! (KPB, s.9)
- (...) Karşıda, ortada Karagöz’ün eski ve küçük evi vardır, sevimli ve rengârenktir. Penceresinde çeşitli nazarlıklar asılıdır. (KPB, s.10)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

“Ünver Oral’ın Karagöz metinlerindeki kültürel ve eğitsel unsurlar” isimli tezde, nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel veri analizinin betimsel analiz yöntemi model alınarak veriler toplanmıştır.

Veri toplamak amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmış, Oral’a ait on dokuz kitap konu konu fişlenmiştir. Bu fişlemeler öncesinde belirlenen ana başlıklara, fişleme esnasında alt başlıklar ilave edilmiştir.

Tezde, alan araştırması yöntemi uygulanmıştır. Alan araştırmalarında kullanılan doküman inceleme yönteminden faydalanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2005, 187). Doküman inceleme yöntemi ile elde edilen bulgular, eğitsel ve kültürel açıdan değerlendirilmiştir.

Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek (2005, 193) doküman incelemesinin aşamalarını: dokümanlara ulaşma, orijinaliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olmak üzere beş başlık altına toplamışlardır. Oral’a ait Karagöz metinleri bu doğrultuda incelenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Ünver Oral’ın kaleme aldığı on dokuz Karagöz oyunu kitabından oluşmaktadır.

Evrene giren on dokuz kitaptan örneklem olarak Karagöz metinleri seçilmiştir. Bu yapılırken kitaplar içinde yer alan orta oyunu metinleri ve Ünver Oral'a ait olmayan oyun metinleri araştırmanın evrenine dâhil edilmemişlerdir. Oral'a ait olmayan metinler derleme eser özelliği gösteren “Karagöz Oyunları” adlı üç kitaptan oluşan seride yer alan “Kâr-ı Kadim, Nev-İcâd ve Yeni” adlı eserlerde yer almışlardır.

Bu çerçevede araştırma, Ünver Oral'ın on dokuz Karagöz oyunu eserinden ağırlıklı olarak on altısında yer alan Karagöz metinleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Veriler araştırmanın nasıl yapılacağına dair bir planlama işleminden sonra toplanmaya başlanmıştır. Bu yapılırken de araştırmanın amaçları belirlenmiştir. Daha sonra araştırma kapsamında toplanan verilerin nasıl değerlendirileceği, araştırma esnasında hangi yöntem ve tekniklerden yararlanılacağı tespit edilmiştir. Araştırmanın ve bulguların yorumlanması işleminin nasıl yapılacağı ve çalışmanın genel bir taslağının hazırlanması üzerinde durulmuştur.

Araştırma sürecinde elde edilmiş olan veriler kaynak taraması ile elde edilmiştir. Bunun yanında bazı kaynaklar için sanal ortam ve kütüphanelerden de yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen eserler; Nar Yayınları, Bilgecan Yayınları, İş Bankası Yayınları, Kültür Bakanlığı Yayınları, MEB Yayınları ve Kitabevi Yayınları olmak üzere altı farklı yayınevinden temin edilmiştir.

İncelenen on dokuz kitapta yer alan Karagöz metinleri için öncelikle okuma, fişleme ve not alma işlemleri yapılmıştır. Daha sonra okunan ve fişlenen metinlerdeki eğitsel ve kültürel unsurlar örneklendirilmiş ve bu örnekler kullanılarak ileti çıkarma, değerlendirme işlemleri yapılmıştır. Elde edilen iletiler 3 ana başlık ile 9 ara başlık şeklinde sıralanmış, gruplandırılmış ve bir iletiler dizini oluşturulmuştur. Ardından tüm verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve son olarak yorumlanması işlemleri yapılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümü ve Yorumu

Araştırmanın veri analizi aşamasından önce, araştırmanın evrenini oluşturan on dokuz kitaptaki Karagöz metinleri taranmıştır. Tarama sonucunda metinlerde verilme

istenen eğitsel, kültürel iletiler ve bunların ana ve alt başlıkları belirlenmiştir. Ardından başlıklar hâlinde belirlenen eğitsel ve kültürel iletilerin metinlerde nasıl verildiği tespit edilerek, üzerlerinde yorumlama yapılmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada aşağıdaki işlemler yapılmıştır:

1. Araştırmaya konu olan Ünver Oral'a ait Karagöz metnlerinin bulunduğu on dokuz kitap temin edilip içerdiği metinlerin tamamı okunarak eğitsel ve kültürel açılarından incelenmiştir.

2. Araştırmaya konu olan Karagöz metinlerinde tespit edilen eğitsel ve kültürel iletiler, ana ve ara başlıklar altında gruplandırılmıştır.

3. Elde edilen ileti dizisindeki her bir iletiye birer harf ve numara verilmiştir.

4. Her bir metinde tespit edilen iletiler ilgili bölümlere ayrı ayrı işlenmiştir.

5. Oluşturulan 3 ana başlık ile tespit edilen 9 ara başlıkta yer alan 158 eğitsel ve kültürel iletinin ele alınış ve işlenişleri, metinlerden alınan örnekler üzerinde tek tek gösterilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. İleti Dizini

Tüm edebî metinlerde olduğu gibi Karagöz oyunu metnlerinin de eğitimsel ve kültürel işlevleri, içerdiği iletilerle ortaya çıkmaktadır. Bu genelleme Ünver Oral'ın kaleme aldığı Karagöz metinleri için de geçerlidir.

Çalışmada eğitsel ve kültürel iletiler aranmış olup bu iletiler dizin hâline getirilmiştir. Oral'ın Karagöz metinlerinden hareketle üç ana başlık altında toplanan iletiler ara başlıklar da tespit edildikten sonra harf ve numaralandırılarak dizin hâline getirilmiştir.

Ünver Oral'a ait Karagöz oyunları incelenerek birçok örnek alıntı yapıldı. Bu yapılan alıntıların birer örnek olmanın yanında, eğitsel ve kültürel mesajlar da içerdiği muhakkaktır. Birçok eğitsel ve kültürel mesaj çıkarmak mümkündür. Aşağıda bu mesajlar, dizin hâline getirilerek sıralanmıştır.

Tez çalışmasının bu kısmında, alıntı yapılan kısımların içerdiği eğitsel ve kültürel mesajlar ile olumsuz mesajlar sıralanacaktır.

A. Eğitsel İletiler: Beş ara başlık, 93 ileti

Aa - Davranış Eğitimine Yönelik İletiler: 26 ileti

Ab - Değerler Eğitimine Yönelik İletiler: 9 ileti

Ac - Ana Dili Becerisi Kazandırmaya Yönelik İletiler: 13 ileti

Ad - Özbakım Becerileriyle İlgili İletiler: 6 ileti

Ae - Diğer Eğitsel İletiler: 39 ileti

B. Kültürel İletiler: Dört ara başlık, 63 ileti

Ba - Görgü Kuralları İle İlgili İletiler 46

Bb - Gelenek Ve Göreneklerle İlgili İletiler 3

Bc - Sanat ile İlgili İletiler 8

Bd - Dinî İletiler 6

C. Olumsuz İletiler: 2 ileti

4.2. İleti Dizininde Yer Alan Ana ve Ara Başlıklar

A- Eğitsel İletiler

Aa - Davranış Eğitimine Yönelik İletiler

Aa1- Kapalı alanlarda sigara içmek hem büyük bir saygısızlıktır hem de insanların sağlığını olumsuz etkilemektedir. (KHS, s.73)

Aa2- Sigara içmek insan sağlığına zararlıdır. (KHS, s.73)

Aa3- Sigara içilen ortamlarda bulunmak dahi sağlığa zararlıdır. (KHS, s.73)

Aa4- Sigara maddi açıdan da zararlıdır. (KHS, s.73)

Aa5- İnsan, harcamalarını gelirin'e göre yapmalıdır. (ÇKHS, s.38)

Aa6- İnsanlar açgözlülük yapmamalı, ellerindekiyle yetinmelidir. (ÇKHS, s.38)

Aa7- Yapılan aşırı harcamalar, insanın başına dert açabilir. (ÇKHS, s.38)

Aa8- İnsanları eleştirmeden önce kendi hatalarımızı görmeliyiz. (KvT, s.61)

Aa9- Kişi kabahati hep başkasında aramamalıdır. (KvT, s.61)

Aa10- Nasihatte bulunan kişinin öncelikle bu hatayı kendisinin yapmaması gerekir. (KvT, s.61)

Aa11- Umuma açık yerlerde insanların hakkına saygılı olunmalıdır. (KPB, s.52)

Aa12- İnsanlara açık alanlar kirletilmemeli. (KPB, s.52)

Aa13- Suçlulara ceza vermek için yetkili olmak gerekir. (KPB, s.52)

Aa14- Büyüklerin yaptığı hatalar, küçükleri olumsuz etkiler. (KPB, s.53)

Aa15- Sokaklara çöp atmak yanlıştır. (KPB, s.55)

- Aa16- Eğitim almış insanlar topluma örnek olmalıdır. (KPB, s.56)
- Aa17- Eğitilmiş insanların yaptığı hatalar cahil insanlar tarafından doğru bir davranış olarak algılanabilir. (KPB, s.56)
- Aa18- Ceza verme yetkisi bulunan kişiler, kesinlikle kendi yakınlarına ayrıcalık göstermemelidirler. (KPB, s.57)
- Aa19- İnsanlar adil olmalıdırlar. (KPB, s.57)
- Aa20- Yanlış yapan insanları uyarmak gerekir. (KPB, s.57)
- Aa21- Yaptığı yanlıştan dolayı uyarı veya ceza almayan kişiler aynı yanlışı tekrar yaparlar. (KPB, s.57)
- Aa22- Sahibi olmasa da insan kullandığı ürünün ücretini vermelidir. (İvK, s.17)
- Aa23- Hırsızlık kötü bir şeydir. (İvK, s.17)
- Aa24- Kullanılan ürünün bedelini ödememek hırsızlık sayılır. (İvK, s.17)
- Aa25- Herkes, işlerinde sahtekârlık yapanları uyararak ilgili makamlara şikâyet etmelidir. (KD, s.70)
- Aa26- Ceza yetkisi olmayanlar, kendilerini bu yönde sorumlu addedemezler. (KD, s.70)

Ab - Değerler Eğitimine Yönelik İletiler

- Ab1- İnsanlar yaptıkları işlerde kendi menfaatlerinin yanında ülkelerinin menfaatini de gözetmelidirler. (KHS, s.17)
- Ab2- Yapılacak işlerin insanlara faydalı olmasına dikkat edilmelidir. (KHS, s.17)
- Ab3- Çevre kirletilmemeli, doğaya sahip çıkılmalıdır. (KPB, s.61)
- Ab4- İnsanlar çevrelerini temiz tutmayı vazife bilmelidirler ve bunun için de bir karşılık beklememelidirler. (KPB, s.61)
- Ab5- Karşılık beklenmeden yapılan iyilikler bir şekilde mükâfatlandırılır. (KPB, s.71)
- Ab6- Vatanına milletine faydalı olmak isteyen insanlar her konuda iyi bir eğitim almalıdırlar. (İvK, s.4)
- Ab7- Vatandaşlar devletlerine her konuda yardımcı olmalıdırlar. (KD, s.70)
- Ab8- Türkçe uluslararası bir bilinirliğe ulaştırılmalıdır. (ÇKHS, s.64)
- Ab9- İlim öğreten insanlara karşı saygısızlık yapılmamalıdır. (KvT, s.64)

Ac – Ana Dili Becerisi Kazandırmaya Yönelik İletiler

- Ac1- Çocuklara sözcük veya deyim anlamlarını öğretmek için edebî metinler kullanılabilir. (Tüm Eserler)
- Ac2- Deyimler mecazlı ifadeler oldukları için anlamını düşünürken dikkatli olmak gerekir. (Tüm Eserler)
- Ac3- Atasözleri nasihat içeren kalıplaşmış ifadelerdir. (KvT, s.68)
- Ac4- Sözcüklerin farklı anlamlar kazanabilme, mecazlaşma özelliği vardır. (Tüm Eserler)
- Ac5- Şiirler duyguların anlatımında kullanılırlar. (Tüm Eserler)
- Ac6- Ülkemizde çok farklı ağız ve şive örneklerine rastlanmaktadır. (ÇKH, s.92) (KD, s.27)
- Ac7- Ramazan davulcuları davullarını çalarken maniler okurlar. (ÇKH, s.116) (İGKG, s.11)
- Ac8- Çocuklar uyutulurken ninniler söylenir. (KPB, s.14)
- Ac9- Ünlemler çok farklı ifadelerden oluşabilir. (Tüm Eserler)
- Ac10- Bilmeceler benzetmelerle yapılır. (KHS, s.55)
- Ac11- İnkilemeler farklı yollarla yapılabilir. (Tüm Eserler)
- Ac12- Soyut düşünmemek insanı komik durumlara düşürebilir. (KT, s.67)
- Ac13- Kitap okumak insanı doğru yolda ilerletir. (KT, s.36)

Ad - Özbakım Becerileriyle İlgili İletiler

- Ad1- Sabahları kalkınca el yüz ve diş temizliği yapılmalıdır. (KH, s.105) (KiH, s.23-24-25)
- Ad2- Kahvaltı yapmadan önce sabah temizliği yapılmalıdır. (KiH, s.23-24-25)
- Ad3- Elbise giyinilirken dikkatli olunmalıdır. (KH, s.107)
- Ad4- Tırnaklar uzamadan kesilmelidir. (KD, s.37-38)
- Ad5- Tırnaklar tırnak makasıyla kesilmelidir, dişlerle kemirilmemelidir. (KD, s.37-38)
- Ad6- Tırnakların arası her türlü pisliği depolayabildiği için temizliğine dikkat edilmelidir. (KD, s.37-38)

Ae - Diğer Eğitsel İletiler

- Ae1- Gıda ürünü satan kişiler temizliklerine özen göstermelidirler. (KD, s.37-38)
- Ae2- Açıkta satılan yiyecekler alınmamalıdır. (KD, s.37-38)

- Ae3- Karagöz oyunları unutturulmamalıdır. (Tüm Eserler)
- Ae4- Karagöz oyunlarının kendine has kuralları vardır. (KH, s.63), (KH, s.66)
- Ae5- Eğitim verme yeri okullardır. (Tüm Eserler)
- Ae6- Eğitilmiş insanlar çevrelerindeki cahil insanları eğitmelidirler. (KvT, s.33), (KvT, s52)
- Ae7- Okumanın yaşı yoktur. (KvT, s.12)
- Ae8- İnsan bilgilendikçe ne kadar az şey bildiğini anlar. (KvT, s.13)
- Ae9- Bilenler, bildiklerini bilmeyenlerle paylaşılmalıdır. (KvT, s.44)
- Ae10- Trafikte uyulması gereken kurallar vardır. (KvT, s.37), (KD, s.81)
- Ae11- Yaya kaldırımdan yürür. (KvT, s.39)
- Ae12- Kaldırımlara park edilen araçlar yüzünden yayaalara yürüyecek alan kalmamaktadır. (KvT, s.39)
- Ae13- Trafik kurallarına uyulmazsa kazalara sebebiyet verilebilir. (KvT, s.40),
- Ae14- Karşıdan karşıya geçerken geçilen yolun özelliğine göre ya trafik polisinin işaretlerine ya trafik lambalarına dikkat edilmeli, yaya geçitleri kullanılmalı ve sağa sola bakılmalıdır. (KvT, s.37- 55),
- Ae15- Karagöz oyunlarında öğütler vardır. (KO-3, s.103)
- Ae16- Kavga kötü bir şeydir. (KD, s.2)
- Ae17- İnsanlar kendilerine yapılmasını istediklerini başkasına da yapmazlarsa barış tesis edilmiş olur. (KO-3, s.103)
- Ae18- Sigara içen büyükler çocuklarını zehirlediklerini bilmelidirler. (KHS, s.75)
- Ae19- Sokak içinde gürültülü oyunlar oynanmamalıdır. (KH, s.86)
- Ae20- Futbol gibi sporlar, spor sahalarında oynanmalıdırlar. (KH, s.86)
- Ae21- Terli terli su içilmez. (KH, s.91)
- Ae22- Rüzgârlı yerlerde oturulup dinlenilmez. (KH, s.91)
- Ae23- Kötü söz söyleyen insanlar sevilmezler. (KvT, s.2)
- Ae24- Arkadaş seçiminde dikkatli olunmalıdır. (KvT, s.68)
- Ae25- Her çocuk yarının büyüğüdür. (KH, s.83)
- Ae26- Çocuklar yarınları daha güzel hâle getirmeleri gerektiğini bilerek yetişmelidirler. (KPB, s.76)
- Ae27- İletişimde karşılıklı anlaşılabilirlik şarttır. (KHS, s.2)
- Ae28- Başkası konuşurken dikkatli dinlenilmelidir. (KHS, s.2)

- Ae29- Satıcılar ürünlerini satabilmek için dikkat çekebilmelidirler. (ÇKHS, s.43)
- Ae30- İnsan, bilmediği işin doğrusunu sorarak öğrenmelidir yoksa yanlışlıklara sebep olabilirler. (ÇKHS, s.43)
- Ae31- İşini iyi yapmayan insanlar işten çıkarılır. (ÇKHS, s.83)
- Ae32- Dilenmek kötü bir davranıştır.
- Ae33- İnsanlar gerektiğinde hem çalışıp hem de okuyabilmelidirler. (KHS, s.33)
- Ae34- İşsiz insanlar aylak aylak beklememelidirler. (KvT, s.53)
- Ae35- Çıkar sağlamak için yalan söylenilmemelidir. (KHS, s.49)
- Ae36- Sorulan sorulara dürüstçe cevap verilmelidir. (KHS, s.49)
- Ae37- Başkasına ait bir şeyi gizlice almak hırsızlıktır. (KH, s.120)
- Ae38- İnsan bir hata yaptıysa en hızlı şekilde bunu itiraf etmelidir. (KH, s.120)
- Ae39- Başkasının yaptığı yanlış yüzüne vurmak yerine hatasından dönmesini sağlamak gerekir. (KH, s.120)

B - Kültürel İletiler

Ba - Görgü Kuralları İle İlgili İletiler

- Ba1- Ev sahipleri misafirlerine karşı nazik olmalıdırlar. (KH, s.58)
- Ba2- İkili ilişkilerde insanlar birbirlerine nezaket göstermelidirler. (KH, s.58)
- Ba3- Mektuba başlarken, sevgi ifade eden nazik hitaplar kullanılmalıdır. (ÇKHS, s.79)
- Ba4- İnsanlar yaptıklarını idealleri uğruna yapmalıdırlar. (KPB, s.61)
- Ba5- Yapılan iyilikler unutulmamalıdır. (KH, s.19)
- Ba6- Her şeye ve herkese karşı vefalı olunmalıdır. (İGKG, s.15)
- Ba7- Karagöz ve Hacivat'a vefasızlık yapılmaktadır. (İGKG, s.17)
- Ba8- Ders çalışan öğrenciler rahatsız edilmemelidirler. (KvT, s.60)
- Ba9- Çocukların karşısında olumsuz örnek oluşturacak hareketler yapılmamalıdır. (KvT, s.63)
- Ba10- Veliler okula giden çocuklarını iyi takip etmeli onlarla ilgilenmelidirler. (KvT, s.64)
- Ba11- Denize çöp atmak yanlıştır. (KH, s.121)
- Ba12- Hayvanlara zarar verilmemelidir. (KPB, s.17)
- Ba13- Yaralanmış hayvanları tedavi etmek gerekir. (KH, s.135)

- Ba14- Hayvanlar doğal ortamlarında yaşamalıdır. (KH, s.134)
- Ba15- Ağaç kesmek doğru bir davranış değildir. (KvT, s.70)
- Ba16- Ağaç dikmek hem insanlara hem de hayvanlara iyiliktir. (KvT, s.72)
- Ba17- Pikniğe gidenler çöplerini bırakmamalıdır. (KvT, s.73)
- Ba18- Eğitim için her türlü fedakârlık yapılmalıdır. (KD, s.22)
- Ba19- Cehalet kötüdür. (KO-3, s.103)
- Ba20- Cahil, okuma yazması olmayan insanlar çok zor iş bulur veya bulamaz. (KHS, s. 49)
- Ba21- Okuma yazması olmayan insanlar trafik işaret ve levhalarını anlayamazlar. (KvT, s.52)
- Ba22- Cahil insanlar ayıplanır. (KvT, s.59)
- Ba23- Cahil insanlar etraflarındaki kişileri de rezil ederler. (KvT, s.54)
- Ba24- Sağlıklı olmak için besin değeri olan her türlü yiyecek ve içecek tüketilmelidir. (KHS, s.59)
- Ba25- Dengeli beslenmeyen kişiler hastalanırlar. (KHS, s.59)
- Ba26- Yoğurt uyku yapar. (KH, s.33)
- Ba27- Şiir yazarken farklı ölçüler kullanılır. (ÇKHS, s.103)
- Ba28- Bir yere girerken önce kibarca kapı çalınmalıdır. (ÇKHS, s.98)
- Ba29- Yapılan hata fark edilince hemen özür dilenmelidir. (KH, s. 84)
- Ba30- Bilgi veren insanlara saygı duyulmalıdır. (KvT, s.41)
- Ba31- Bayramlarda küçükler büyüklerin elini öper, büyükler de çocuklara harçlık verir. (ÇKHS, s.133)
- Ba32- Bayramlarda dostluklar pekişir. (ÇKHS, s.133)
- Ba33- Misafirler güler yüzle karşılanmalıdır. (KH, s.58)
- Ba34- Misafirlikte sofraya ev sahipleriyle birlikte oturulur. (KH, s.58)
- Ba35- Misafirlikte fısıltı ile konuşulmaz. (KH, s.59)
- Ba36- Misafirliğe gidilen evden yemek istenmez. (KH, s.61)
- Ba37- Hediye atın dişine bakılmaz. (KH, s.64)
- Ba38- Herkesin içinde bir şeyler yemek, hem de şapırdatarak yemek çok ayıptır. (KHS, s.28)
- Ba39- Yemek yedikten sonra da eller yıkanmalıdır. (KH, s.69)
- Ba40- İş aranırken giyim kuşam ve üslup çok önemlidir. (KHS, s.46)

- Ba41- Arkadaşlar birbirlerine karşı düşünceli olmalıdırlar. (KHS, s.1)
- Ba42- Arkadaşlar birbirlerine yardımcı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarını giderirler. (KH, s.50)
- Ba43- Kötü arkadaş insana zararlı alışkanlıklar kazanmasına sebep olabilir. (KHS, s.75)
- Ba44- Arkadaş, eli yüzü temiz, iyi insanlardan seçilmelidir.
- Ba45- Yapılan ikramdan bir miktar alınır. (KH, s.78)
- Ba46- Sinemada konuşulmaz. (KH, s.79)

Bb - Gelen ve Göreneklerle İlgili İletiler

- Bb1- Komşular birbirlerine yardımcı olmalıdırlar. (KH, s. 41)
- B2- İmkânı olan insanlar, fakir insanlara yardımcı olmalıdırlar. (KHS, s.18)
- Bb3- Fakir öğrencilerin okuması için gerekli yurt ve burs imkânları sağlanmalıdır. (KHS, s.18)

Bc - Sanat ile İlgili İletiler

- Bc1- Şiir yazmak bir yetenek işidir. (ÇKHS, s.103)
- Bc2- Değişik şiir türleri vardır. (ÇKHS, s.103)
- Bc3- Şiirler farklı ölçülere göre yazılır. (ÇKHS, s.103)
- Bc4- Farklı müzik türleri vardır. (KH, s.60)
- Bc5- Hicazkâr bir makam adıdır. (KO-3, s.103)
- Bc6- Karagöz oyunlarının sonunda folklorcu kız gelir ve oynar. (İvK, s.21-22)
- Bc7- Karadenizlilerin yöresel oyunlarından biri “horon”dur. (KD, s.48)
- Bc8- Folklorun birleştirici özelliği vardır. (KPB, s.77)

Bd - Dinî İletiler

- Bd1- İlimle din barışıktır. (KH, s.63)
- Bd2- Tutulan oruç tüm uzuvlara tutturulmalıdır. (ÇKHS, s.118)
- Bd3- Kurban kesen insanlar kestikleri kurbanın etinden fakirlere dağıtır. (KH, s.20)
- Bd4- Yardım eden insanlara, teşekkür edilmelidir. (KvT, s.11)
- Bd5- Hayvanlara yapılan iyilikler de sevap kazandırır. (KH, s.137)

Bd6- Şeytanın emrettiği kötölüklerden uzak durulmalıdır. (KvT, s.67)

C - Olumsuz İletiler

Yukarıdaki olumlu mesajların yanı sıra metinlerde nadiren de olsa olumsuz mesajlara rastlanmaktadır.

C1- İnsanlar zor durumda kaldıklarında yalan söyleyebilirler. (ÇKHS, s.96)

C2- Örnek olarak gösterilen insanlar da sigara içebilirler. (KPB, s.60)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Yüzyıllardır çocukların eğlence kaynağı ve eğitim aracı olarak yerini korumuş olan Karagöz oyunları, günümüzde de eğlencenin yanı sıra eğitim öğretim ve kültür aktarımı noktasında değerlendirilmektedir.

Karagöz oyunlarında, yeni nesillere aktarılmak istenen her türlü kültürel ve eğitsel unsura yer verilebilir. Onlara kazandırılmak istenilen her davranış, verilmek istenen her türlü mesaj Karagöz ve Hacivat'ın dudakları arasından çıkarak zihinlere yerleştirilebilir.

Ünver Oral'a ait on dokuz eseri incelendiğinde Karagöz metinlerindeki eğitsel ve kültürel unsurlar ve yine bu metinlerde verilmek istenen mesajların çokluğu dikkati çeker.

Kelime öğretiminden dış fırçalamaya, vatan sevgisinden sigaranın zararlarına, trafik eğitiminden nezakete, alt başlıklarıyla birlikte tam 93 başlıktan oluşan eğitsel unsur ile müzikten bayramlaşmaya, Ramazan'dan el öpmeye, folklordan yemek kültürüne kadar 63 başlık ve alt başlıktan oluşan kültürel unsur belirlenmiştir. Bunun yanında Karagöz metinlerinde iki adet de olumsuz ileti bulunmaktadır. Tespit edilen bu eğitsel ve kültürel unsurların ihtiva ettiği 156 adet olumlu ileti Ünver Oral metinlerinin eğiticiliği konusunda bir zenginlik sunmaktadır.

Bu mesajlar ağırlıklı olarak, doğru davranışlar sergileyen iyi insan olmaya yönelik mesajlardır. Bunun yanı sıra insani değerlere yönelik mesajlar ile eğitim öğretimin önemini vurgulayan iletiler de yer almaktadır.

İncelenen eserler içinde “İnsanlar zor durumda kaldıklarında yalan söyleyebilirler.”, “Örnek olarak gösterilen insanlar da sigara içebilirler.” gibi nadiren de olsa yanlış yönlendirme yapabilecek olumsuz iletiler de görülmektedir. Bu ise çocukların eğitsel ve bilişsel gelişimini olumsuz etkileyebilecek bir durum ortaya çıkarmaktadır.

İkinci aşamada elde edilen bu iletilerin metinlerde ele alınış ve işlenişleri ortaya kondu. Çocuk gelişimi ve eğitimi ile kültür aktarımı üzerinde olumlu etkiler bırakacak bu iletileri Oral, okuyucuya doğrudan ve kuru bir anlatımla değil, sezdirerek ve Karagöz oyunlarının doğasında olan mizahi unsurları kullanarak vermiştir. Çocuğu güldürmek için kullanılan Karagöz oyunlarının aynı zamanda eğitimleri içinde değerlendirilmesini savunan Oral, bu eğlenceli metinleri birer ileti aracı hâline getirmiştir..

Metinlerde tespit edilen iletiler hem davranış hem de kültür açısından eğiticiidir. Bir yandan eğitsel mesajlar aktarılırken diğer yandan da gelenek ve göreneklerin yaşatılması gerektiği çocuklarla paylaşılarak bu değerlerimize sahip çıkılması gerektiği vurgulanır.

Karagöz metinlerinde, dostluk ve arkadaşlık üzerinde yoğun olarak durulur. Oral’ın tüm Karagöz metinlerinde Hacivat ve Karagöz arasında sıkı bir dostluk vardır. Dostlukları yüzyıllardır dillere destan olan ikili, Oral’ın kaleminden dökülen metinlerde de dostluk örneği sergilemektedirler.

Bireyin toplumdaki yerinin belirlenmesinde eğitimi, kültür seviyesi ve kavrayabilme yetisi önemli yer tutmaktadır. Oral, Karagöz’ün cehaletini ön plana çıkarıp eğitimin gerekliliğini tüm metinlerinde ortaya koymuştur. Çocuklara okul sevgisi ve sorumluluk bilinci vermek istemiştir.

Kitap okumanın önemi üzerinde de durulan metinlerde, çocukların okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanmaları adına teşviklerde bulunulmuştur.

Duyarlı ve bilinçli bireyler olma konusu da sıkça ele alınır. Çocukların bu duyarlılığı kazanmasında büyüklerini örnek aldığı muhakkaktır. Çocuklara modelleyebileceği örnekler sunmak, daha duyarlı ve bilinçli bireyler yetişmesinde etkili olacaktır.

Çocukların dil gelişimlerine çok büyük katkısı olan metinlerde birçok sözcük, deyim, atasözünü anlamlarıyla birlikte verilmektedir. Bunun yanı sıra soyut düşünce ve mecazlı ifadelerin çokça kullanılması da dil gelişimine büyük katkı sağlamaktadır.

5.2. Öneriler

Çalışmada Ünver Oral'ın Karagöz metinlerinde hangi eğitsel ve kültürel iletilerin bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu yapılırken de “Karagöz metinlerinde yer alan eğitsel ve kültürel iletilerin nasıl işlenmiştir?” sorusunun cevabı aranmıştır. Yapılan araştırma doğrultusunda çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Tüm Karagöz metinleri bu açıdan daha kapsamlı bir şekilde incelenmelidir ve daha da derinlemesine araştırılmalıdır.

Ünver Oral, kaleme aldığı Karagöz metinleriyle çocuklara yönelik eğitici unsurları aktarmıştır. Bunu yaparken Karagöz oyunlarının doğasında olan eğiticiliği güncel konularla birleştirmiştir. Bu açıdan metinler eğiticilik adına katkı sağlamıştır. Oral vermek istediği mesajın konusunu Karagöz oyununa dönüştürerek çocuklara ulaşmaya çalışmıştır. Eserlerdeki iletiler dikkatlice incelendiğinde, sadece çocuklara yönelik iletiler değil, büyüklere yönelik iletiler de tespit edilebilmektedir. Bu yönüyle sadece çocuklara değil, anne, baba ve yetişkinlere de hitap edebilmiştir. Ancak bu yönü daha kısıtlı kalmıştır.

Metinlerdeki gülmece unsurları daha ziyade okul öncesi ve ilköğretim yaşındaki çocuklara yönelik olarak hazırlanmıştır. Oysa Karagöz metinleriyle gençlere ve yetişkinlere de ulaşılabilir ve onlara uygun iletilere de yer verilebilir.

Karagöz kitapları konusuna, hedef yaş grubuna, aktarılmak istenen iletilere göre sınıflandırılırsa daha etkili olacaktır. Bu sayede eğitici yönü daha da baskın olacaktır. Yapılan sınıflandırma daha da yeni metinler oluşturulmasında katkı sağlayacak ve tekrarlara düşme önlenecektir.

Oral, Karagöz metinlerinin tamamına yakınında olumlu örnekler vermiştir. Ancak verilen bir iki olumsuz örnek, çocuğun olumsuz iletiler almasına sebep olmaktadır. Eğitselliği açısından önemsedığımız Karagöz metinlerinde, olumsuz iletilerin varlığı bir eksik olarak göze çarpmaktadır. Yeni metinlerde bu eksikliğin yer almaması önem arz etmektedir.

Metinlerin büyük kısmının bitişinde, yaşananların rüya olarak sunulması, iletilerin tesirini azaltabilecek bir unsurdur. Çocuk “Zaten rüyaymış.” dediği an, iletiler tesirsiz kalacaktır. Metinlerin bitişinde rüya teması daha az kullanılmalıdır.

Karagöz oyunlarının değişmez bir parçası olan tartışma ve kavga olumsuzluk teşkil etse de bazı metinlerde vurgulandığı “şakadan” ifadesiyle, özellikle de küçük çocuklara hitap eden kitaplarda yer almalıdır.

Eğitsel ve kültürel iletiler bakımından Oral'a ait on dokuz Karagöz kitabı benzer iletiler etrafında rglenmiştir. Bu ise bir noktadan sonra sıkılmaya sebep olabilecektir. Metinleri sınıflandırarak sunmak bu açıdan da fayda sağlayacaktır.

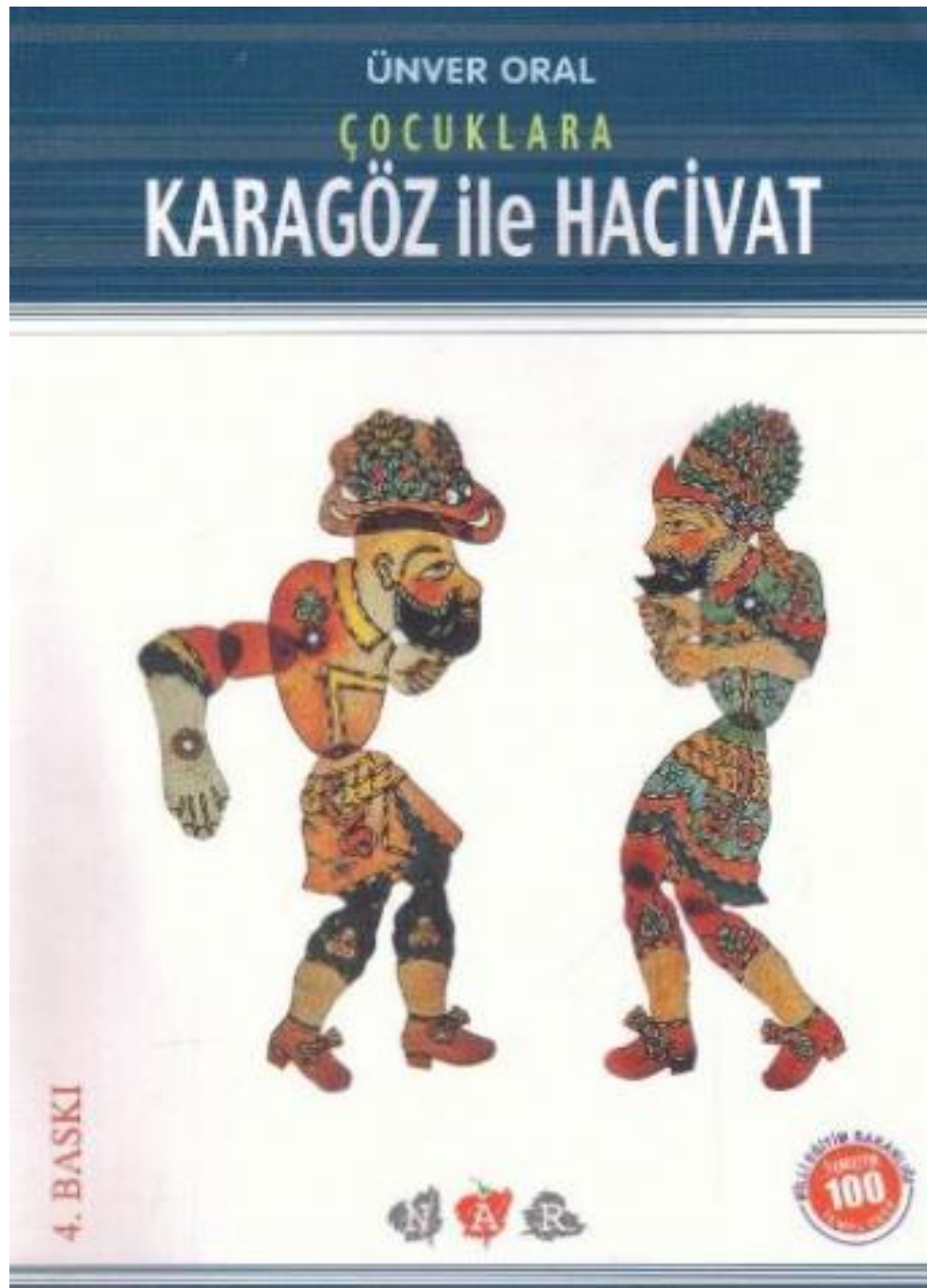
ocuk gelişiminde en önemli rolün aileye ait olduğu açıktır. Bu yüzden anne, baba, abi, abla, nine ve dedelerin kendilerini model olarak görmeleri gerekmektedir. Evde bir kamera sürekli onları kaydetmekte ve tüm davranışlarını modelleyerek uygulamaktadır. Aileler rnek olma konusunda bilinçlendirilmelidir. Bunun yanı sıra özellikle Eğitim Fakülteleri ile Fen ve Edebiyat Fakülteleri'nde ocuk edebiyatına ve ocuk edebiyatı içinde de Karagöz oyunlarına daha çok yer ayrılmalıdır.

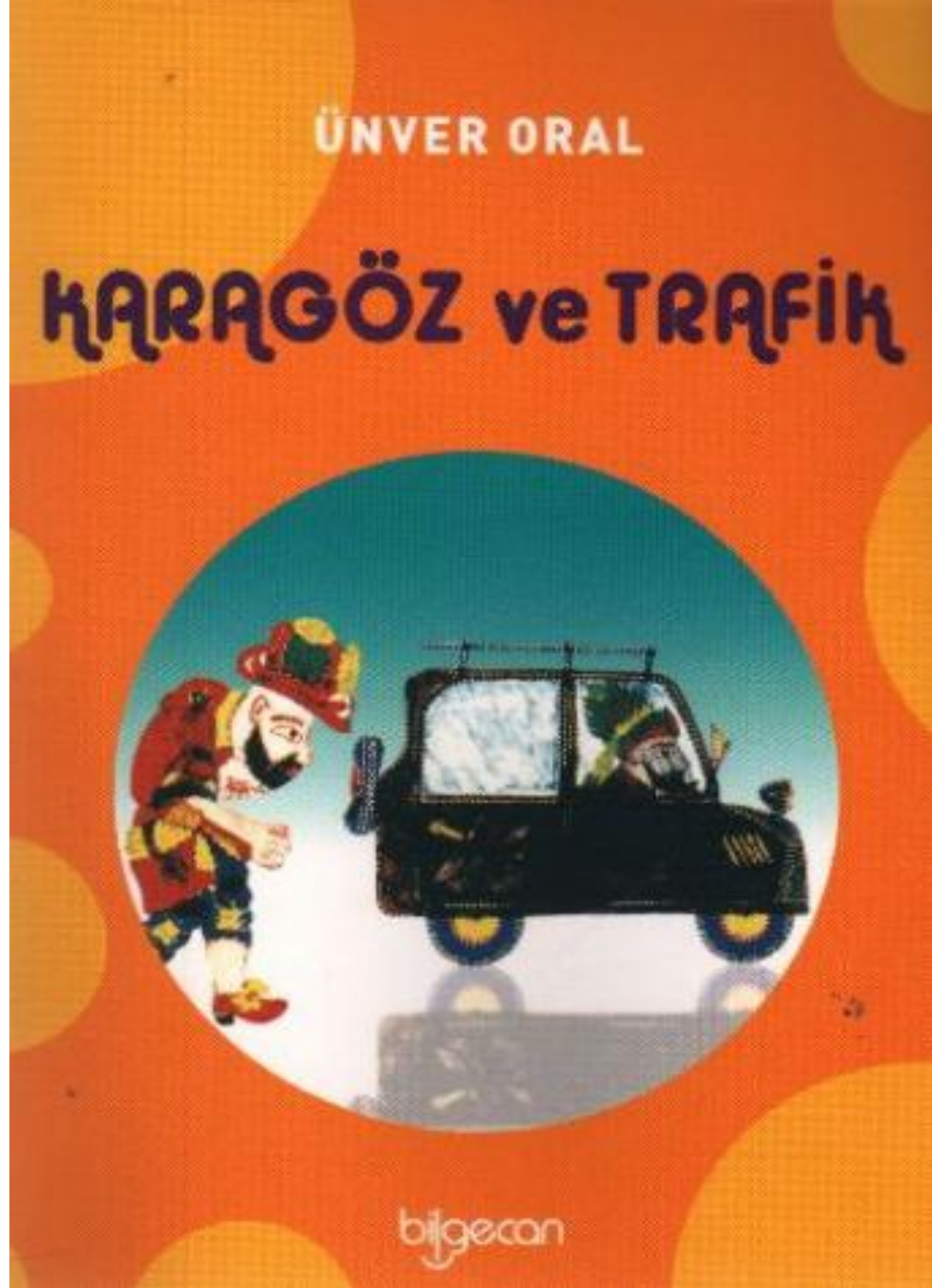
KAYNAKLAR

- Akademi Araştırma Heyeti. (Eylül 2008). *40 hadis tercüme ve şerhi*. İstanbul: Işık Yayınları.
- Akdemir, G. (3 Ağustos 2003). Karagöz halkın sesidir. *Cumhuriyet Gazetesi*. 14. [Emin Şenyar ile yapılan röportaj].
- Aksan, D. (Haziran 1975). Ana dili. *Türk Dili Dergisi*, 31(285), 423-430.
- Alptekin F. (17 Ocak 1998). Perde dünyadır ışık ise ruh. *Cumhuriyet Gazetesi*. 11. [T. Diker ile yapılan röportaj].
- And, M. (Mart 1965). Karagöz'de muhavere. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 9 (188), 3678-3680.
- And, M. (Aralık 1968). Karagöz üzerindeki bilgilere yeni katkılar. *Türk Dili Dergisi*, XIX (207), 497-518.
- And, M. (1969). *Dünyada ve bizde gölge oyunu*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Baltacıoğlu, İ. H. (Ağustos 1969). Karagöz tekniği, estetiği. *Türk Dili Dergisi*, XX (215), 621-624.
- Gökalp, Z. (hızl. Mehmet Kaplan). (1990). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (Haziran 1959). Karagöze Ait Bir Şaheser. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 5 (119), 1924-1925.
- Hınçer, İ. (Haziran 1959). Gölge Oyununun Doğuşu. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 5 (119), 1931-1932.
- İmam Nevevi. (Kasım 2008). *Riâyazu's sâlihîn muhtasar*. İzmir: Işık Yayınları.
- Kaplan, M. (2005), *Kültür ve dil*. (25. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koç, N. (1992). *Açıklamalı dilbilgisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). Çocuk gelişimi ve eğitimi özel eğitimde özbakım. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Nutku, Ö. (7 Şubat 1975). Tulûat. *Milliyet Sanat Dergisi*, 118. Web: http://www.karagoz.net/tuluat_ozdemir_nutku.htm adresinden 20 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.
- Oral, Ü. (1977). *Karagözname*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Oral, Ü. (1991). *Tanıtım ve turizmde Karagöz*. Ankara: Nar Yayınları.
- Oral, Ü. (1993). *Karagöz oyunları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ü. (1996). *Karagöz perde gazelleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oral, Ü. (1996). *Karagöz ve plastik tekniği*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Oral, Ü. (1999). *Karagöz park bekçisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oral, Ü. (2007). *Karagöz oyunları 1 – Kâr-ı Kadim*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ü. (2007). *Karagöz oyunları 2 – Nev İcâd*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ü. (2007). *Karagöz oyunları 3 – Yeni*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Oral, Ü. (2008). *Çocuklara Karagöz ile Hacivat*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *İbiş geldi Karagöz geldi*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *İbiş ve Karagöz*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz belediye memuru*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz'den hikâyeler*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz ile Hacivat*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz ile Hacivat söyleşmeleri*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz televizyonda*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz'ün dondurmacılığı*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.
- Oral, Ü. (2009). *Karagöz ve trafik*. İstanbul: Bilgecan Yayınları.

- Ozansoy, H. F. (Aralık 1963). Karagöz'den tiyatroya. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, sayı:173. Web: http://www.karagoz.net/halit_fahri_ozansoy.htm adresinden 20 Eylül 2010 tarihinde alınmıştır.
- Parlaöz S. (Kasım 2005). Gölge oyununun, gölgede kalan kara sevdalısı: Ünver Oral. *Denge Dergisi*,5, 54-59. [Ü. Oral ile yapılan röportaj].
- Sakaoğlu, S. (2003). *Türk gölge oyunu Karagöz*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sevilen, M. (1986). *Karagöz*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Solmaz, S. (2002). *Karagöz kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Solok, C. K. (2005). *Karagöz* (3 cilt). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Şenyer, E. (22 Mayıs 2002). Karagöz Hacivat ve pokemon oyunu. *Değişim Gazetesi*.
- TDK. (2005). Türkçe sözlük. (10.Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tecer, A. K. (Haziran 1959). Karagöz ve kuklaya ait kısa notlar. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 5 (119), 1917-1920 .
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil bilgisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Turhan, M. (1951). *Kültür değişimleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Vahapzade, B. (1999). *Vatan millet anadili*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Vardar, B. (Editör, 1988). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC Tanıtım Basımevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER**EK 1: Ünver Oral'a Ait Kitaplardan Bazılarının Kapakları**

ÜNVER ORAL

KARAGÖZ İLE HACIVAT

bilgecan

EK 2: Ünver Oral'ın Bir Fotoğrafi

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Serhat MENEK
Doğum Yeri ve Tarihi	İspir - 20.09.1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Almanca
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	
Stajlar	Öğretmenlik Stajı
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	Özel Eğitim Kurumu
İletişim	
E-Posta Adresi	serhat_menek@hotmail.com
Tarih	01.03.2011